

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İK-YL-2007-0004**

**TURİZMİN BELEDİYE GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ: DİDİM BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

**HAZIRLAYAN
Yıldırım TOPRAK**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Funda ÇONDUR**

AYDIN-2007

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İktisat Ana Bilim Dalı öğrencisi Yıldırım TOPRAK tarafından hazırlanan “Turizmin Belediye Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Didim Belediyesi Örneği” başlıklı tez, 31.08.2007 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u> :	<u>Kurumu</u> :	<u>İmzası:</u>
(Başkan).....
.....
.....
.....
.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Unvanı, Adı Soyadı
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı :

İmza :

YAZAR ADI-SOYADI: Yıldırım TOPRAK

BAŞLIK: TURİZMİN BELEDİYE GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
DİDİM BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin ülke ekonomileri açısından ne kadar önemli olduğunu son çeyrek yüzyılda ortaya çıkmıştır. Turizm faaliyetlerinin, sağladığı döviz girişi ile makro düzeyde başta ödemeler bilançosu üzerinde yarattığı dengeye getirici etki olmak üzere, mikro düzeyde yerel ekonomilerde yarattığı gelir etkisi, bölgede yaşayan tüm ekonomik birimlerin toplam gelirlerini artırmaktadır. Didim yerelindeki tüm özel ve tüzel ekonomik birimler, turizmin büyük oranda dönemsel gelir etkisinden paylarına düşeni almakta ve toplam gelirlerini artırmaktadırlar. Turizmin dönemsel gelir etkisi, bir yerel yönetim kuruluşu olan Didim Belediyesi'nin önemli gelir kaynaklarından biridir. Bu bağlamda, çalışma turizmin belediye gelirleri üzerinde yarattığı etkiyi Didim Belediyesi özelinde konu almıştır. Buna bağlı olarak Didim Belediyesi'nin dönemsel turizm hareketlerinden, gelirleri bağlamında nasıl etkilendiğini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Çalışmada turizmin genel çerçevesi ve yarattığı gelir etkisi açıklanmış ve yerel yönetimler bağlamında belediyelerin genel çerçevesi ve gelirleri tanımlanarak, Didim Belediyesinin gelir kaynaklarına turizmin etkileri gösterilmiştir. Çalışmada tımdengelim yöntemi uygulanmış ve literatür taraması yapılarak, İstatistiksel veriler kullanılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Turizm

Belediye Gelirleri

Didim Belediyesi

NAME and SURNAME: Yıldırım TOPRAK

TITLE: THE EFFECTS OF TOURISM ON THE INCOMES OF MUNICIPALITY
DIDİM MUNICIPALITY SAMPLE

ABSTRACT

It has come out in the last quarter century how important the incomes obtained from tourism activities are from the point of view of the countries' economies. The balancing effect that tourism activities created chiefly on payment balance in the macro level and the income effect they created on the local economies in the micro level have increased the overall incomes of all the economical units living in the region. All the private and judicial economical units in Didim region mostly get their share from periodical income effect of tourism and increase their overall incomes. Periodical income effect of tourism is one of the most important sources of income for Didim Municipality, which is a local institution of administration. In this sense, Didim Municipality has taken the effect that tourism created on the incomes of the municipality into private consideration. Depending on this, it is intended to reveal how Didim Municipality is affected by periodical tourism activities in the context of incomes.

In the study, the general framework of tourism and the income effect that it created are explained and the effects of tourism on the incomes of Didim Municipality are shown by defining the general frame and incomes of municipalities in the sense of local administrations. In the study, deduction method is applied, literature review is made and statistical data is used.

KEYWORDS:

Tourism

Municipality Incomes

Municipality of Didim

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmam boyunca hep yanımda olan, bilgi ve tecrübesiyle beni her zaman destekleyen danışman hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Funda ÇONDUR'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimime başlamamda ve bu günlere gelmemde büyük katkıları olan, çalışmanın her aşamasında desteğini hiç esirgemeyen Didim Belediye Başkanı Sayın Mümin KAMACI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimimin ilk gününden bu güne kadar desteğini hiç esirgemeyen hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Aziz BOSTAN'a teşekkür ederim.

Akademik yaşama adım atmamda ve yüksek lisans çalışmam da büyük destek veren, yöneticiliğinde çalışmaktan hep onur duyduğum sayın Doç. Dr. Atila YÜKSEL'e teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince her zaman yanımda olan desteklerini ve dostluklarını samimiyetle sunan sınıf arkadaşlarım Arş. Gör. Süleyman BOLAT'a ve Serkan Reşit KARACİBİOĞLU'na teşekkür ederim.

Yaptığım çalışmada, verdikleri tüm destekler için Didim Kaymakamlığı ve Didim Ticaret Odası başta olmak üzere Didim'deki tüm kurum ve kuruluşlara teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca her yorulduğumda onların desteği olmasaydı bu günlere gelemezdim. Ablam Figen KURTASLAN'a, kardeşim Fatma TOPRAK'a, annem Yüksel TOPRAK'a ve babam Mahmut TOPRAK'a sonsuz saygı ve sevgilerimi sunar, teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GRAFİKLER.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: TURİZMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	3
1.1. TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.2. TURİZM VE TURİST TANIMLARI.....	7
1.3. TURİSTİK ÜRÜN, TURİSTİK ÜRÜNÜ OLUŞTURAN UNSURLAR VE TURİSTİK ÜRÜNÜN ARZ KAYNAKLARI.....	11
1.4. TURİZM SEKTÖRÜ VE ÖZELLİKLERİ.....	14
1.5. TURİZM FAALİYETİNE YÖNELİMİ SAĞLAYAN FAKTÖRLER.....	15
1.6. TURİZM ÇEŞİTLERİ.....	17
1.7. TURİZMİN EKONOMİK ETKİLERİ.....	18
1.7.1. Turizmin Reel Ekonomik Etkileri.....	19
1.7.1.1. Turizmin İstihdama Etkisi.....	19
1.7.1.2. Turizmin Tarım Sektörüne Etkileri.....	20
1.7.1.3. Turizmin Sanayi Sektörüne Etkileri.....	21
1.7.2. Turizmin Parasal (Monoter) Ekonomik Etkileri.....	21
1.7.2.1. Turizmin Ödemeler Bilançosuna Etkisi.....	21
1.7.2.2. Turizmin Gelir Etkisi.....	23
1.8. TURİZMİN DİĞER ETKİLERİ.....	26
1.9. DÜNYADA TURİZM SEKTÖRÜ.....	28
1.10. TÜRKİYE’DE TURİZM SEKTÖRÜ.....	31
1.10.1. Turizm Sektöründe Arz.....	33
1.10.2. Turizm Sektöründe Talep.....	37
1.10.3. Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri.....	40
1.10.3.1. Turizmin İstihdam İçindeki Yeri.....	45
1.10.3.2. Türkiye’de Turizmin Güçlü ve Zayıf Yönleri İle Fırsat ve Tehditleri.....	46
1.11. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE TURİZMİ.....	49
İKİNCİ BÖLÜM: YEREL YÖNETİMLER KAPSAMINDA BELEDİYELER VE BELEDİYE GELİRLERİ	52
2.1. YEREL YÖNETİMİN TANIMI.....	52
2.2. YEREL YÖNETİMLERİN TARİHÇESİ.....	54
2.3. YEREL YÖNETİMLERİN VARLIK NEDENLERİ.....	54
2.4. YEREL YÖNETİMLERİN ÖZELLİKLERİ.....	56
2.5. YEREL YÖNETİMLERİN ÇEŞİTLERİ.....	57
2.6. YEREL YÖNETİMLERDE VESAYET DENETİMİ VE MALİ TEVZİN.....	57
2.7. YEREL YÖNETİMİN FAYDALARI VE SAKINICALARI.....	58
2.8. TÜRKİYE’NİN İDARİ YAPISI VE YEREL YÖNETİMLER.....	59
2.8.1. Türkiye’nin İdari Yapısı.....	60
2.8.2. Yerel Yönetimlerin Tarihi.....	60
2.8.3. Türkiye’de Yerel Yönetim Türleri.....	63
2.8.3.1. İl Özel İdareleri.....	63
2.8.3.2. Köy Yönetimi.....	65

2.8.3.3. Belediyeler	66
2.9. BELEDİYELERİN GELİRLERİ.....	76
2.10. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER	85
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DİDİM, DİDİM BELEDİYESİ VE TURİZMİN BELEDİYE GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN MEVSİMSEL FARKLAR YÖNTEMİYLE ÖLÇÜLMESİ	86
3.1. GENEL OLARAK DİDİM	86
3.1.1. Didim’in Ekonomik Yapısı	87
3.1.2. Didim ve Turizm	88
3.1.3. Didim Belediyesi.....	89
3.2. MEVSİMSEL FARKLAR YÖNTEMİ.....	89
3.3. TURİZMİN DİDİM BELEDİYESİ GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	90
3.3.1. Emlak Vergisi GelirleriTablo 3.1 Didim Belediyesi 2004-2006 Emlak Vergisi Gelirleri (YTL).....	90
3.3.2. Çevre Ve Temizlik Vergisi Gelirleri.....	92
3.3.3. İlan Ve Reklam Vergisi Gelirleri	94
3.3.4. Eğlence Vergisi Gelirleri	95
3.3.5. İşgal Harcı Gelirleri.....	97
3.3.6. İşyeri Açma İzin Harcı Gelirleri	99
3.3.7. Harcamalara Katılım Payları Gelirleri	100
3.3.8. Su İşletme Hasılatı Geliri	102
3.3.9. Şemsiye Ve Şezlong Kiralama Gelirleri	104
3.3.10. Atıksu Ücreti Gelirleri.....	106
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	108
KAYNAKÇA	111
ÖZGEÇMİŞ.....	118

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Turizmin Arz Kaynakları.....	13
Tablo 1.2. Turizm Gelirinde İlk On Ülke (Milyar Dolar).....	29
Tablo 1.3. Turist Sayına Göre Bazı Ülkeler (Milyon Kişi) (2004-2006).....	30
Tablo 1.4. Türkiye’de Bulunan Yatırım ve İşletme Belgeli Tesis ve Yatak Sayıları (2006 Yılı).....	34
Tablo 1.5. Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri (2003	35
Tablo 1.6. Seyahat Acenteleri Sayı ve Grupları (Nisan 2007).....	36
Tablo 1.7. Yıllara Göre Seyahat Acenteleri Sayıları.....	36
Tablo 1.8. Yıllar İtibariyle Yabancı Ziyaretçi Sayıları (1980-2006 Yılları Arası Yabancı Ziyaretçi Sayıları).....	38
Tablo 1.9. En Fazla Turist Gönderen Ülkeler (2005-2006).....	39
Tablo 1.10. Türkiye’ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Aylara Göre Dağılımı.....	40
Tablo 1.11. Yıllar İtibariyle Yabancı Ziyaretçi Harcamaları.....	42
Tablo 1.12. Aylara Göre Yabancı Ziyaretçi Harcamaları (milyon \$) (1997-2006).....	43
Tablo 1.13. Turizm Gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla’da ve İhracatta Payı	44
Tablo 1.14. Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı	45
Tablo 2.1. Belediye Gelirlerinin Dağılımı (%)	84
Tablo 3.2. Didim Belediyesi 2004-2006 Çevre ve Temizlik Vergisi Gelirleri (YTL) ...	92
Tablo 3.3. Didim Belediyesi 2004-2006 İlan ve Reklam Vergisi Gelirleri (YTL).....	94
Tablo 3.4. Didim Belediyesi 2004-2006 Eğlence Vergisi Gelirleri (YTL)	95
Tablo 3.5. Didim Belediyesi 2005-2006 İşgal Harcı Gelirleri (YTL)	97
Tablo 3.6. Didim Belediyesi 2005-2006 İşyeri Açma İzni Harcı Gelirleri (YTL)	99
Tablo 3.7. Didim Belediyesi 2004-2006 Harcamalara Katılım Payları Gelirleri (YTL)	100
Tablo 3.8. Didim Belediyesi 2004-2006 Su İşletme Hasılatı Gelirleri (YTL).....	102
Tablo 3.9. Didim Belediyesi 2004-2006 Şemsiye ve Şezlong Kiralama Gelirleri (YTL)	104
Tablo 3.10. Didim Belediyesi 2004-2006 Atık Su Ücreti Gelirleri (YTL).....	106

GRAFİKLER

Grafik 3.1. Didim Belediyesi 2004-2006 Emlak Vergisi Gelirleri (YTL).....	91
Grafik 3.2. Didim Belediyesi 2004-2006 Çevre ve Temizlik Vergisi Gelirleri (YTL) ..	92
Grafik 3.3. Didim Belediyesi 2004-2006 İlan ve Reklam Vergisi Gelirleri (YTL).....	94
Grafik 3.4. Didim Belediyesi 2004-2006 Eğlence Vergisi Gelirleri (YTL)	96
Grafik 3.5. Didim Belediyesi 2005-2006 İşgal Harcı Gelirleri (YTL)	97
Grafik 3.6. Didim Belediyesi 2005-2006 İşyeri Açma İzni Harcı Gelirleri (YTL)	99
Grafik 3.7. Didim Belediyesi 2004-2006 Harcamalara Katılım Payları Gelirleri (YTL)	101
Grafik 3.8. Didim Belediyesi 2004-2006 Su İşletme Hasılatı Gelirleri (YTL)	102
Grafik 3.9. Didim Belediyesi 2004-2006 Şemsiye ve Şezlong Kiralama Gelirleri (YTL)	105
Grafik 3.10. Didim Belediyesi 2004-2006 Atık Su Ücreti Gelirleri (YTL)	106

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB : Avrupa Birliği
- AİEST : Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği
- BYKP : Beş Yıllık Kalkınma Planı
- ÇTV : Çevre Temizlik Vergisi
- DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü
- GSMH : Gayri Safi Milli Hasıla
- DESO : Didim Esnaf ve sanatkarlar Odası
- DPT : Devlet Planlama Teşkilatı
- DTO : Didim Ticaret Odası
- TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TODAİE : Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Esntitüsü
- TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu
- TÜRSAB : Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
- WTO : Dünya Turizm Örgütü

GİRİŞ

Turizm, insanoğlunu yaşamında ilk çağlardan günümüze kadar hep varolmuştur. Yirminci yüzyılda meydana gelen teknik ilerlemeler beraberinde ulaşım teknolojilerini geliştirmiş ve insanların toplu taşıma araçlarından faydalanabilmelerine olanak sağlamıştır. Yapılabilen toplu ulaşım organizasyonları, büyük bir maliyet unsuru olan seyahat masraflarını azaltarak daha çok insanın turizm faaliyetlerine katılmasını sağlayarak kitle turizm hareketlerinin doğmasına yol açmıştır.

Özellikle, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan kitle turizm hareketleri, turizmin ekonomik boyutunun büyümesine ve bu nedenle ülke ekonomileri içinde önemsenen bir sektör haline gelmesine neden olmuştur. Her geçen gün büyüyen turizm sektörü, günümüzde sağladığı döviz girdisiyle hem ülkelerin makro ekonomik göstergeleri açısından hem de bölgesel düzeyde mikro hedefler açısından önemli bir gelir kaynağı olarak görölmektedir. Turizmden elde edilen gelirler bölgesel gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmaya yardımcı olduğu gibi, gelir dağılımında yaşanan adaletsizliklerin de azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Bunu kişi veya kuruluşların toplam gelirlerini artırarak sağlamaktadır.

Bu çerçevede Didim yereli değerlendirildiğinde, ekonomik faaliyetlerin önemli bir kısmının turizm sektörü ekseninde geliştiği görölmektedir. Bu ekseninde gelişen ekonomik yapının meydana gelmesinde en önemli faktör turizmin yarattığı gelir etkisidir. Turizmin yarattığı gelir, kimi sızıntı kanallarında kayıplara uğramakla birlikte yereldeki turizm işletmelerinden başlayan bir gelir akımıyla, Didim'deki tüm kişi ve kuruluşların gelirlerinin olumlu yönde gelişmesinde etkilidir. Bazı kişi yada kuruluşların için tek gelir kaynağı iken bazı kişi ve kuruluşlar için ise ikinci bir gelir olarak turizm toplam gelirlerini arttırmaktadır. Didim Belediyesi'de turizmin yarattığı gelir akımından olumlu olarak etkilenmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, turizmin Didim Belediyesi gelirleri üzerindeki etkisini mevsimsel farklar yöntemiyle ortaya koymaktır.

Bu amaçla çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; turizmin tarihsel gelişimi, turizm ve turist kavramları, turistik ürün, turizm sektörünün özellikleri, turizme yönelimi sağlayan faktörler ve turizm çeşitleri üzerinde durularak turizmin kavramsal çerçevesi anlatılmaya çalışılmıştır. Daha sonra turizmin ekonomik etkileri reel ekonomik etkileri ve parasal ekonomik etkileri olarak incelenmiştir. Türkiye'de ve

Dünya’da turizm sektörü üzerinde durularak, Avrupa Birliği ve Türkiye turizmi hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde; yerel yönetimin tanımı yapıldıktan sonra, yerel yönetimlerin tarihçesi, varlık nedenleri, özellikleri, çeşitleri, vesayet denetimi ve mali tevzin konuları açıklanmaya çalışılarak yerel yönetimlerin fayda ve sakıncaları anlatılmıştır. Daha sonra Türkiye’de idari yapı ve yerel yönetimler başlığı altında Türkiye’nin idari yapısı açıklanarak, Türkiye’deki yerel yönetimler hakkında bilgiler verilmiştir. Son olarak da belediye gelirleri kavramsal olarak açıklandıktan sonra Avrupa Birliği ve yerel yönetimler konusunda bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, Didim ve Didim Belediyesi hakkında bilgiler verildikten sonra mevsimsel farklar yöntemi açıklanmıştır. Buna bağlı olarak Didim Belediyesinin seçilen on gelir kalemi üzerinde turizmin etkisi Mevsimsel Farklar Yöntem’i ile analiz edilerek bu etkinin hangi kanallardan ortaya çıktığı açıklanmıştır.

Çalışmanın temel hipotezi olan; “Turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı dönemlerde Didim Belediyesi’nin elde ettiği gelirlerde dönemsel ve yüksek oranlarda artışlar görülmektedir” tezinin geçerliliği araştırılmıştır.

Çalışmanın konusuyla ilgili olarak, birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmada kullanılan veriler Didim Belediyesi’nin veri tabanından sağlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: TURİZMİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Toplumlar açısından günümüzdeki önemine kavuşmadan ve bilimsel olarak bu günkü niteliklere sahip olmadan önce de turizmden bahsetmek ve turizmin başlangıcını ilk çağlara kadar götürmek mümkündür. İnsanlar temel olarak gıda, barınma ve korunma gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. İlk çağda da insanlar bu amaçlarının yanında gezi, zevk, sağlık, sportif, dini ve ticari amaçlı da bir yerden bir başka yere seyahat ediyorlardı.

M.Ö. 4000’li yıllarda Sümerler’in seyahat tarihini başlattığı çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. M.Ö. 3000 yıllarında ise Eski Mısır’a piramit ve tapınakları görmek için ziyaretlerin gerçekleştirildiği bilinmektedir. Roma ve Yunan Döneminde ise, seyahatlerin sportif, zevk, sağlık ve ticari amaçlı olarak geliştiği söylenebilir. Özellikle M.Ö. 700 yıllarında Olimpiyat Oyunlarının başlamasıyla Olimpia’ya çok sayıda insanın oyunları izlemek üzere, başka kentlerden geldiği bilinmektedir (Tunç ve Saç, 1998:11).

Ayrıca, bir çok Yunanlı bilginde M.Ö. 500 yıllarında ve daha sonrasında Mısır’ı, Anadolu’yu, Finike’yi ve Karadeniz’i gezmiştir. Daha çok zevk ve eğlence amaçlı seyahat eden Romalılar, İmparator Neron’un 1000 arabalık konvoyla seyahate çıkmasına olanak tanıyacak kadar güçlü bir ekonomiye ve güvenceli yollara sahiptirler. Zengin Roma İmparatorluğu güvenliğini sağladığı yol ve konaklama olanakları ile dönemin önemli sosyal olaylarından birinin, turizm olmasını sağlamıştır.

Orta Çağ’da Roma İmparatorluğu’nun dağılmasıyla Avrupa feodal derebeyliklerin ve dini kurumların yoğun etkisi altına girmiştir. Özellikle, ortaçağın ilk dönemi sayılabilecek ilk bininci yıla kadar olan dönemde, dinin insanlar üzerindeki baskısı yoğun olarak hissedilmiştir. Bu nedenle ilk bin yıla kadar olan dönemde turizm hareketleri ağırlıklı olarak dinsel hareketler temelinde gelişmiştir. Bireylerin dini inançları nedeniyle kutsal saydıkları yerleri ziyarete yönelmeleri İslamiyet’te Mekke, Medine ve Kerbela’yı , Hıristiyanlıkta Kudüs ve Efes’i, Budizm’de Ganj nehrinin belirli yerlerini, Brahman dininde ise Benares’i dini merkezler olmalarının yanı sıra turizm açısından da önemli merkezler haline getirmiştir. Dinsel amaçlı yapılan bu ziyaretler ülke sınırlarını aşmış ve uluslararası ziyaretler haline dönüşmüştür. Bahsedilen merkezler yapılan ziyaretler sonucunda ekonomik olarak ta gelişme kaydetmişlerdir.

Bununla birlikte Orta Çağ'da Marco Polo'nun yaptığı seyahatler, son derece önem taşımaktadır. Venedik'ten Çin'e kadar olan bu yolculuk sonrasında Marco Polo, yayınladığı kitabında gezdiği bölgeleri kapsamlı olarak anlatmaktadır. 24 yıllık bu serüven, çeşitli kültürlerin tanıtılması açısından bir dönem noktasıdır. Sonucu merak turizmine de konu olmuştur (Tunç ve Saç, 1998:11).

Orta Çağ'da Rönesans Hareketleri'nin başlaması ile birlikte güzel sanatlarda ve bilimde sağlanan gelişmeler araştırma ve bilgi edinme nedenli turizm hareketlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca, Floransa, Roma ve Paris gibi bazı şehirleri de turizm merkezleri haline getirmiştir. Yeni Çağ'da buhar gücü ile çalışan makinelerin insan hayatına girmesiyle seyahat olanakları daha da genişlemiştir. Bu olanaklar dünya üzerinde yeni kara parçalarının keşfine yol açmıştır. İnsanların gezip görme meraklarını toplu olarak giderebilmelerine olanak sağlamıştır. Ayrıca, seyahat olanaklarında meydana gelen gelişmeler, keşfi yeni yapılan topraklara doğru bir sömürgecilik akımını da başlatmıştır. Böylece yeni seyahatlerde başlamıştır. Rönesans hareketinin gelişmesi ve Avrupa'daki diğer ülkelere de sıçraması, rönesansın başladığı ülke olan İtalya'ya doğru bir turizm hareketinin başlamasına neden olmuştur. Bu dönemde seyahatler zengin sınıfı tarafından zevk için, eğitim ve öğretim için yada görev için yapılıyordu. Bunların dışındaki seyahatlerde ticaret amacı ile tüccarlarla ilgili olanlardı (Evliyaoğlu, 1989:29). Onyedinci yüzyıldan başlayarak günümüze kadar devam eden yakın çağda turizmi ve turizm hareketlerini iki bölüme ayırarak incelemek mümkündür. İlk olarak, birinci dünya savaşına kadar olan dönem ve ikinci olarak da birinci dünya savaşından günümüze kadar olan dönem diye ayrılabilir.

Turizm faaliyetleri birinci dönemde, onyedinci yüzyıldan başlayarak ondokuzuncu yüzyıla kadar, önemli bir gelişme göstermemiştir. Bu dönemde, dış ülkelere seyahat belli kişilere ve mevsimlere dayanıyordu. Genelde zenginler, asilzadeler ve tedavi için hastalar, Avrupa'nın ün yapmış yörelerine gidiyorlardı. Bu arada eğlenmek ve lüks hayat yaşamak isteyen zenginler de aileleri ile birlikte seyahat ediyorlardı. Gençler öğrenimlerini bitirdikten sonra, gelişen politika düzeyinde önemli bir makam edinmek için yabancı ülkelere seyahat ederek oradaki yaşamları öğreniyorlar ve bölge insanıyla bağ kurmaya çalışıyorlardı. Birinci dönemde turizm faaliyetleri açısından ciddi bir gelişme görülmemesine karşın, teknik ve endüstriyel gelişme, ülkelerin artan nüfusları, sosyal ve kültürel alandaki gelişmeler, edebiyat ve felsefedeki gelişmeler, ekonomik ve ticari ilerlemelerin turizm üzerinde olumlu etkiler meydana getirdiği söylenebilir.

İkinci dönemde ise kitle veya kütle turizmi diye adlandırılan toplu seyahatler başlamıştır. Özellikle, kıtalararası seyahat etme olanağının ortaya çıkması sonucunda turizm büyük bir gelişme göstermiştir. Turistik otellerin ve eğlence yerlerinin modernleşmesi, toplu turistik gezilerin olanaklarını büyütmüş ve sonuç olarak turizm her ülkenin aradığı ekonomik bir fonksiyon haline gelmiştir (Bayer, 1992:13-15). Bu dönemde görülen büyük gelişmenin ortaya çıkmasında iç ve dış etkenler sözkonusudur.

Dış etkenlerle ilgili olarak öncelikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra insanlar kitle halinde hareket etme geleneğini kazanmışlardır. Bu arada savaş alanlarında karşılıklı savaştıkları ulusları ve ülkeleri yeniden tanımak isteğinin ortaya çıkması, turistlerde savaş alanlarına ve tarihi yörelere seyahat etme eğilimi yaratmıştır. Bu durum sonucunda turizm büyük organizasyonlar olarak planlanmıştır. Ayrıca savaşın psikolojik etkisinin ortaya koyduğu eğlenme isteği, yeni ülkeleri ziyaret etme isteği ve ülkeleri tanıma eğilimi turizmin gelişmesinde büyük etken olmuştur (Bayer, 1992:15 - 16).

Ulaşım araçlarında meydana gelen teknik gelişmeler araçların kapasitelerini ve hızlarını artırmıştır. Böylece yolculuğa ayrılan sürenin kısalması yanı sıra araç başına taşınan yolcu sayısının da artmasına olanak sağlayan teknik ilerlemeler, kişi başına düşen ulaşım masrafının azalmasına da yol açmıştır. İnsanların daha yoğun çalışmaları ve gelişen ekonomik koşullarıyla tatili bir ihtiyaç olarak görmeye başlamışlardır. Bunun sonucu olarak, tatile gitme ihtiyacı, ortaya çıkardığı tatil turizmi ile turizm faaliyetlerinde gelişme meydana getirmiştir.

Avrupa'da artan nüfus ve bu nüfusun sosyo-ekonomik olarak gelişmesi, turizm faaliyetlerinin gelişmesine neden olmuştur. İnsanların, ülkeleri gezme, görme ve yeni teknik gelişmeleri öğrenme istekleri ile turizm aktivitesi kapasitesini büyütüştür. Ondokuzuncu yüzyılla birlikte ülkeler, aralarındaki ilişkileri geliştirerek, ortak çıkarlarını korumak ve geliştirmek istemişlerdir. Bunu sağlamak amacıyla da uluslararası kuruluşlar kurmuşlardır ki bu kuruluşlarda seyahat yapma olanaklarını kolaylaştırmıştır.

Uluslararası döviz piyasasında, değişik döviz kurları uygulanması enflasyon bulunan ülkeleri ucuzlatmış ve bunun sonucunda büyük turizm faaliyeti başlamıştır. Hatta bazı ülkeler, kendi ülkelerinin paralarını dolar karşısında düşük bir oranda tutarak daha fazla turist getirme olanağı sağlama yoluna gitmişlerdir. Turizm ticareti yapan seyahat acentelerinin büyük tanıtım kampanyaları yapmaları da, turizmin gelişmesinde etken olmuştur. Bu arada devletler daha fazla turist getirmek için, ülkelerarası büyük

reklam ve tanıtım faaliyetlerine girişmişler ve bunun sonucunda yeni yerlere doğru turist akımı bu devirde başlamıştır. Günümüzde ülkeler kamu ve özel sektörle birlikte büyük tanıtım kampanyaları yaparak var olan turizm pazarından daha büyük pay elde etme ve yeni turizm pazarları yaratma yarışındadırlar (Bayer, 1992: 16-17). Taşımacılıkta meydana gelen ucuzlamanın yarattığı turizm faaliyetlerindeki fiyat ucuzluğu, sonuç olarak toplumdaki gelir düzeyi düşük insanların da turistik faaliyetlere katılımını sağlamıştır. Turizmin geniş halk kitlelerine yayılımını sağlayan bu faktör, turizmin gelişimindeki en önemli iç etken olarak değerlendirilebilir.

Seyahat etme isteği sadece bir eğlenme ve gezme eğiliminden yön değiştirerek, tatil yapma, kış turizmi, dağcılık ve kampçılık gibi çok çeşitli seçeneklere yönelince, insanlarda seyahat etme isteği artmış ve böylece turizm büyük bir gelişme göstermiştir. Turizmin yalnızca yaz aylarında gerçekleştirilen bir tatil ve gezi olmaktan çıkarak bütün yıla yayılan bir faaliyete dönüşüyor olması turizmin gelişmesinde içsel olarak etkili olmuştur (Bayer, 1992: 17). Günümüzdeki çağdaş turizm anlayışının oraya çıkmasında ücretli tatil hakkının sağlanmasının, seyahat özgürlüğünün tanınmasının, sosyal güvenlik sisteminin işlevsel hale gelmesinin, kentleşmenin ve sosyo-kültürel gelişmenin büyük katkısı olmuştur.

Günümüzde insanların turistik taleplerini ortaya çıkarmak ve var olan taleplerini karşılayabilmek amacıyla yeni mal ve hizmet işletmeleri ortaya çıkmıştır. Daha önce var olan han ve kervansarayların yerini nitelikli ve talep çeşitliliğine karşılayabilecek konaklama işletmeleri almıştır. Daha öncede bahsedildiği üzere, ulaştırma hizmetleri de özellikle sivil havacılık ve hava taşımacılığında meydana gelen teknik ilerlemenin büyük bir hızla gelişmesi sonucunda turizm nitel ve nicel anlamda büyük bir gelişme göstermiştir. Ayrıca, seyahat acenteleri ve tur operatörlerinin uzmanlaşmaya yönelik çalışmaları ve sağladıkları hizmet çeşitliliği talep oluşumunda başarı elde etmelerini sağlamıştır. Tüm bu gelişmeler çağdaş turizm anlayışının ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca çağdaş turizm anlayışına geçişte insan haklarında elde edilen kazanımların, boş zaman kavramının kabul görmesinin, bireylerin gelir düzeylerinde meydana gelen artışların, teknolojik ilerlemenin ve eğitim düzeyindeki yükselmenin büyük katkıları olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

1.2. TURİZM VE TURİST TANIMLARI

Etimolojik olarak turizm deyiimi turist deyiminden, sözcüğünden doğmuştur. Turist sözcüğü ise batı dillerinde Latince “tornus” kelimesinden türetilmiştir. Tornus kelimesi dönme, dönüş anlamları taşır. İngilizce ve Fransızca’da “tour yapmak” ve tour yapan = tourist – touriste kelimeleri 17-18. yüzyıllarda kullanılmakta idi. İngilizce’de ayrıca “touring” yani tour yapmak , gezinti yapmak deyiimi de aynı devirde mevcuttur. Daha sonraları, turist ve tur kelimelerinden doğan turizm deyiimi ortaya çıktı ve kullanılmaya başlandı. Almanca dilinde ise durum daha değişiktir. Almanca’da 19. yüzyılın ortalarında, “Tourisme: Turizm” kavramı ve terimine karşılık olabilecek bir kelime henüz yoktu.. Birinci Dünya Savaşı’ndan önceki yıllarda ise,Fransızca’da ayrı ayrı bulunan ve sınıflandırılmış “misafir:hote” ve “yabancı:étranger” kavramları Almanca’da sadece bir kelime ile ifade ediliyor ve karıştırılıyordu: Bu kelime “Auslaender”dır. Ancak, 1918 yılından sonra Almanca dili de aynı Fransızca gibi bu konuda gerekli ayrımı yaparak “Turizm: Fremdenverkehr, Tourismus”, “Turist:Tourist”, “turistik:touristisch” terimlerine kavuştu (Bayer, 1992: 3).

Turizm olayını ve kavramını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar, 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. Olaya değişik yönlerden değinen yazarlar, değişik tanımlar yapmışlardır. İlk turizm tanımı Guyer-Feuler tarafından 1905 yılında yapılmıştır. Buna göre; “Turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteği; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan, özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak, ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmalarına olanak veren modern çağa özgü bir olay”dır (Kozak ve diğerleri, 2006:1).

Turizmin ekonomik yönünü vurgulayan ilk tanımlardan biri Herman Von Schullern Zu Schrattenhofen’e aittir. “Fremdenverkehr und Volkswirtschaft” adlı yazısında “turizm yabancıların belirli bir yer, bölge veya eyalete doğru, bu yerler içinde ve bu yerlerden başka yerlere doğru seyahatleri ve oralarda kalmaları ile ilgili ve öncelikle ekonomik olan olayların bütünüdür” olarak tanımlanmaktadır (Toskay, 1989:24). Yine aynı dönemde bir başka ekonomik yönlü tanım Edmond Picard tarafından yapılmıştır. Picard “turizmin ana fonksiyonunun ülkeye yabancı döviz kaynaklarının akmasını sağlamak ve turist harcamalarının ekonomiye yaptığı katkıları araştırmak” olduğunu söylemiştir (Kozak ve diğerleri, 2006:2).

A.J.Norval ise turizmi ekonomik açıdan şu şekilde açıklamıştır: “Devamlı kalma veya bir iş faaliyeti dışında herhangi bir nedenle yabancı bir ülkeye seyahat eden ve bu geçişteki seyahatleri sırasında başka bir yerdeki paranın harcanması olayıdır” (Tunç ve Saç,1998:14). Mayer ise turizmi, “her insanda muhtelif dereceler de var olan bulunduğu yeri değiştirme arzusunun ortaya çıkan yer değiştirme hareketleri ve bu hareketlerden doğan faaliyetlerin tamamıdır” olarak tanımlamaktadır (Olalı, 1963:31). Uluslararası turizm sözlüğünde ise turizm; “zevk için yapılan geziler ve seyahatleri yapmak için gerçekleştirilen insan faaliyetlerinin tümü” şeklinde açıklanmaktadır (Kozak ve diğerleri, 2006:2).

Birinci Dünya Savaşı’nı takip eden yıllarda ekonomik tanımlamalar ağırlıkta iken bu dönemdeki nominal turizm tanımlamalarında ise çoğunlukla turizmin seyahat unsuru ön planda tutuluyordu. Hunziker ise turizmin konaklama unsuruna da değinmiştir.

Hunziker’e göre turizm; “yabancıların bir yere yaptıkları yolculuklarından ve devamlı kalma, para kazanma amacı gütmeyen konaklamalarından doğan ilişkilerin tümü”dür (Kozak ve diğerleri, 2006:2).

Bu tanım turizmi tamamen kavramamıştır ve turizmin İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra gelişip; sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamda önemli bir yer elde ettiğinde daha bilimsel bir tanımın yapılması gerekmiştir. W. Hunziker ve K. Krapf, yer değiştirme davranışında bulunması gereken bu iki temel özelliği göz önünde tutarak, turizm olgusunu şöyle tanımlamıştır; “sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir sağlayıcı hiçbir uğraşta bulunmamak koşulu ile yabancıların geçici süre kalışlarından doğan olay ilişkilerin tümü turizm”dir (Kozak ve diğerleri, 2006:3).

Bu tanımlamada, turizm amaçlı yer değiştirmede aranan “sürekli kalışa dönüşmeme” koşulu, süre ölçütü olarak değerlendirilmektedir. İkinci koşul, “gelir elde etmeme”yi amaçlamaktadır. Yukarıdaki tanımda bu, gelir sağlayıcı hiçbir uğraşta bulunmama deyimini ile belirlenmiştir. Bireyden istenen, vardığı yerde gelir sağlayıcı uğraşta bulunmamasıdır. Buda çeşitli yer değiştirmeler arasında turizm amaçlıların ayrımı için yararlanılacak bir ölçüttür. Egemen niteliği nedeniyle buna “ekonomik ölçüt” denir. Yer değiştirmeleri bu iki ölçüte uyumlu olanların geldikleri yerde veya yerlerde girdikleri davranış kalıpları, çevreleriyle belirli ilişki kurmalarına neden olur. Bu ilişkiler ve yer değiştirmeleri, yukarıdaki iki ölçüte uymayanlara oranla farklı içerik ve niteliktedir (Kozak ve diğerleri, 2006:3).

Bu tanımdan sonra turizm terimi 1980’li yıllarda AIEST (Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği) tarafından yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede turizm;

“insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım esas alındığında, kongre ve iş seyahatleri, kısa süreli seyahatler, kırsal kesimden büyük şehirlere yönelen her türlü seyahatler, sağlık turizmine giren seyahatler, sayfiye yerlerinde ikincil konutlardaki konaklamalar turizm olayı içinde sayılmaktadır. Buna karşılık öğrencilerin uzun süreli konaklamaları, iş arama, devamlı yerleşme amacına yönelik seyahatler ve konaklamalar, günlük ihtiyaçların karşılanması için yapılan olağan seyahatler turizm kapsamı dışında kalmaktadır (Kozak ve diğerleri, 2006:3).

Tanımdan hareketle, gerçekleştirilen seyahat veya konaklama faaliyetlerinden hangilerinin turizm faaliyeti sayılacağı konusunda aşağıdakiler birer ölçüt kabul edilebilir ;

- Kişinin seyahat ettiği yerin ikamet edilen, çalışılan ve günlük gereksinmelerin karşılandığı yerlerin dışında bir yer olması,
- Konaklamanın geçici bir süre için olması,
- Konaklama sırasında çoğunlukla turistik işletmelerin ürettiği mal veya hizmetlerden talepte bulunulması,
- Yapılan seyahatin gelir elde etme amacı gütmüyor olması gerekmektedir.

Turizmin ülke ekonomileri için önemi her geçen gün arttıkça, turist kavramının açıklığa kavuşturulması bir zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü, kimlerin turist olarak sayılıp sayılmayacağına bilinmesi, turizmin ülke ekonomileri içindeki payının yada etkilerinin bilinmesi bakımından açıklığa kavuşturulmalıdır.

Turist kelimesinin ilk kullanımını onyedinci yüzyıldadır. 1933 yılında F.W. Ogilvy turistin tanımını “sürekli oturduğu yerden en çok bir yıl süre ile ayrılan ve geçici olarak gittiği yerlerde, buralarda kazanmadığı parayı harcayan kimse” olarak yapmıştır.

1937 yılında Milletler Cemiyeti İstatistik Uzmanları Komitesi tarafından yapılan tanıma göre: “bir ülkeye en az 24 saatlik bir süre boyunca kalmak için aşağıdaki nedenlerle gelenler turist olarak kabul edilirler” (Kozak ve diğerleri, 2006:6).

Turist olarak kabul edilenler;

- Zevk, ailevi nedenler, sağlık amacıyla yolculuk edenler,
- Bilimsel, idari,dini,sportif nedenlerle veya bu çeşit toplantılara katılmak amacıyla yolculuk edenler,

- Ticari nedenlerle yolculuk edenler,
- Deniz gezileri ile gelenler, bu gezi süresi 24 saatten az olsa bile turist sayılırlar.

Turist olarak kabul edilmeyenler;

- Ülkeye iş sözleşmesi ile veya böyle bir sözleşme olmaksızın gelip bir iş yapmak veya bir işte çalışmak isteyenler,
- Bir başka ülkede kamu amaçlı görevlendirilen kimseler,
- Ülkede yerleşmek, devamlı kalmak için gelen kişiler,
- Okullarda veya konaklama kurumlarındaki üniversite öğrencileri veya diğer gençler,
- Bir sınır bölgesinde ikamet edenler ve başka bir ülkede yaşayıp komşu ülkeye çalışmak için gelenler,
- Bir ülkede durmaksızın transit geçenler, seyahatleri 24 saati aşsa bile turist olarak kabul edilmezler.

1963 yılında Roma’da Birleşmiş Milletler Seyahat ve Turizm Konferansı toplanmış “ziyaretçi” ve “turist” kavramlarını tekrar ele alarak şöyle tanımlamıştır; “istatistiki amaçlarla ziyaretçi, devamlı ikamet ettiği ülke dışında herhangi bir ülkeyi, o ülkede çalışma amacı dışında ziyaret eden kişidir”. Bu tanıma göre turist, ziyaret ettiği ülkede asgari 24 saat kalan ve ziyaret amacı aşağıda verilen başlıklar altında tasnif edilebilen geçici ziyaretçilerdir (Toskay, 1989:42).

- Boş zaman değerlendirme (eğlence, tatil, sağlık, din, spor ve kültür)
- İş, ailevi sebepler, diplomatik sebepler, toplantı gibi.

Günübirlikçi ise, ziyaret edilen ülkede 24 saatten az kalan ziyaretçidir. İstatistikler hukuki anlamda bir ülkeye girmeyenleri kapsamamaktadır (hava limanlarında transit alanını terk etmeyen yolcular ve benzer haller gibi). Devamlı kalış şekline dönmek şartıyla, daha uzun süre için kalınması gerekmektedir. Bunun kesin süresi belirtilmemiş olmasına karşın, üç aylık bir zaman olması 1963 yılı Roma Konferansı’nda önerilmiştir (Kozak ve diğerleri, 2006:7). Bu tanımların sonucu olarak en az bir gece konaklayana turist, geceleme yapmayan ziyaretçilere de günübirlikçi denilmektedir.

Türkiye’de turistin tanımı, 1996 tarihinde değiştirilen “22747 sayılı seyahat Acenteleri Yönetmeliği”nde şu şekildedir. “Para kazanma amacı olmaksızın, dinlenmek ve eğlenmek için yada kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sıhhi, ve benzeri nedenlerle, oturduğu yer dışına geçici olarak çıkan ve tüketici olarak belirli bir

süre seyahat edip kalan ve yeniden ikametgahına dönen kimsedir” (Kozak ve diğerleri, 2006:7).

1.3. TURİSTİK ÜRÜN, TURİSTİK ÜRÜNÜ OLUŞTURAN UNSURLAR VE TURİSTİK ÜRÜNÜN ARZ KAYNAKLARI

Turistik ürünü tanımlamak sınırları ve kapsamı bakımından zor olduğu gibi, ayrıca turistik ürünün bileşenlerinin tam olarak saptanamadığından dolayıda zordur (Yarcan,1998:25). Olalı'nın ve Oral'ın tanımından yola çıkarak, ürünün oluşumundaki genel kabul görmüş unsurlara değinilebilir.

Turistik ürün, insanların turizm faaliyetlerinden doğan ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olan mal ve hizmetler veya mal ve hizmetler karışımı yada çokluklu mal ve hizmetlerin karışımından oluşan bir pakettir. O nedenle turistik ürün sadece bir mal veya hizmet olabileceği gibi (güneş kremi, uçakta bir koltuk) çok kez ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte mal ve hizmet karışımı (otel ve restoran hizmetleri) yada hepsinin karışımı bir paket (bilet satışı, rehberlik hizmetleri, ulaşım hizmetleri, yemek ve konaklama, eğlenceyi içeren paket bir tur) şeklinde olabilir (Olalı, 1984:143-144). Oral'a göre ise turistik ürün “turistin seyahati boyunca yararlandığı konaklama, yeme-içme, ulaştırma, eğlence ve diğer bir çok servislerin bileşimidir” (Akgül, 2003:57).

Bir ürünün, turistik ürün olarak algılanabilmesi ve işlev görebilmesi için bir takım özellikleri taşıması gerekmektedir. Aşağıda açıklanan turizm ürünü unsurları, hem somut hem de soyut turizm ürünleri için geçerli olmaktadır. Bu beş unsurdan herhangi biri veya birkaçının bir üründe yer alması durumunda, söz konusu ürünün turizm ürünü olarak işlev görmesi mümkün olmaktadır (Kozak ve diğerleri, 2006:41). Bu unsurlar; çekicilik, ulaşılabilirlik, turizm işletmeleri, etkinlikler ve imajdır.

Turizm ürününün en önemli unsurlarından biri olan çekicilik , bir mal veya hizmetin veya bölgenin turizm faaliyetlerine konu olabilecek bir çekiciliğe sahip olması demektir. Yani. turistin gideceği yeri bir başka yere tercih etmesini sağlayan özelliktir. Bir diğer önemli unsurda turistik ürünün ulaşılabilir olmasıdır. Yani, turistik bölge veya hizmetin hem uzaklık olarak turist gönderen yerleşim bölgelerine yakın olması ve ulaşım alt yapısının yeterli düzeyde bulunması gerekmektedir.

Turizm ürününün ağırlıklı olarak turizm işletmeleri tarafından meydana getirildiği düşünüldüğünde, turizm işletmelerinin varlığının ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Festival, kongre, fuar, bayram, karnaval gibi etkinliklerin yanı sıra dünya

kupası, olimpiyatlar, uluslararası spor karşılaşmaları turizm ürünü kapsamındaki önemli etkinliklerdir. Yarattıkları turizm talebi sayesinde bu tür etkinlikler turizm ürünü niteliğinde sayılmaktadır. Hizmetin, işletmenin veya bölgenin zaman içerisinde sahip olduğu-olacağı imaj önemlidir. Çünkü turistler tarafından herhangi bir turizm ürününün tercihinde imaj önemli yere sahiptir.

Aşağıda turistik ürünün sunulmasında yani arz edilmesinde ki kaynaklar gösterilmektedir;

Tablo 1.1. Turizmin Arz Kaynakları

Hizmet ve Faaliyetler
<ul style="list-style-type: none">• Konaklama işletmeleri• Yiyecek-içecek işletmeleri• Ulaştırma işletmeleri• Havalimanları, tren ve otobüs terminalleri• Eğlence ve rekreasyon işletmeleri• Alışveriş merkezleri• Spor merkezleri• Müze, sergi ve fuarlar
Altyapı
<ul style="list-style-type: none">• Elektrik / su• İletişim• Ulaştırma• Sağlık• Temizlik• Güvenlik
Çekicilikler
<ul style="list-style-type: none">• Doğal güzellikler• Tarihi ve kültürel değerler• İklim• Mimari• Yöresel yemekler• Ulaşılabilirlik
Konukseverlik
<ul style="list-style-type: none">• Arkadaşlık• Yardımseverlik• Tüketici şikayetlerine karşı duyarlılık
Maliyet
<ul style="list-style-type: none">• Ödediğinin karşılığını alma• Konaklama fiyatları• Ulaştırma fiyatları• Yiyecek-içecek fiyatları• Alışveriş fiyatları

Kaynak:İçöz ve Kozak, 1998:15

1.4. TURİZM SEKTÖRÜ VE ÖZELLİKLERİ

Ekonomide genel olarak sektörler üçe ayrılmaktadır. Bunlar; sanayi, tarım ve hizmetler sektörüdür. Turizm bir sektör olarak kabul edildiğinde hizmetler sektörü içinde yer almaktadır. Hizmetler sektörü içinde bir alt sektör olarak yer alan turizm sektörünün özellikle emek yoğun fonksiyonunun bulunması turizmi hizmetler sektörüne yerleştirmektedir (Türkmen, 2000:4).

Turizm sektörü diğer sektörlerle göre bazı farklı özelliklere sahiptir (Çalışkan, 2003:3-4)

- Turizm temelde ulaşım, konaklama ve pazarlama (acenteler) üçgeni üzerine bir faaliyet bütünü olup, bir çok sektörün turizmle doğrudan veya dolaylı ilişkisi vardır.
- Turizm sektörünün diğer sektörlerle yakın ilişkisinden dolayı ekonomik analizinin yapılması zordur.
- Turistler birbirinden çok farklı nedenlerden dolayı seyahat etmektedirler.
- Tesis yapımlarında ilk maliyetleri sonrası, emek yoğun bir sektör niteliğindedir. Teknolojik gelişmelerden dolayı yapısında bir değişiklik meydana gelmez, yani otomasyon pek yapılamaz.
- Turizme dolaylı ürün sağlayan sektörler hariç turizmin temel ürünü doğal, tarihi, kültürel unsurlar ve özel faaliyet düzenlemeleridir.
- Turizm sektörü devletlerin dış ilişkileri ile yakından ilgilidir.
- Diğer sektörlerde olduğu gibi, turizm sektöründe de bir yerden bir başka yere gönderilen somut bir ürün söz konusu değildir. Gerçekte turizm, müşterinin ürünün üretildiği yere gelip bizzat ürünü tükettiği bir sektördür.
- Turizm ürünü depolanamaz.
- Turizmin bir başka özelliği, ülkenin sahip olduğu uluslararası ulaştırma işletmelerinin ödediği ücretler hariç ülke turistik ürün dışsatımı için herhangi bir ücret ödememektedir.
- Turizm ürününün bir çok parçadan oluşması nedeniyle turizm, ulusal ekonomi içindeki bir çok sektörü etkilemektedir. Örneğin, turist harcamaları otelleri, alışveriş merkezlerini, restoranları, rekreasyon hizmeti veren işletmeleri, ulaştırma hizmetlerini vb. bir çok sektörü doğrudan etkilerken, yerel yönetimlerin gelirleri, altyapı hizmetleri vb. dolaylı olarak etkilemektedir.

- Turizm, hem mevsimsel dalgalanmaların yaşandığı, hem de olumlu iç ve dış gelişmelerden yavaş, olumsuz iç ve dış gelişmelerden ise çok çabuk etkilenen, bir sektördür. Dolayısıyla, turizm istikrarsız bir dışsattır.
- Turizm sayesinde dışsattı mümkün olmayan jeo-ekonomik varlıklar, sosyo-kültürel varlıklar, değer ve olaylar ve bazı özel hizmetlerin dışsattı yapılabilmekte ve ülkeye döviz girişi sağlanmaktadır.
- Turizm ürününün bir başka özelliği ise ürün pazarlamasındaki farklılıktır. Diğer dışsattı ürünleri somut bir ürün olarak sergilenenirken, soyut nitelik taşıyan turizm ürünü sergilenememektedir. Acenteler aracılığı ile satılan turizm ürünü sözlü tanıtım ve poster, slayt, film, broşür, vb. gibi görüntülü araçlar yardımıyla tanıtılmakta ve satılmaktadır.
- Turizm ürünü, fiziksel gerekliliği olan bir ürün değil, daha çok psikolojik gerekliliği olan bir üründür. Yani, turizm ürünü psikolojik tatmine yönelik bir üründür.
- Turizm sektörünün verimli bir şekilde gelişmesi için, sosyal ve fiziksel alt ve üst yapı olanaklarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- Turizm sektörü, ihracat sektörü olmasıyla birlikte, turistik ürünlerin ara ürünleri için gereken ürünlerin ithal edilmesi dolayısıyla bir ithalat sektörüdür.

1.5. TURİZM FAALİYETİNE YÖNELİMİ SAĞLAYAN

FAKTÖRLER

İnsanların turistik hareketlere ve faaliyetlere yönelmesine birçok faktör etkilemektedir. Bu faktörler arasında merak, din, kültür, eğitim ve öğrenme, dinlenme ve eğlence, spor, tedavi, snobizm ve diğer etkenler etkilidir. Bu faktörlerin turizm faaliyeti ile ilgili ilişkisi aşağıda açıklanmıştır.

- **Merak:** İnsanları turizm faaliyetlerine yönelten faktörlerin başında merak gelmektedir. Psikolojik bir faktör olan merak; yeni bir şeyi öğrenmek, anlamak ve edinmek arzusudur. Turizm faaliyetleri, bahsedilen merak duygusuyla yeni yerleri, farklı kültürleri, değişik tat ve heyecanları yaşamak istemek, gezmek, görmek ve yaşamak arzusundan kaynaklanmaktadır. Turistler çoğu zaman bu merak duygusuyla ikamet ettikleri yerleri terk ederek dünyanın çeşitli memleketlerine seyahat etmektedirler.

- **Din:** Dini inanışların doğurduğu turizm hareketi yüzyıllardır süregelmektedir. İnsanlar dinen kutsal saydıkları kişilerin yaşadığı yerleri, kutsal saydıkları toprakları ve yapıları görmeyi arzu ettikleri gibi buraları görmeyi inançlarının da bir gereği saymışlardır. Bunun sonucu olarak da Müslümanların Mekke ve Medine'yi, Hıristiyanların da Meryemana'yı ve Vatikan'ı ziyaretleri dini temelli turizm hareketi (inanç turizmi) sayılmaktadır.

- **Kültür, Eğitim ve Öğrenme:** Birbirleri ile sıkı bağlantı halinde olan kültür, eğitim ve öğrenme de turizm faaliyetlerine yol açmaktadır. Meşhur üniversitelerde ve bu üniversitelerde ders veren tanınmış hocaların, kültür ve sanat hareketlerinin turistik seyahatlere neden olduğu bilinen bir gerçektir. Viyana Operası, Salzburg Mozart Festivali, Beyreuth Wagner Festivali ile Roma, Floransa gibi şehir müzeleri, sanat eserleri, Paris, bir sanat merkezi olarak binlerce turist her yıl bu merkezleri ziyaret etmelerine sebep olurlar (Bayer,1992:2).

- **Dinlenme ve Eğlence:** Günümüz metropol insanı çalışma hayatının verdiği yorgunluğun yanı sıra yaşamış olduğu büyük şehirlerin kalabalığından, bunaltan havasından ve gürültüsünden dolayı zihnen ve bedenen yorulmaktadır. Bu sebeplerle insanlar şehir dışına çıkarak dinlenmek, eğlenmek ve sakin yerlerde vakit geçirmek istemektedir. Bu istekler de turizm faaliyetlerine dönüşmektedir.

- **Spor:** Spor, sağlıklı ve uzun bir ömür için insanlar açısından artık bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu nedenle yüzme, golf, tenis, yelken vb. sporlara olan ilgiyle beraber spor turizmi de büyük bir gelişme göstermektedir. Ayrıca uluslararası spor organizasyonları da binlerce insanın turizm hareketi içerisine katılmalarına neden olmaktadır.

- **Tedavi (Sağlık):** Turizmin önemli faktörlerinden biri de sağlık veya tedavidir. Sağlık turizmi günümüzde çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Bunlar (Sezgin,2001:22):

Termalizm: Doğal şifalı su kaynaklarının (Kaplıcalar, ılıcalar,içmeler, çamur banyoları vb.) tedavi aracı olarak kullanılmasıdır.

Klimatizm: Dağ ve orman havasının sağlık üzerindeki olumlu etkisinden faydalanmak amacıyla uygulanan bir turizm dalıdır.

Üvalizm: Kür sistemi ile çeşitli meyve ve sebzelerden tedavi aracı olarak faydalanmaktır.

- **Snobizm:** İnsanlar bazen toplum içerisinde ait olmak istediği sınıfın alışkanlıklarına uymak için yada ait olduğu toplumsal sınıftan farklı ve yukarıda

görünmek için seyahat ederler. Pek akılcı görünmese de bu durum turizm hareketlerini etkilemektedir.

- **Diğer Sebepler:** Tüm bu faktörlerin dışında insanlar, toplantı ve kongreler , arkadaş ve akraba ziyaretleri, doğa sevgisi vb. nedenlerden dolayı turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar.

1.6. TURİZM ÇEŞİTLERİ

Turizm çeşitlerinin birbirine yakın olması nedeniyle ayırım yapmakta her ne kadar zorluklar olsa da, turizm çeşitleri arasında mümkün olduğunca ortak noktalar dikkate alınarak ayırım yapılmaya çalışılmıştır.

- **Katılan Kişi Sayısına Göre Turizm Çeşitleri**

Bireysel (Ferdî) Turizm: İnsanların ülke içine veya ülke dışına gerçekleştirdiği turistik faaliyetleri bireysel olarak yapmalarıdır.

Kitle Turizmi: İnsanların kitleler halinde katıldığı, seyahat acenteleri veya tur operatörleri tarafından düzenlenen ve belirli bir programa tabi olarak gerçekleştirilen turizm hareketidir.

Grup Turizmi: Dernek üyeleri, firma çalışanları ,öğrenci grupları, meslek mensupları gibi çoğu zaman birbirini tanıyan çeşitli toplumsal grupların beraber katıldıkları turistik faaliyetlerdir.

- **Ziyaret Edilen Yere Göre Turizm Çeşitleri**

İç Turizm: Bir ülkenin vatandaşlarının kendi ülke sınırları içerisindeki herhangi bir yere yönelik olarak gerçekleştirdiği turizm faaliyetidir.

Dış Turizm: Ülkeye dış ülkelerden gelen turistlerin gerçekleştirmiş olduğu turizm faaliyetidir.

- **Katılanların Yaşlarına Göre Turizm Çeşitleri**

Gençlik Turizmi: 15-24 yaşları arasındaki gençlerin aile bireyleri olmaksızın turizm faaliyetlerine katılımlarıdır.

Orta Yaş (Yetişkin) Turizmi: 25-64 yaş grupları arasında bulunan bireylerin gerçekleştirdiği turizm faaliyetlerine orta yaş turizmi veya yetişkin turizmi denir.

Üçüncü Yaş Turizmi: 65 ve üzeri yaşta bireylerin katıldığı turistik faaliyetlerdir.

- **Katılanların Amaçlarına Göre Turizm Çeşitleri**

Deniz Turizmi: İnsanların deniz, kum ve güneş üçlüsüne yönelik olarak gerçekleştirdikleri turizm faaliyetleridir.

Kongre Turizmi: Kongre turizmi; kişilerin sürekli konakladıkları veya çalıştıkları yerler dışında uzmanlık gerektiren bilimsel alanlarda veya meslek kollarında, belirli bir konuda bilgi alışverişi yapmak amacıyla bir araya gelmelerinden ortaya çıkan turizm faaliyetleridir (http:1).

Termal Turizm: İnsanların sağlık amacıyla termal suların bulunduğu bölgelere yaptığı turistik seyahatlerdir.

Yat Turizmi: Yatlarla gezi ve spor amaçlı olarak değişik limanlara yapılan turistik faaliyetlerdir.

Mağara Turizmi: Doğal süreçler sonucunda meydana gelmiş olan mağara ve obrukları gezip görmek amacıyla yapılan turistik gezilerdir.

Sağlık Turizmi: İnsanlar tarafından tedavi amaçlı olarak yapılan turizm faaliyetleridir.

Dağ ve Kış Turizmi: İnsanların dağ ve kış sporları yapabilmek, temiz ve güzel havadan faydalanabilmek için gerçekleştirdiği turizm faaliyetleridir.

Av Turizmi: İnsanların avlanma gerçekleştirebilmek amacıyla katıldıkları turizm faaliyetleridir.

İnanç Turizmi: İnsanların inançları doğrultusunda kutsal yerlere yönelik olarak yaptıkları turizm faaliyetleridir.

Golf Turizmi: Daha çok yüksek gelir düzeyindeki kişilerin gerçekleştirdiği sportif bir turizm faaliyetidir.

Akarsu Turizmi: Rafting, trekking, yüzme, balık avı gibi rekreatif amaçlarla akarsuların kullanıldığı turizm faaliyetidir.

- **Katılanların Sosyo–Ekonomik Durumlarına Göre Turizm Çeşitleri**

Sosyal Turizm: Satın alma gücü az veya sınırlı olan insanların bir takım özel önlemlerle turizm faaliyetlerine katılmalarından doğan ilişkilerin bütünüdür (Usta,1988:107).

Lüks Turizm: Daha çok yüksek gelir gruplarındaki bireylerin yer aldığı turizm faaliyetleridir.

1.7. TURİZMİN EKONOMİK ETKİLERİ

Günümüzde küreselleşme yaygınlık kazanmaktadır. Sınırları yok sayan ve kaynakların sınır gözetilmeksizin tüketilmesinin yolunu açan bu kavram kendisine sırtını dönen ülke ekonomilerine daha da acımasız davranmaktadır. Küreselleşme aynı zamanda bilginin de sınır tanımaksızın paylaşılmasına da olanak sağlamaktadır. Ancak,

ekonomisi zayıf ülkelere, gelişmiş ülkeler karşısında çok az rekabet şansı vermektedir. Dünya geneline hakim olan küresel ekonomi bir ülkede yaşanan ekonomik krizin tüm dünyada az veya çok hissedilmesine yol açmaktadır. Zorlaşan ekonomik koşullar altında az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından bakıldığında, turizm önemi giderek artan bir sektör niteliğindedir. Sahip olunan doğal güzellikler ve kültürel zenginlikler doğru ve akılcı politikalarla kullanıldığında, turizm ülkelerin ekonomik dengelerini olumlu yönde etkileyen vazgeçilmez bir gelir kaynağı olacaktır (Aktaş, 2005:164).

Turizm ödemeler dengesi üzerinde önemli etkileri bulunan bir görünmeyen ihracat kalemidir. Bir bakıma, ülke içinde perakende fiyatlarla yapılan mal ve hizmet ihracatı olarak kabul edilebilir. Turizm gelirleri, özellikle dış finansmana ihtiyaç duyan kalkınma yolundaki ülkeler için büyük bir öneme sahiptir. Bu alana yapılan yatırımlar, oransal olarak çok yüksek düzeyde döviz getirisi sağlarlar. Otomasyona ve mekanizasyona geçme olanakları sınırlı olan turizm endüstrisinde istihdam/yatırım oranı da genel olarak yüksektir. Turizm yarattığı uyarıcı etkiler nedeniyle de dolaylı olarak, diğer kesimlerdeki istihdam ve gelir düzeylerini yükseltmektedir (Barutçugil, 1986:33).

Ekonomiler açısından önemini yukarıda kısaca belirtilen turizmin, ulusal ekonomiler üzerindeki etkisi reel ve parasal (monoter) ekonomik etkiler olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.7.1. Turizmin Reel Ekonomik Etkileri

Turizmin reel ekonomik etkileri genel olarak; istihdam üzerindeki etkisi, tarım sektörü üzerindeki etkisi ve sanayi sektörüne olan etkisi olarak değerlendirilebilir.

1.7.1.1. Turizmin İstihdama Etkisi

Diğer ekonomik faaliyetlerde olduğu gibi, turizmin yarattığı gelir ve döviz akımı gelişen ülke, bölge ve turistik destinasyonun ekonomisinde birbirini takip eden ekonomik etkiler yaratır (Olalı ve Timur,1988:146). Turizmin yarattığı diğer ekonomik etkiler yanında, turistik tüketim harcamaları, doğrudan turizm sektörüne ve dolaylı olarak diğer sektörler istihdam olanakları sağlamaktadır. Turizm faaliyeti sonucunda artan istihdamdan bahsedebilir. Bu istihdamlar arasında doğrudan, dolaylı ve uyarılmış istihdam yer almaktadır.

- **Doğrudan İstihdam:** Turizm sektörünün kendisinden kaynaklanan işlerdir. Bunlar arasında konaklama, yeme-içme işletmeleri, hediyelik eşya satan mağazalar, bar

ve gece klüpleri, seyahat acenteleri, ulaştırma şletmeleri ve turizm örgütlerinde yaratılan şlerde çalışanlar vardır. Uluslararası alanlarda yapılan araştırmalar, turizm sektöründe çalışanların yaklaşık %75'inin doğrudan istihdam edildiğini göstermektedir (http:2).

- **Dolaylı İstihdam:** Turistik harcamalar sonucu gerçekleşmeyen ancak turizmle ilgili olduğundan turistik arz içerisinde yeralan ve diğer sektörde oluşan dolaylı istihdam türüdür. Bölgedeki turizm hareketlerindeki değişmeye bağlı olarak ulaştırma, eğlence ve alışveriş merkezlerinde istihdam edilen personel sayısında meydana gelen değişme bu kapsamda incelenebilir (Kozak ve diğerleri, 2006:82).
- **Uyarılmış İstihdam:** Bölge halkının tesislerden elde ettikleri geliri yeniden harcamaları sonucunda elde edilen ek istihdam olarak tanımlanmaktadır. Market, kasap, kuyumcu, gibi işyerlerinde meydana gelen istihdam artışı bu kapsamda ele alınabilir (Kozak ve diğerleri, 2006:82).

Turizm sektöründe mekanizasyona ve otomasyona gitme olanağı olduğunca sınırlı olduğundan, turizm sektörünün istihdam yoğunluğu diğer sektörlerle oranla daha yüksektir. Turistik tüketim harcamaları sektörde emek yoğun üretimin hakim olması nedeniyle yüksek oranda doğrudan istihdam etkisi yaratırken, sektöre mal ve hizmet veren yan sektörlerde yeni iş olanakları sağlayarak dolaylı istihdam etkisi yaratmaktadır (Olalı ve Timur,1988:147). Turizmin gelişmesi ile birlikte hem mevcut turizm tesislerinin kapasitelerinin arttırılmasına hem de yeni turizm tesislerine ihtiyaç duyulacaktır. İhtiyaç duyulan bu tesislerin projelendirilmesi ve inşaat aşamalarında işgücü talebi artacağından turizm yatırımlarının da istihdam bakımından etkileri bulunmaktadır. Ayrıca turizmde ki istihdamın mevsimsel ve yoğun olması, herhangi bir bölgede yaşayan ve tarımla geçinen yerleşik halkın tarım sezonu dışında turizm sektöründe iş bulmaları, başka bölgelere göç ederek iş aramalarını önleyeceğinden bölgeler arasındaki istihdamı dengeleyici bir etki de yapacaktır.

1.7.1.2. Turizmin Tarım Sektörüne Etkileri

Turizmin kırsal kesimde kurulmasıyla, o yörenin arazi yapısı arazi üzerindeki yerleşim özellikleri değişim gösterecektir. Turistik tüketim talebi artıca tarım sektöründeki ürünlerin satışı artacak, bu da o sektörde bulunan kişilerin gelirinin artmasını sağlayacaktır. Yani , turizmin tarım sektörü üzerindeki en önemli etkisi gelir etkisidir. Tarımdan turizme olan yapısal değişiklik aynı zamanda toprak kullanım şekillerinde de değişiklikler yaratmaktadır (Yıldırım, 1997:74). Turizmin geliştiği

bölgelerde yapılan turizm yatırımları, var olan arazi ve arsalarla olan talebi artırarak hem satışların hem de fiyatların artmasına neden olmaktadır. Giderek gelişen yatırımlar tarım amaçlı olarak kullanılan arazilerin parsellenmesine neden olmaktadır. Ayrıca turizm sezonunda meydana gelen talep artışlarının tarım sektöründe karşılanması gereken oranı sonucunda, tarımda ek işgücüne ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Bu durum sektörde istihdamın mevsimselde olsa artmasına neden olmaktadır. Bu şekilde tarımdaki istihdam üzerinde de dolaylı bir etki yaratmaktadır.

1.7.1.3. Turizmin Sanayi Sektörüne Etkileri

Turizmin sanayi sektörüne etkileri üç grupta incelenebilir. Bu alt sektörler arasında; tüketim malı üreten sanayiler, ara malı üreten sanayiler ve yatırım malları üreten sanayiler ele alındığında turizm bu sektörler üzerinde önemli etkilerinin olduğu görülür. İlk olarak, tüketim malı üreten sanayiler üzerinde turizmin etkisinin fazla olduğu görülür. Turistik ihtiyaçların karşılanması amacıyla gıda ve içki arzının artırılması ve turizmin yoğun olduğu merkezlerde turistik talebin yönlendirdiği mal ve hizmetlerin üretilmesi buna örnek olarak verilebilir. İkinci olarak ele alınan ara malı üreten sanayilerde ise, özellikle deri ve deri mamulleri ile seramik sanayi üzerinde turizmin etkili olduğu görülür. Deri ve mamulleri esasen bir ihracat malıdır. Ancak, bu mamuller turizmde girdi olarak kullanılması suretiyle, turistlere satılan deri konfeksiyon ürünleri üretilmektedir. Bu satışları ek ihracat olarak düşünmek mümkündür. Son olarak da yatırım malları üreten sanayiler üzerinde turizmin etkisi oldukça azdır. Özellikle, turizmin ulaşımını sağlamak amacıyla yol yapımı, turistik konaklama tesislerinin yapımında arazi düzenlemeleri, iş makineleri gibi ağır sanayi mallarına talep yaratır. Turizmin sanayi sektörü ile ilgili etkileşimleri ne kadar kuvvetli ise turizmden elde edilen gelirin sızıntısı o kadar azalmış olacaktır (Yıldırım, 1997:75).

1.7.2. Turizmin Parasal (Monoter) Ekonomik Etkileri

Turizm, ülke ekonomilerine reel ekonomik etkilerden daha çok parasal ekonomik etkiler kanalıyla yön vermektedir. Bu nedenle önemli olan turizmin parasal ekonomik etkileri, ödemeler bilançosuna etkisi ve gelir etkisi olarak iki başlık altında incelenebilir.

1.7.2.1. Turizmin Ödemeler Bilançosuna Etkisi

Ödemeler bilançosu, bir ülkede yerleşik kişilerin belirli bir dönem boyunca yabancı ülkede yerleşik kişilerle yaptıkları tüm ekonomik işlemlerin sonucunu gösteren

sistematik bir kayıt biçiminde tanımlanabilir (Seyidoğlu, 1999:384). Bir başka tanım ise, ödemeler bilançosu, bir ülkenin belirli bir dönemde dış alemden sağladığı gelirlerle, dış aleme yaptığı ödemelerin yer aldığı bir tablodur (Dinler, 1997:485) şeklindedir.

IMF'e göre ise ödemeler bilançosu, belirli bir süre içinde ülkenin yerlileri ile yabancılar arasında meydana gelen ekonomik akımlara bağlı değerlerin, transfer ödemelerinin ve rezervlerde meydana gelen değişikliklerin sistematik ve muhasebe kayıtlarına uygun olarak tespit edildiği istatistik bir belgedir (Bostan, 1999:7). Ödemeler bilançosunun diğer bilançolardan farkı, ödemeler dengesine giren rakamların belli bir zaman diliminde gerçekleşen akımları göstermesidir. Ödemeler bilançosu, ülkenin mal, hizmet ve sermaye akımları bağlamında dış dünyadan sağladığı gelirlerin yaptığı ödemelere eşit olup olmadığını göstermektedir.

Bir ülkenin dış ekonomik işlemlerden doğan toplam döviz girdileri, toplam döviz çıktılarında fazla ise, ödemeler bilançosunun lehte (fazla) tersi söz konusu ise aleyhte (açık) olduğu söylenir (Olalı ve Timur,1988:90). Bu dengenin açık veya fazla vermesi, milli gelir seviyesi, büyüme hızı, fiyatlar genel seviyesi gibi makro ekonomik büyüklükleri önemli ölçüde etkilemektedir (Ünlüönen ve Tayfun, 2005: 270). Ödemeler bilançosu üç ana hesap kaleminden oluşmaktadır. Bunlar; cari işlemler dengesi, sermaye hareketleri dengesi ve rezerv hareketleridir. Bunların yanında net hata ve unutmalar kalemi vardır.

Cari işlemler kalemi, kendi içinde mal hareketleri (ihracat ve ithalat) ve hizmet hareketleri (hizmetler) olmak üzere ikiye ayrılır. Mal hareketlerinden ilki olan ithalat, ülkeden döviz çıkışına neden olduğundan dolayı negatif değer taşımakta iken, ikincisi olan ihracat ülkeye döviz kazandırdığı için pozitif değer taşımaktadır. Hizmet hareketleri ise, başta faiz gelir ve giderleri olmak üzere, turizm gelir ve giderlerini, sermaye gelir ve giderlerini, işçi gelir ve giderlerini, taşımacılık gelir ve giderlerini, bankacılık ve sigortacılık gelir ve giderlerini kapsamaktadır. Sermaye hareketleri bölümü özel ve kamu kuruluşları tarafından bir ülkeden diğerine gerçekleştirilen uzun ve kısa süreli sermaye ithalini ve ihracını temsil eder. Sermaye hareketi, bir ülkede yerleşik kişi veya kuruluşların bir başka ülkede fiziki yatırım yapması veya o ülkeye mali kaynak aktarması şeklinde ortaya çıkar. Ülkeye sermaye girişi pozitif, ülkeden sermaye çıkışı negatif değerler taşımaktadır (Ünlüönen ve Tayfun, 2005: 271).

Sonuç olarak, cari işlemlerin ve sermaye hareketlerinin pozitif ve negatif değerleri toplanmaktadır. Pozitif değerler toplamının negatif değerler toplamından büyük çıkması, bilançonun fazla verdiğini, negatif toplamın fazla vermesi de bilançonun açık

verdiğini ifade etmektedir. Ayrıca, meydana gelen bir fazlalık rezervlerde artış meydana geldiğinin de ifadesidir. Bilançoda yer alan net hata ve noksanlar kalemi de bilanço tekniğinden kaynaklı denkliği sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Turizmin milli ekonomilerdeki ve uluslararası ekonomik ilişkilerdeki rolü ilk olarak ödemeler bilançosundaki yeri ile belirtilmiştir. “Görünmeyen ithalat” şeklinde isimlendirilen dış pasif turizm hareketleri (turizm giderleri) ile, “görünmeyen ihracat” olarak adlandırılan dış aktif turizm gelirleri (turizm gelirleri) ödemeler bilançosunda yer alırlar. Diğer etkenler yanında ülkenin turizm sektörünün gelişme seviyesine bağlı olarak ödemeler bilançosu üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler gösterirler (Dinçer, 1993:59).

Turizmin ekonomiler üzerindeki en önemli etkisi, ithalat veya ihracat yönünün olmasından kaynaklanmaktadır. Uluslararası borç ve alacak, yani döviz talep ve arzı bakımından mal ithal ve ihracı ile turizm hareketleri arasında hiçbir fark bulunmamaktadır. Turizmde bir ülkeyi ziyarete gelen yabacılara bazı hizmetlerin satılması, yabancı ülkelere giden vatandaşlara da ilgili ülkeler tarafından bir takım hizmetlerin verilmesi, bu hizmetlerin satın alınması söz konusudur. Böylece, turizm hizmetlerine ödenen bedeller, karşılıklı döviz akımını ortaya çıkarmaktadır (Eğilmez ve Kumcu, 2006:242-243).

Turizm faaliyetleri sonucunda elde edilen döviz gelirleri aynen bir malın ihracının yaptığı etkiyi yapacağından ödemeler bilançosuna pozitif anlamda katkı sağlayacaktır. Bilançonun denk yada fazla vermesi yönünde etki edecektir. Ülkenin turizm giderleri de mal ithal etmiş gibi döviz çıkışına neden olacağından bilançonun denklikten uzaklaşması yada açık vermesi yönünde etki edecektir. Dünyadaki ekonomik bölüşümün bir göstergesi olarak da düşünebileceğimiz ödemeler bilançosunun her ülke ekonomisi açısından ne denli önemli olduğunu düşünürsek, turizme, bilanço üzerinde yapabileceği etkiler nedeniyle her ülkenin gereken önemi göstermesi ve gelişmesi yönünde gereken yatırımları yapmaları gerekmektedir.

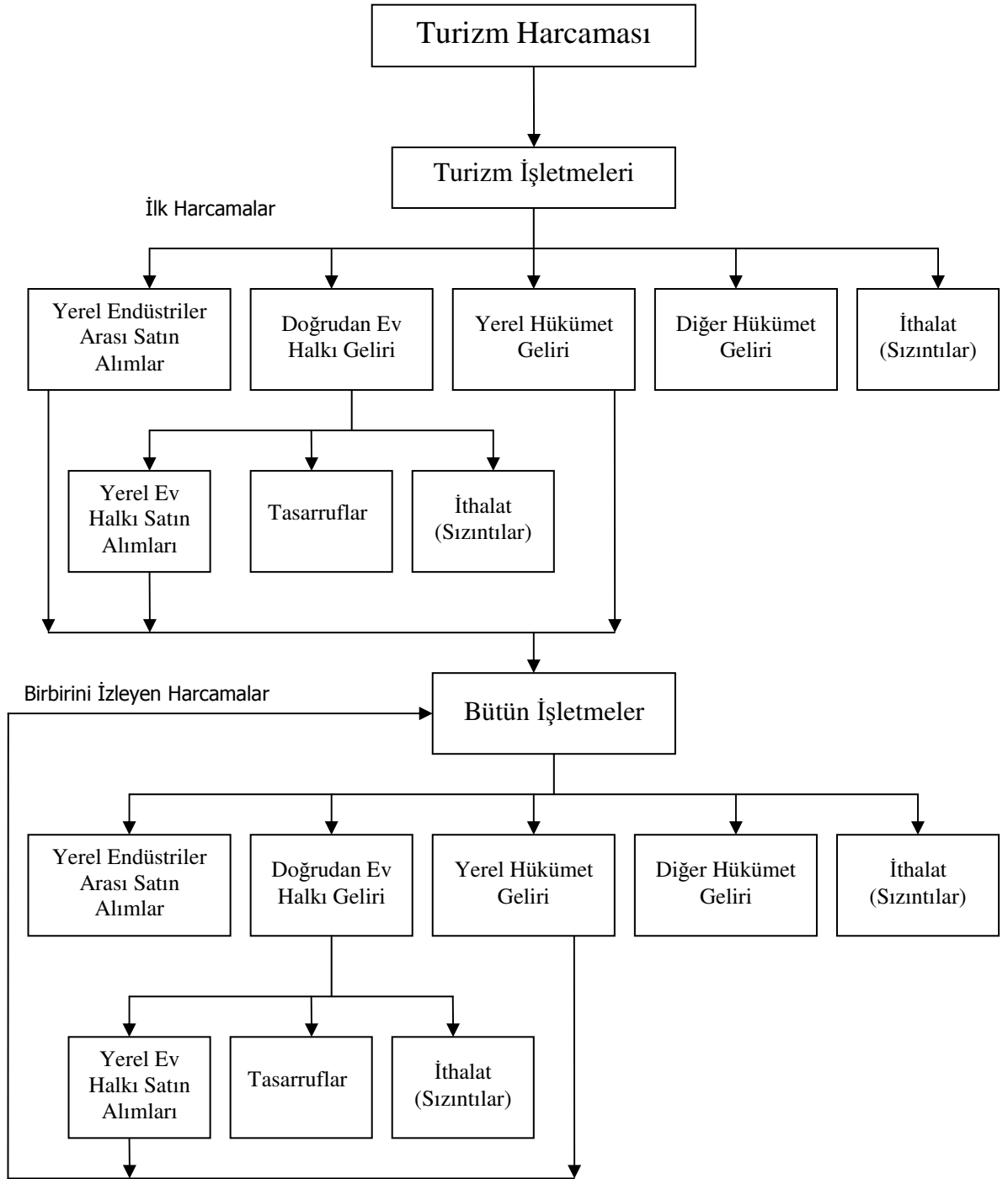
1.7.2.2. Turizmin Gelir Etkisi

Turizm faaliyetlerinde ister tüketim ister yatırım harcamaları söz konusu olsun, satın alınan mal veya hizmet bedeli olarak turist yada aileleri ile devlet ve özel sektör kuruluşlarının yaptıkları harcamalar, söz konusu ekonomik birimler için bir gider kalemi oluşturur. Aynı mal ve hizmetlerin satıcısı olan ulaştırma ve seyahat şirketleri, konaklama ve restoran işletmeleri, eğlence yerleri, anı ve armağan eşyası satıcıları gibi

arz kuruluşları bir gelir sağlamış olmaktadır. Yabancı turistlerin olduğu gibi ülke vatandaşlarının ülke içindeki turistik tüketim harcamaları da, turistik mal ve hizmetlerin satıcılarının gelirlerini oluşturmaktadır. Bu mal ve hizmet tüketimi ilgili sektörlerde harcama-gelir akımını hızlandırmakta ve ekonomide dinamizm yaratmaktadır (İçöz ve Kozak, 1998:198). Turizm faaliyetine yönelik olarak meydana gelen harcama-gelir akımı turistlerin, ulaştırma konaklama, beslenme, eğlence vb. ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak faaliyet gösteren turizm sektörüne doğrudan, turizm sektörüne girdi sağlayan diğer sektör, kurum ve kişilere de dolaylı olarak gelir sağlamaktadır.

Turizm harcamalarından oluşan gelirin tekrar ekonomiye dağılımı nedeniyle, turizm harcamalarının ekonomiye olan toplam etkisi asıl turizm harcamasından daha büyük olmaktadır. Bu olay çarpan etkisi olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım, 1997:62). Öncelikle turistlerin seyahat ettikleri ülkelerde yaptıkları konaklama, ulaştırma, beslenme, eğlence ve alışveriş gibi harcamalar, yapılan harcamanın kendi büyüklüğü kadar gelir yaratacaktır. Birinci aşamada bu geliri elde edenler bir kısmını tasarruf edecek, geri kalanını da bir dizi mal ve hizmet alımında kullanacaklardır. Bir kısmı ile ithal giderlerine ve yabancı kuruluşlara olan kredi borcu veya faiz gibi ödemeler yapılacaktır. Yapılan bu ödemeler elde edilen gelirin bir kısmının ekonomi dışına çıkmasına yani sızıntı oluşmasına neden olacaktır. İkinci aşamada yapılan harcamalar sonucunda da mal ve hizmetlerini satanlar, elde ettikleri gelirlerinde belli miktarda tasarruf ettikten sonra, geriye kalan gelirlerini harcayacaklardır. Bu aşamada da sızıntılar meydana gelecektir. Bu arada turizmde yeni iş olanaklarının yaratılmasına bağlı olarak da kişisel gelirler artacağından, tüketim harcamaları yükselecek ve ekonomik faaliyetler artacaktır. Böylece, bu aşamalar sürekli tekrarlayacak ve her aşamada, bir önceki aşamanın harcamalarını gelir olarak alanlar, bu gelirin bir kısmını tasarruf ederek diğer kısmını harcayacaklardır (Dinçer, 1993:62-63).

Ekonomilerdeki turizm harcamalarının yarattığı gelir etkisi aşağıdaki şemada verilmiştir.

Şekil 1.1. Ekonomilerdeki Turizm Harcamasının Yarattığı Gelir Etkisi

Kaynak: Tunç ve Saç, 1998:94.

İlk olarak elde edilen gelirin çarpan mekanizması sonucu ekonomiye etkisi, her yeni aşamada, azalarak sıfır oluncaya kadar yani ekonomide etkisini yitirene kadar devam edecektir. Turizmin çarpan etkisi ve büyüklüğü, ülke ekonomisinin karmaşıklığına, turizm sektörünün ve halkın ithal mallara yaptıkları harcamalara ve gelir elde eden halkın tasarruf eğilimine bağlıdır (Dinçer, 1993:63). Turizm çarpanını

etkileyen bu faktörleri esas alarak turizm çarpanını aşağıdaki şekilde formüle etmemiz mümkündür;

$$\text{Çarpan} = \frac{1}{1 - \text{MPC}}$$

M = Marjinal

P = Eğilim

C = Tüketim

MPC = Marjinal Tüketim Eğilimi

Yukarıdaki formül bize çarpan katsayısını verecektir. Formülde zamanın bir yıl olduğunu varsayalım ve marjinal tüketim eğiliminin 0,5 olduğu bir ekonomide 100 YTL'lik bir turizm harcamasının ekonomide, elde edeceğimiz turizm çarpan katsayısı ile ne kadar bir gelir akımına yol açacağını bulalım.

$$\text{Çarpan} = \frac{1}{1 - 0,5} = 2 \times 100 = 200$$

Çıkan sonuca göre çarpan katsayısını 2 olarak bulduk. Elde ettiğimiz çarpan katsayısı ile 100 YTL'lik turizm harcamasını da çarptığımızda, ekonomiye 100 YTL olarak giren paranın 200 YTL'lik bir gelir akımına yol açtığını yani 100 YTL'nin 200 YTL olduğunu buluruz.

Yukarıda da görüldüğü gibi turizm çarpanı kârlılık açısından önemli bir mekanizmadır. Çünkü, çarpan harcanan paranın değişik sızıntı kanallarından geçerek, yerel ekonomide elden ele dolaşım katlanarak büyüdüğünün göstergesidir. Turizm emek yoğun bir sektör olduğu için bir fabrikanın yarattığı çarpan etkisinden daha büyük bir katsayıya sahiptir. Ayrıca, turizm sektöründe değişik yörelerde imal edilen mallar turistik bölgelere sevk edilir ve perakendeci kuruluşlarla satışı sağlanır. Turizm küçük ölçekli birimlere de ekonomik katkı sağlamaktadır. Turistten elde edilen gelir o yöre halkının refahını artırır (Dinçer, 1993:63 - 64).

1.8. TURİZMİN DİĞER ETKİLERİ

Ülke ekonomileri açısından her geçen gün önemini artıran turizmin ekonomik etkilerinin yanı sıra ülkeler için sosyal, kültürel, siyasal bir takım etkileri de bulunmaktadır. Bu etkiler kısaca şu şekilde açıklanabilir.

Turizmin Sosyal Etkileri: Turizm, farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumların birbirleriyle ilişkiler kurmasına, farklı bilgi-görgü düzeylerine ve farklı gelenek ve

kültürlere sahip topluluklar arasında bir etkileşime ve bunların sonucunda sosyal yapının, ahlak anlayışının ve giderek toplumsallaşan kalıpların değişmesine yol açar (Barutçugil, 1986:37).

Turizmin Siyasal Etkileri: Uluslar turizm faaliyetleri ile birbirlerini yakından görme ve tanıma fırsatı elde ederler. Bunun sonucunda karşılıklı anlayış, işbirliği ve güven ortamının yakalayabilmesi uluslar arasında yakınlaşmaları meydana getirir. Bu da siyasal anlamda dünya barışına ciddi katkılar sağlar.

Turizmin Teknik Etkileri: Turizmin teknik etkileri, turizmin teknik gelişme ile karşılıklı ilişkilerini ve birbirlerini hızlandırıcı etkilerini ifade eder. Turizm, bir taraftan bilgi ve sermaye birikimi ve transferi yoluyla teknolojik yenilikleri uyarırken teknik olarak da diğer taraftan yapım, ulaştırma ve haberleşme alanlarındaki gelişmelerle turizme katılımı kolaylaştırmaktadır (Barutçugil, 1986:37).

Turizmin Fiziksel Etkileri: Turizm bu yöndeki etkisi ile ifade edilen turizmin gelişmesinin doğal ve fiziksel çevre üzerindeki etkileridir. Turizmin gelişmesi, el değmemiş doğal zenginliklerin kullanıma-bazı durumlarda tahribine yol açacak derecede – açılması sağlamaktadır. Bununla birlikte turistik çekiciliğin meydana getirilmesi ve artırılması amacı ile doğal çevreyi, tarihi eserleri ve kentsel alanları koruma ve geliştirme yönünde bir bilinçlenmeyi beraberinde getirmektedir (Barutçugil, 1986:37).

Turizmin Kültürel Etkileri: Kültürel etki, yabancıların seyahati yada yabancı ülkelere seyahat nedeniyle bilim, kültür ve sanat değerlerinin, estetik anlayışının ve hatta yerleşme ve yaşama biçimlerinin etkilenmesi olarak tanımlanabilir. Turizmin gelişmesinin bir ülkede hoşgörü, bilimsel düşünce, insancıl duygular ve anlayış gibi manevi değerleri de yaygınlaştırması mümkündür.(Barutçugil, 1986:37).

Turizmin Sağlık Açısından Etkileri: Günümüzde harcamaların önemli bir kısmı, fiziksel ve zihinsel yorgunlukların giderilebilmesi amacıyla, tedavi aracı olarak modern tıbbı yapılmaktadır. Böylece, doğanın şifa verici kaynakları olarak iklim, çamur banyoları, kaplıcalar, içme merkezleri hasta olan yada hasta olduğunu düşünen milyonlarca insan için bir çekim gücüne sahiptir. İnsanlar tedavi olmaları beklentisi ile bu yerlere doğru seyahat etmektedirler. Bu nedenlerle turizm ile sağlık arasında etkileşim sözkonusudur (Olalı, 1983:63).

Turizmin Hukuk ve Sosyal Güvenlik Etkisi: Turizmin hukuk ve sosyal güvenlik etkisi, kişilerin seyahatleri sırasında buldukları yabancı ülkelerde karşılaştıkları hukuksal sorunları ve turizm işletmelerinin-özellikle uluslararası ulaştırma ve çok uluslu

konaklama işletmelerinin- ve buradaki yabancı çalışanların ticaret, vergi ve iş hukuku alanlarındaki sorunlarının çözümü ile ilgilidir (Barutçugil, 1986:37).

1.9. DÜNYADA TURİZM SEKTÖRÜ

Dünyada en hızlı gelişen ve büyüyen sektörlerin başında turizm sektörü yer almaktadır. Harcanabilir kişisel gelirlerden, turizme ve tatile ayrılan payın artması, ayrıca ulaşım ve iletişim teknolojisinin iyice gelişmiş olması, insanların merak ettikleri yerleri ziyaret etme isteğini etkilemiştir. Dünyada birçok sektördeki duraklamaya karşın turizm sektörü büyümesini devam ettirmekte buna bağlı olarak diğer sektörlerin de fayda görmesini sağlamaktadır ([http:3](http://3))

Turizm döviz ve istihdam yaratıcı etkileriyle global, ulusal ve bölgesel ekonomilere önemli katkılar sağlamaktadır. Doğrudan ve dolaylı olarak gelir, istihdam, sermaye yatırımı ve vergi geliri yaratmaktadır. 1950 yılında sadece 25 milyon kişi olan uluslararası turist sayısı 2006 yılına gelindiğinde 842 milyona ulaşmıştır. Dünya Turizm Örgütü projeksiyonlarına göre, bu rakamın 2010 yılında 1.047 milyar kişiye, 2020 yılında ise 1.602 milyar kişiye ulaşması beklenmektedir (Akar,1999:37-38). Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi'nin hesaplamalarına göre, dünya ticaret hacminin üçüncü büyük kısmını oluşturan uluslararası turizm endüstrisinin 2006 yılı itibariyle dünya Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'nın % 3,6'sı ve dünya toplam ihracatının da % 8'lik kısmını oluşturması tahmin edilmektedir. Halen toplam istihdam hacminin % 11,8'lik kısmını oluşturan uluslararası turizmin, 2016 yılına kadarda her yıl 11.5 milyon kişiye ek istihdam alanı yaratması beklenmektedir (Kozak ve diğerleri, 2006:144). Ayrıca Dünya Turizm Örgütü verilerine göre de 2006 yılında dünya üzerinde yaratılan toplam turizm geliri 735 milyar dolara ulaşmıştır. Dünya Turizm Örgütü'nün yaptığı tahminlere göre 2023 yılında ise toplam turizm gelirleri 2 trilyon dolara ulaşacaktır (Dünya Turizm Örgütü WTO 2006). Böylelikle, turizm 21. yüzyılda telekomünikasyon ve enformasyonun yanı sıra dünyanın üç ana hizmet sektörü arasında yerini almıştır (Akar,1999:38).

Turizmde En Çok Kazanan Ülkeler: Dünyada elde edilen turizm gelirlerine bakıldığında ilk sıraları gelişmiş ülkeler almaktadır. Özellikle, dünyanın büyük ekonomileri turizm harcaması yapabilme kapasitelerinin yüksekliğinin yanı sıra elde ettikleri turizm gelirleri bakımından da en ön sıralarda yer almaktadırlar. Gelişmekte olan ülkeler ve üçüncü dünya ülkeleri ise dünya turizm hareketliliğinde yerlerini almaya

çalışmalarına rağmen turizm gelirlerinden yeterli payı alamamaktadırlar. Aşağıdaki tabloda elde edilen turizm gelirleri bakımından ilk on ülkenin 2004-2006 yıllarına ait verileri bulunmaktadır.

Tablo 1.2. Turizm Gelirinde İlk On Ülke (Milyar Dolar)

ÜLKELER	2004	2005	2006
ABD	74.5	81.7	85
İSPANYA	45.2	47.9	51
FRANSA	40.8	42.3	46.3
İTALYA	35.7	35.4	38.1
ÇİN	25.7	29.3	33.9
İNGİLTERE	28.2	30.4	33.5
ALMANYA	27.7	29.2	32.8
AVUSTRALYA	13.6	14.9	17,8
TÜRKİYE	15.9	18.2	16.9
YUNANİSTAN	10.4	11.04	14.3

Kaynak: [http:4](http://4) ve [http:5](http://5)

Tablo 1.2'deki rakamlar incelendiğinde, Amerika Birleşik Devletleri birinci sırada yer almaktadır. Özellikle ABD'nin 2006 yılında elde ettiği 85 milyar dolar turizm geliri ile diğer ülkelerin elde ettikleri gelirler arasında büyük bir fark oluşturduğu görülmektedir. İspanya 51 milyar dolar gelir ile ikinci sırada yer alırken 46.3 milyar dolarlık turizm geliri ile Fransa üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye'nin turizmden elde ettiği gelirden azalma olmakla birlikte, tüm ülkeler turizm gelirlerinin artırmışlardır. Özellikle, Çin, Avustralya ve Yunanistan sağladıkları gelir artış oranı ile dikkat çekmektedir. Bölgesel olarak bakıldığında ise Avrupa Kıtası ilk onda en büyük payı almaktadır.

Turizmde En Çok Turist Çeken Ülkeler: Her geçen gün büyüyen turizm pazarından yüksek paylar almak isteyen ülkeler, yapılacak turizm harcamalarını göz önünde bulundurarak turizm faaliyetlerine katılan turistleri de kendi ülkelerine çekerek, gidilen ülkeler olarak da tercih edilir olmayı amaçlamaktadırlar. Bu amaca ulaşan ve dünya üzerinde tercih edilen yani turizm faaliyetlerine yönelik olarak gidilen ilk on ülkenin son üç yıldaki turist sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.3. Turist Sayına Göre Bazı Ülkeler (Milyon Kişi) (2004-2006)

ÜLKELER	2004	2005	2006
FRANSA	75.1	76	79.1
İSPANYA	52.4	55.6	58.5
ABD	46.1	49.4	51.1
ÇİN	41.8	46.8	49.6
İTALYA	37.1	36.5	41.1
İNGİLTERE	27.8	30	30.1
ALMANYA	20.1	21.5	23.6
MEKSİKA	20.6	21.9	21.4
AVUSTURYA	19.4	20	20.3

Kaynak: [http:4](http://4) ve [http:6](http://6)

Tablo 1.3 değerlendirildiğinde, 2004-2006 yılları arasında birinci sırayı sürekli Fransa'nın aldığını görülmektedir. İlk sırada yer almasının yanında gelen turist sayılarında sürekli artış göstermektedir. İspanya 58.5 milyon gelen turist sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır. Amerika ise elde edilen turizm gelirlerinde birinci sırada bulunmasına rağmen 51.1 milyon kişi ziyaretçi sayısı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Burada yine dikkat çekici olan Çin'in hem düzenli olarak hem de oransal olarak yüksek bir artış sağlayabilmiş olmasıdır. Çin 2004 yılında 41.8 milyon kişi olan turist sayısını iki yıl gibi kısa bir sürede 49.6 milyon kişiye çıkartabilmiştir. İtalya ise 2005 yılında yaşanan turist sayısındaki azalmaya rağmen 2006 yılında yakaladığı sayıyla yüksek oranda bir artış kaydetmiştir. Türkiye ise 18.9 milyon turist sayısı ile 2006 yılında tabloda yer alamamakla beraber Rusya'dan sonra dünyada en çok turistin ziyaret ettiği onbirinci ülke oldu. Yine bölgesel olarak da baktığımızda, Avrupa Kıtası çok turist çeken bölge olarak ön plana çıkmaktadır.

Dünya turizm sektöründe son 40 yılda, nüfusun artışı ve gelirlerde meydana gelen artış nedeniyle sektörde yaklaşık % 7 oranında büyüme yaşanmıştır. Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi'nin tahminlerine göre, bu büyüme devam edecek olmakla beraber belirgin bir yavaşlama meydana gelecek ve 2020 yılına kadar olan dönemde % 5 düzeyinde bir yıllık ortalama büyüme meydana gelecektir. Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi'nin çeşitli araştırmaları ve sektöre yönelik verileri değerlendirilerek

önümüzdeki 15 yılın temel eğilimleri ve tüketici profilleri şu şekilde belirlenmiştir: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007:10/12)

- 2000’li yıllarda uzun mesafeli ve deniz aşırı seyahatler artacak ve bu yörelerde yeni turistik bölgeler önem kazanacak,
- Turistik bölge seçimi ve rezervasyon süreçlerinde elektronik teknoloji gittikçe artan bir öneme sahip olacak,.
- Bireylerin eğitim ve refah düzeylerindeki yükselme artarak devam edecek, deneyimli gezgin grubu büyüyecek,
- Turist tercihleri kutuplaşacak, yenilik ve çeşitlilik talebi artacak,, konfor ve macera motifleri ağırlıklı olacaktır. Ürün geliştirmede 3S’nin yani deniz-kum-güneşin (Sea-Sand-Sun) yerini 3E, heyecan-eğlence-eğitim (Exciting-Educational-Entertainment) temel unsurlarının alması beklenmekte,
- Ortalama insan ömrünün artmasına paralel olarak emeklilik süresi uzayacağından tatile daha çok zaman ayrılacak,
- Bekar ve çocuksuz çiftler ile üçüncü yaş denilen 65 ve üzeri yaş grubunun dünya nüfusu içerisinde ağırlık kazanması, seyahate ve eğlenceye daha fazla kaynak ayırmaları beklenmektedir. 2023 yılında 350 milyon nüfuslu Avrupa’nın 100 milyonu 65 yaşın üzerinde olacaktır.
- Ortalama çalışma süreleri kısalmakta, tatile ayrılan süreler artmaktadır.
- Tüketicinin bilinçlendirilmesi ve korunması evrensel sistemlere bağlanacak, kalıcı ve dengeli bir turizm gelişimi için tüketicilerin sürdürdüğü kampanyaların etkisi artacaktır.

1.10. TÜRKİYE’DE TURİZM SEKTÖRÜ

Türkiye coğrafi konumu gereği, çok eski tarihlerden itibaren seyahatlere konu olmuştur. İlk ve orta çağlarda termal kaynakları ve dinsel merkezler sayesinde çok sayıda insanın ilgisini çekmiştir. Selçuklular döneminde de önemli yollar üzerinde yer alan han ve kervansaraylar Anadolu’nun yolcu trafiğini canlı tutmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nda da küçük ölçekli seyahatler oluyordu. İlk modern turizm hareketi 1863 yılında Sergi-i Umumi-i Osmani adını taşıyan serginin açılışı dolayısıyla başta Avusturya olmak üzere çeşitli yerlerden turistlerin gelmesi ile olmuştur. Aynı tarihlerde İstanbul’dan da ilk turist grupları yurt dışına gitmiştir. 1870’de İstanbul’u Paris’e bağlayan şark demiryolunun açılışı, ilk otellerin yapımını da etkili olmuştur. İlk modern

anlamdaki Pera Palas Oteli 1892 yılında faaliyete geçmiştir. Aynı tarihlerde iki yabancı seyahat acentesi de kurulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Kurtuluş Savaşı yılları ülkemizde turizm hareketlerini engellemiş, turizmin tekrar canlanması Cumhuriyetin ilk yıllarında ulaşım faaliyetlerinde yapılan düzenlemeler ile olmuştur. Turizmle ilgili örgütlenme faaliyetlerini sürdürmek üzere Atatürk'ün emriyle Seyyahın Cemiyeti (adı daha sonra Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu oldu) kurulmuş ve bu dernek İkinci Dünya Savaşı'na kadar Türkiye'nin turizm siyasetini belirlemiştir (http:7). 22 Mayıs 1953 yılında girişimcilerin yatırımlarını teşvik amacıyla Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu yürürlüğe girmiştir. 1955 yılında Turizm Bankası kurulmuş, turizm sektörünün finansman ihtiyacını karşılanması sağlanmıştır. 1957 yılında Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, Basın Yayın ve Turizm Vekaleti adıyla bakanlık olmuş ve 1963 yılında Bakanlık, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı adını almıştır. Günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı adını almıştır. Özellikle 1980'li yıllara kadar olan dönemde Bakanlık organizasyonel kurum niteliğindedir (http:8).

1980 yılı sonrası ise Türkiye'de turizm için bir dönüm noktası olmuştur. Turizm bu yıllardan sonra ekonomik, sosyal ve çevresel yönleri ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Çünkü Türkiye'de elde edilen sayısal büyüklüklerin sahip olduğumuz doğal ve tarihi zenginliklerin karşılığı olmadığı görülmüştür. Bunun için yasal düzenlemeler yapılarak turizm teşvik kanunları çıkartılmış, vergi ve gümrük muafiyetleri, özel döviz tahsisleri verilmiştir. 1980 yılı sonrası dönemde Türkiye'de önemli gelişme kaydeden turizm büyük bir döviz girdisi sağlayarak dış açıkların giderilmesinde, işsizliğin azaltılmasında ve ödemeler bilançosunun iyileştirilmesinde önemli bir paya sahip olmuştur (Çımat ve Bahar, 2003:1). Planlı dönemle birlikte yıllık kalkınma planlarında turizme yer ve önem verilmesi ve bunların hayata geçirilmeye çalışılması Türkiye açısından turizm sektöründe yaşanan bu olumlu gelişmelere büyük katkı sağlamıştır.

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da turizm sektörüne yer verilmiştir. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (BYKP) incelendiğinde turizmin bölgesel dengesizlikleri azaltıcı özelliklerinden faydalanılması, doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı ve geliştirici bir yaklaşımın tercih edilmesi, turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımının iyileştirilmesi, hizmet kalitesinin artırılması, dünya turizminden alınan payın artırılması gibi konuların yer aldığı görülmektedir. Türkiye 1989'da 2.8 milyon turist ağırlar iken 2006 yılı itibariyle 18.9 milyon turist rakamına ulaşmıştır. 1989 yılında turizmden elde edilen gelir 2 milyar dolar iken, 2005

yılında 18.2 milyar dolar 2006 yılında ise 16.9 milyar dolar turizm geliri elde etmiştir. Sektör 1980 yılından itibaren gelişmenin yanı sıra arz ve talep yönlü olarak büyüme eğilimini sürdürmektedir.

1.10.1. Turizm Sektöründe Arz

Türkiye'nin turizm arzı konusunda gelişme kaydettiği dönem 1980 yılı sonrasıdır. Yabancı sermaye girişi ve uygulamadaki teşvikler bu ilerlemenin gerçekleşmesindeki en önemli faktörlerdir (Yağcı, 1998:6). Türkiye'nin turizm arzı ile ilgili veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.4. Türkiye’de Bulunan Yatırım ve İşletme Belgeli Tesis ve Yatak Sayıları (2006 Yılı)

OTELLER	TURİZM YATIRIMI BELGELİ		TURİZM İŞLETMESİ BELGELİ	
	TESİS SAYISI	YATAK SAYISI	TESİS SAYISI	YATAK SAYISI
5 YILDIZLI	143	92.683	189	121.860
4 YILDIZLI	203	83.111	384	121.708
3 YILDIZLI	229	34.400	577	87.684
2 YILDIZLI	216	16.780	687	58.175
1 YILDIZLI	55	2972	113	6 196
TOPLAM	846	229.946	1950	395.623
1.SINIF	1	130	2	216
2.SINIF	7	215	9	417
MOTEL	8	274	5	256
TOPLAM	16	619	16	889
TATİL KÖYLERİ				
1.SINIF	32	21.400	72	49.410
2.SINIF	23	12.047	22	8 300
TOPLAM	55	33.447	94	57.710
PANSİYONLAR	60	2139	85	2754
KAMPİNGLER	7	2046	7	1626
ÖBERJLER	4	280	5	1019
TERMAL TURİZM TESİSİ	-	-	-	-
APART OTELLER	4	1010	110	11.173
ÖZEL BELGELİLER	29	1803	138	9.562
GOLF	4	382	2	488
MOLA TESİSLERİ	1	54	-	-
EĞ.-UYG. TESİSLERİ	1	216	3	499
TURİZM KOMPLEKSİ	5	5743	2	1987
BUTİK OTEL	6	550	-	-
KIRSAL TURİZM TES.	1	20	-	-
T O P L A M	1.039	278.255	2.412	483.330

Kaynak: <http:9>

2006 yılı verilerine baktığımızda yatırım ve işletme belgeli konaklama tesislerinin 2796 tanesi otel, 114 tanesi apart otel, 145 tanesi pansiyon, 149 tanesi tatil köyü, 167 tanesi özel belgeli ve diğer konaklama tesislerinden oluşmaktadır. Bunların toplam içerisindeki yüzdeleri incelendiğinde, toplam konaklama tesislerinin % 81’ini oteller, % 3’ünü apart oteller, % 4’ünü pansiyonlar, % 4’ünü tatil köyleri, % 4.8’ini özel belgeliler

ve % 3.2'sini de diğerleri oluşturmaktadır. Yatak sayılarına göre ise, oteller 625.569 (% 82'si), apart oteller 12813 (% 1.5'i), pansiyonlar 4893 (% 0.6'sı), tatil köyleri 91157 (% 12'si) ve özel belgeliler 11365 (% 1.4'ü) adet yatak kapasitesine sahiptirler. Toplam konaklama tesislerinin sayıları değerlendirildiğinde; 1.039 adet ile yatırım belgeli tesisler % 30 luk bir paya sahip iken, işletme belgeli tesisler 2.412 adet ve % 70 paya sahiptirler. Yatak sayısı açısından ise, işletme belgeli tesisler 278.255 yatak sayısı ile % 36.5, yatırım belgeli tesisler ise 483.330 yatak sayısı ile % 63.5 paya sahiptirler. Son yıllarda yatırım ve işletme belgeli pansiyon sayılarında bir azalma (2003 toplam pansiyon sayısı 255 adet) görülmekle beraber, bu tesislerin golf tesisleri ve butik otellerin mevcut arz kapasitesi içerisinde yer aldıkları görülmektedir.

Tablo 1.5. Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri (2003)

Tesisin Türü	Tesis Sayıları			Yatak Kapasiteleri		
	Nitelikli	Niteliksiz	Toplam	Nitelikli	Niteliksiz	Toplam
Otel	3.527	1.390	4.917	234.246	61.742	295.988
Motel	447	95	542	23791	4057	27848
Pansiyon	1.139	898	2.037	33.030	23.871	56.901
Tatil Köyü	25	1	26	4.155	100	4.255
Kamping	60	19	79	5.472	3.091	8.563
Kaplıca	31	5	36	5.542	272	5.814
Toplam	5.229	2.408	7.637	306.236	93.133	399.369

Kaynak: <http:10>

Tablo 1.5 incelendiğinde, nitelikli tesis sayısının niteliksiz tesisi sayısına oranla daha fazla olduğunu görülmektedir. Toplam tesis sayısının % 68'nin nitelikli, % 32'sinin ise niteliksiz Tesislerden meydana gelmektedir. Oteller % 64'lük pay ile en ön sırada yer alırken moteller % 7'lik, pansiyonlar % 26'lük, tatil köyleri % 0,3'lük, kampingler % 1'lik, kaplıcalar % 0,4'lük bir paya sahiptirler. Yatak sayılarına göre ise; yine otellerin üstünlüğü görülmektedir. Oteller 295.988 adet yatak sayısı ile toplam

yatak sayısının % 74'ünü oluştururken, moteller % 6'sını, pansiyonlar % 14'ünü, tatil köyleri % 1'ini, kampingler

% 2'sini ve kaplıcalar % 1,5'ini oluşturmaktadırlar. Yatak sayısında nitelikli tesisler % 76'lık oranla varolan yatak kapasitesinin çoğunluğuna sahiptirler.

Tablo1.6. Seyahat Acenteleri Sayı ve Grupları (Nisan 2007)

GRUP	MERKEZ	%	ŞUBE	%	ADET	%
A	3413	%87	1189	%90	4602	%88
A-G	0	%0	0	%0	0	%0
B	191	%5	21	%2	212	%4
C	324	%8	46	%3	370	%7
TOPLAM	3928	100	1256	100	5184	100

Kaynak: [http:11](http://11)

Tablo 1.7. Yıllara Göre Seyahat Acenteleri Sayıları

Seyahat Acenteleri	
Yıl	Sayı
1995	2320
1996	2 658
1997	3 481
1998	4 308
1999	4 328
2000	4 354
2001	4 376
2002	4 465
2003	4 495
2004	4 493
2005	4 878
2006	5 165

Kaynak: [http:11](http://11)

Nisan 2007 verilerine göre seyahat acentelerinin toplam içindeki çeşitleri incelendiğinde yapılan sınıflandırmada 4602 adetle A grubu acenteler gelmektedir. B grubu acente sayısı 212 iken faaliyet gösteren C grubu acente sayısı ise 370 adettir. Son on yılda acente sayısında hızlı bir gelişme yaşanmış ve artış oranı % 222 olarak

gerçekleşmiştir. Çoğunluğu İstanbul merkezli olan seyahat acentelerinin bu artışını konaklama tesislerinin sayı ve kapasitelerinde meydana gelen artışa bağlamak mümkündür.

1.10.2. Turizm Sektöründe Talep

Turizme özel önemin verildiği 1980 yılı sonrasında, sektörde önemli gelişme sağlanmıştır. Sözkonusu gelişimi sağlayacak ve hızlandıracak önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin ve bunların sonucu olarak sağlanan teşviklerin sonucunda konaklama arz kapasitesinde önemli artışlar gerçekleşmiştir. Bununla birlikte aynı dönemde Türkiye'ye yönelik turizm talebinde de önemli artış meydana gelmiştir. Bu duruma ilişkin veriler Türkiye'ye yıllar itibarıyla gelen yabancı ziyaretçi sayısı tablo da verilmiştir (<http://12>).

Yıllar itibarıyla gelen yabancı ziyaretçi sayıları incelendiğinde, turizmin gelişme gösterdiği 1980 yılı sonrasında ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin sayılarını ve artış oranlarını görebiliriz. 1980-2006 döneminde 1982, 1986, 1993, 1999 ve 2006 yılları dışındaki yıllarda ülkemize gelen yabancı ziyaretçi sayılarında önemli artışlar sağlanmıştır. 1984 yılında % 30,3, 1988 yılında % 46,1 , 2000 yılında % 39 ve 2004 yılında % 24,86 gibi oranlarda meydana gelen artışlar sektördeki talep yönlü gelişmeyi ortaya koymaktadır. Özellikle, 2000, 2001, 2002, 2004 ve 2005 yıllarında gelen yabancı ziyaretçi sayılarında % 10'un üzerinde artışlar sağlanmıştır. 2006 yılında kuş gribi, papaz cinayeti, dünya kupası, karikatür krizi ve Ortadoğu'daki çatışmalar gibi nedenlerle bir azalma yaşanmış bununla birlikte hem son yıllardaki meydana gelen artışlar hem de 2007 yılı tahminleri, ülkemize gelecek olan yabancı ziyaretçi sayılarının olumlu yönde gelişme göstereceğini ortaya koymaktadır.

Tablo 1.8. Yıllar İtibariyle Yabancı Ziyaretçi Sayıları (1980-2006 Yılları Arası Yabancı Ziyaretçi Sayıları)

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi Sayısı (bin kişi)	Değişim%
1980	1 288	*
1981	1 405	9,1
1982	1 391	-1
1983	1625	16,8
1984	2 117	30,3
1985	2 614	23,5
1986	2 391	-8,5
1987	2 855	19,4
1988	4 172	46,1
1989	4 459	6,9
1990	5 389	20,9
1991	5 517	2,4
1992	7 076	28,3
1993	6 500	-8,1
1994	6 670	2,6
1995	7 726	15,8
1996	8 614	11,5
1997	9 689	13
1998	9 752	0,6
1999	7 464	-23,4
2000	10 412	39
2001	11 569	11
2002	13 247	14,5
2003	14 030	5,3
2004	17 517	24,86
2005	21 122	20,59
2006	19 819	-6,2

Kaynak: <http:12>

Tablo 1.9. En Fazla Turist Gönderen Ülkeler (2005-2006)

ÜLKELER	2005 (X 1000 kişi)	2006 (X 1000 kişi)
ALMANYA	4.243,6	3.761,0
B.D.T	3.431,8	3.755,6
İNGİLTERE	1.758,1	1.678,6
BULGARİSTAN	1.621,9	1.177,9
HOLLANDA	1.245,2	997,5
İRAN	956,9	865,9
FRANSA	701,1	657,8
ABD	434,9	532,4
BELÇİKA	503,8	459,8
AVUSTURYA	486,1	429,7
YUNANİSTAN	584,9	413,7
İTALYA	401,8	402,5
İSRAİL	394,0	362,4

Kaynak: <http://13>

En çok turist gönderen ülkeler arasında Almanya ilk sırada gelmekte, onu Bağımsız Devletler Topluluğu ve İngiltere izlemektedir. Tablo 1.9'a göre, Türkiye'ye gelen turistlerin büyük çoğunluğunun Avrupa Kıtası'ndan, özellikle de Batı Avrupa'dan geldiği anlaşılmaktadır. 2006 yılında talepte meydana gelen daralma burada da görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen turist sayısında görülen ciddi bir artış dışında diğer ülkelerden gelen turist sayılarında azalma olduğu görülmektedir.

Türkiye'ye en çok Mayıs ve Ekim ayları arasında yabancı turist gelmektedir. Son on yıl incelendiğinde 1996, 1997, 1998, 1999, 2002 ve 2003 yıllarında en fazla turist Ağustos ayında gelmiş olmasına rağmen 2000, 2001, 2004, 2004 ve 2006 yıllarında en çok turist Temmuz aylarında gelmektedir. Talebin daraldığı dönem ise kış aylarıdır. Kış aylarında talepte meydana gelen daralma nedeniyle kapasite atıl kalmaktadır. 1996-2006 döneminde 1999 yılı hariç olmak üzere yabancı turist sayısının en az olduğu ay Ocak ayıdır.

**Tablo1.10. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Aylara Göre Dağılımı
(Bin Kişi) (1986-2006)**

Yıllar	Aylar												Toplam
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1986	79	77	138	183	232	234	316	338	277	231	151	128	2.384
1987	77	90	104	230	286	321	393	456	341	265	152	135	2.850
1988	112	126	200	298	451	434	595	601	543	440	205	163	4.168
1989	110	126	251	345	479	443	562	633	605	462	245	192	4.453
1990	115	143	242	429	529	559	707	777	667	526	367	323	5.384
1991	158	157	284	376	502	517	635	761	773	581	404	366	5.514
1992	208	255	337	579	739	727	970	992	861	697	370	336	7.071
1993	211	273	343	578	797	682	743	784	692	699	382	309	6.493
1994	267	301	394	468	644	671	820	899	773	695	392	341	6.665
1995	274	302	368	535	732	810	1.008	1.070	1.054	836	393	340	7.722
1996	284	324	537	556	874	902	1.106	1.153	1.117	909	452	395	8.609
1997	300	315	555	640	1.020	1.045	1.208	1.427	1.207	949	540	500	9.706
1998	350	371	478	642	987	1.039	1.145	1.377	1.164	1.034	502	371	9.460
1999	359	372	409	427	691	785	932	1.079	876	801	436	321	7.488
2000	334	354	435	721	986	1.079	1.526	1.419	1.369	1.178	602	424	10.427
2001	359	405	547	885	1232	1388	1777	1601	1440	1066	521	398	11.619
2002	307	426	676	853	1326	1458	1897	1900	1771	1420	663	560	13.257
2003	364	481	500	669	1146	1511	2131	2275	1874	1658	776	644	14.030
2004	534	608	784	1104	1799	1898	2591	2493	2125	1842	950	789	17.517
2005	699	693	1107	1349	2303	2403	3164	2859	2502	2107	1052	862	21.123
2006	667	627	922	1373	1919	2369	3110	2906	2267	1714	1020	927	19.819

Kaynak: [http:14](http://14)

1.10.3. Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Türkiye Ekonomisi'nin vazgeçilmez temel taşlarından biri turizmdir. Turizm dış ticaret açıklarının azaltılmasında, istihdam oranlarında artış sağlamasında ve gelir etkisi

yaratmasıyla önemi her geçen gün artan bir alandır. Türkiye Ekonomisi'nin genel trendi hem hizmet hem de sanayi sektörlerinde üretimin ve talebin genişlemesi yönündedir. Bu nedenle turizm, ekonominin genel trendine uygun olarak gelişmektedir. Türkiye'nin geleneksel tarım ve sanayi ürünleri ihracatından, gerekli döviz gereksinimini bütünüyle kapatacak bir gelişme beklemek, kısa ve orta vadede gerçekleşmesi zor bir olasılıktır. İşçi dövizleri ve dış finansman girdileri ise her zaman istenen boyutlara ulaşamamaktadır. Bundan dolayı dış aktif turizmin, Türkiye için önemli döviz girdisi sağlayabileceği düşünülmektedir. Çünkü turizmde bir ülkenin mal ve hizmetlerini müşterinin ülkesine kadar göndermek zorunluluğu yoktur. Böylelikle, ihracı mümkün olmayan servet ve hizmetler bir döviz kaynağı haline getirilebilmektedir. Bir başka önemli olguda, Türkiye'de hızlı nüfus artışı karşısında fazla iş gücünün massedilmemesidir. Bu durum, bir yandan çarpık sanayileşmeye, öte yandan tarım kesiminde gizli işsizliğe yol açmaktadır. Bu nedenle turizm, işsizlik sorununu çözüme de önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca turizmin Türkiye Ekonomisi içinde artan etkinliğinin bir sonucu olarak özellikle 1980'li yıllardan sonra yabancı turist sayılarında, turizm gelirlerinde ve turist başına yapılan harcamalarda artışlar gözlenmektedir (Çımat ve Bahar, 2003:6). Aşağıdaki tabloda turizmin Türkiye Ekonomisi içerisindeki yeri ve önemini ortaya koymak üzere 1980-2006 yılları arasında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin harcamaları verilmiştir.

1980-2006 yılları itibariyle yapılmış olan yabancı ziyaretçi harcamalarına göre 1999 ve 2006 yılları dışında önemli bir azalma görülmediği gibi, hemen hemen her yıl düzenli olarak artış sağlandığı görülmektedir. 2006 yılında daha önce bahsettiğimiz nedenlerden dolayı azalma sözkonusu olmuştur. 1999 yılındaki ekonomik durgunluğunda yapılan harcamaları büyük miktarda azalttığı görülmektedir. En fazla yabancı ziyaretçi harcaması 2005 yılında 13.929 milyar dolarla gerçekleşmiştir. Oransal olarak da 2003, 2004 ve 2005 yıllarında % 10'un üzerinde artışların meydana geldiği görülmektedir.

Tablo 1.11. Yıllar İtibariyle Yabancı Ziyaretçi Harcamaları

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi Harcaması (milyon \$)	Değişim%
1980	326	16,4
1981	381	16,9
1982	370	-2,9
1983	411	11,1
1984	840	104,4
1985	1 482	76,4
1986	1 215	-18
1987	1 721	41,6
1988	2 355	36,8
1989	2 556	8,5
1990	2 705	5,8
1991	2654	-1,9
1992	3 639	37,1
1993	3 959	8,8
1994	4 321	9,1
1995	4 957	14,7
1996	5 650	13,9
1997	7 008	23,9
1998	7177	2,4
1999	5 193	-27,64
2000	7 636	47
2001	8 090	5,9
2002	8 481	4,7
2003	9 677	14,1
2004	12 125	25,3
2005	13 929	14,8
2006	12 553	-9,8

Kaynak: <http:15>

Tablo 1.12. Aylara Göre Yabancı Ziyaretçi Harcamaları (milyon \$) (1997-2006)

Yıllar	Aylar												Toplam
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1997	212	175	312	416	707	794	854	1169	1054	715	358	236	7002
1998	261	229	318	420	718	869	729	1169	1041	827	357	239	7177
1999	196	186	224	255	422	508	618	859	696	691	313	225	5193
2000	217	218	302	422	662	747	1054	1207	1056	984	476	291	7636
2001	223	216	298	555	827	983	1113	1315	1127	825	384	224	8090
2002	213	262	421	451	759	877	1126	1450	1237	978	435	272	8481
2003	247	264	292	329	637	896	1346	1967	1600	1125	572	323	9676
2004	394	365	476	620	1017	1177	1645	2166	1740	1450	643	431	12125
2005	457	403	604	695	1226	1321	2017	2504	1968	1603	682	448	13929
2006	457	380	530	719	1034	1303	1801	2312	1764	1161	606	484	12554

Kaynak: <http://15>

Tablo 1.12'ye göre, yabancı ziyaretçi harcamalarının Mayıs ve Ekim aylarında yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle, yaz aylarında zirveye ulaşan harcamaların Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında en yüksek seviyelere ulaştığı görülmektedir. Kış sezonunda ise en düşük harcama seviyeleri karşımıza çıkmaktadır. Kış aylarındaki bu düşük harcama seviyeleri hala turizmin Türkiye açısından 12 aya yayılmadığını ve arz kapasitesinin büyük kısmının bu aylarda atıl kaldığını göstermektedir. Türkiye'de turizm geliştirilmesi ve turizmden elde edilen gelirlerin artırılması için turizm faaliyetinin tüm yıla yayılmasını sağlayan politikalara yer verilmelidir.

Turizm gelirlerinin ihracat içerisindeki payına baktığımızda genelde istikrarlı bir seyri olduğunu görmekteyiz. İhracat içerisindeki önemini korumakla beraber özellikle 1991 Körfez Savaşı'nda, 1999'da ekonomik durgunluk döneminde ve 2006 yılında ihracat içindeki payın hızlı düşüşler yaşamıştır. 2000, 2001, 2002 ve 2003 yıllarında her üç birim ihracatın yaklaşık bir birimi turizm sektörüne gerçekleştirilmiştir. GSMH içindeki paya bakacak olursak da düzenli olmamakla beraber bir artış içerisindedir. 1991 yılında oran 1,8 iken 2001 yılına gelindiğinde 6,9'a ulaşmıştır. Bu artışı 1980'den sonraki turizm politikalarına bağlamak mümkündür. Son 15 yıllık seyre baktığımızda 1991, 1999 ve 2006 yıllarındaki kayıplar dışında GSMH içindeki turizm gelirleri artış

eğilimi içerisindedir. Bu eğilim turizm gelirlerinin Türkiye ekonomisi için öneminin ilerleyen yıllarda daha da artacağını göstermektedir.

Tablo 1.13. Turizm Gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla'da ve İhracatta Payı

Yıllar	GSMH'de payı (%)	İhracatta payı (%)
1991	1,8	19,5
1992	2,3	24,7
1993	2,2	25,8
1994	3,3	23,9
1995	2,9	22,9
1996	3,2	25,7
1997	4,2	30,8
1998	3,8	28,9
1999	2,8	19,6
2000	3,8	27,3
2001	6,9	32,1
2002	6,5	33,9
2003	5,5	28,1
2004	5,2	25,1
2005	5,0	24,8
2006	4,3	19,6

Kaynak: [http:15](http://15)

Dış ticaret açığı, cari işlemler dengesinin açık vermesi ve dolayısıyla da ödemeler bilançosunun bundan negatif olarak etkilenmesi anlamına gelmektedir. Ödemeler bilançosunun negatif etkilenmesi ve denklikten uzaklaşması da ülkenin dış dünyayla olan ilişkileri sonucunda döviz kaybına uğraması anlamına gelmektedir. Bu nedenle turizm gelirlerinin dış ticaret açıklarını kapatma oranları ekonomiler için önemlidir. Cari işlemler dengesinin açıklarının kapanması cari işlemlerin iki önemli hesabı arasında yeralan dış ticaret hesabının fazla vermesiyle veya hizmetler hesabının fazla vermesiyle yakından ilişkilidir. Turizm gelirleri de hizmetler hesabının alt hesabı olarak uzun yıllardır fazla vermekte ve açık veren dış ticaret hesabının veya dengesinin açıklarını kapatmaktadır. Böylece, dış ticaret açıkları azalarak cari açık azalmakta ve dolayısıyla da ödemeler bilançosu açıkları azalmaktadır. Bu nedenle Türkiye için bu oranın ekonomik olarak önemi büyüktür. Yukarıdaki tablo da veriler incelendiğinde özellikle 2001, 2002 ve 2003 yıllarında ki dış ticaret açıklarının artan turizm gelirleri ile

kapatılmaya çalışıldığı görülmektedir. Son iki yılda ise dış ticaret açıklarında meydana gelen aşırı artış turizm gelirlerinin açığı kapamadaki payını oldukça düşürmüştür.

Tablo 1.14. Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı

YIL	Dış Ticaret Açığı (DTA) (Milyar Dolar)	Turizm Geliri (Milyar Dolar)	Turizm Gelirinin DTA Kapama payı (%)
1996	19.4	5.9	30.4
1997	20.6	8.0	39.0
1998	19.0	7.8	41.1
1999	14.1	5.2	36.9
2000	26.6	7.6	28.6
2001	10.5	8.1	77.0
2002	15.7	11.9	76.3
2003	21.8	13.6	62.5
2004	34.3	15.9	46.4
2005	42.6	18.0	42.3

Kaynak: <http://16>

1.10.3.1. Turizmin İstihdam İçindeki Yeri

Ana sektörlerden hizmetler sektöründe yer alan turizmin, sermaye/işgücü oranının düşük olması yani emek yoğun bir sektör olmasından dolayı istihdam olanakları yüksektir. Türsab verilerine göre; 1993 yılında turizm sektöründeki doğrudan istihdam 662.051 kişi iken, 1997 yılında 891.134 kişiye yükselmiş ve 2001 yılında 100.793 kişi olmuştur. Turizmdeki doğrudan istihdamın toplam istihdam içindeki payı ise 1993 yılında % 3,8 düzeyinde 1997 yılında % 4,26 2001 yılında ise % 5,10'dur. Türkiye'de yatak başına düşen çalışan sayısında ise bu oran % 0.5,5'dir. Hem doğrudan istihdam edilenlerin sayısında hem de doğrudan istihdamın toplam istihdam içindeki payında yıllar itibariyle artışlar görülmektedir. Dünya üzerindeki hemen hemen her ekonominin önemli sorunlarından biri olan işsizlik, Türkiye açısından da önemini sürdürdüğünden dolayı turizm istihdamının sürekli sayısal ve oransal olarak artması işsizlikle mücadelede önemli bir araç olacaktır. Ayrıca turizm sektörünün teknolojik ilerlemelere karşın doğası gereği emek yoğun olma özelliğini devam ettirecek olması, işsizlikle mücadelede sektörün öneminin daha artacağını göstermektedir.

1.10.3.2. Türkiye’de Turizmin Güçlü ve Zayıf Yönleri İle Fırsat ve Tehditleri

Dünya’daki ve Türkiye’deki turizm eğilimleri dikkate alındığında, turizm destinasyonu olarak Türkiye’nin karşı karşıya bulunduğu fırsat ve tehditler ile güçlü ve zayıf yönler aşağıdaki gibi sıralanabilir ([http:17](http://17)):

Türkiye’de Turizmin Güçlü Yanları

- İklim, doğal kaynaklar ile tarihi değerlerin varlığı ve henüz büyük oranda bozulmamış çevrenin olması,
- Turizmin sosyal ve ekonomik önemini anlamış bir toplum yapısının bulunması,
- Anadolu’nun zengin tarihi ve kültürel mirasının olması,
- Gelenek ve görenekler ile Türk insanının konukseverliği,
- Turizm olgusuna çabuk uyum sağlayacak genç ve dinamik nüfusun varlığı,
- Özgün sosyo-kültürel özellikler ve doğu ile batının egzotik bir bileşiminin sunulması,
- Ana pazardaki tanınmışlık, pazar payının yüksekliği ve buralarda Türkiye özelinde seyahat organizatörleri ve uçak şirketlerinin varlığı
- Akdeniz havzasındaki rakip ülkelere göre daha yeni ve daha nitelikli tesislerin varlığı,
- Yat turizmini geliştirmeye uygun kıyılar, kıyı yapıları ve rüzgarın varlığı,
- Genç ve uzak pazarlar için henüz keşfedilmemiş bir varış noktası olması,
- İç turizmdeki hareketlenme,
- Halı, deri, konfeksiyon ve mücevher başta olmak üzere alışveriş olanakları, yöresel potansiyele bağlı olarak gelişen el sanatları ve el sanatı ürünlerinin varlığı,
- Turizmin çeşitlendirilmesine olanak veren coğrafi yapı ve ulaşım olanakları,
- Türkiye Ekonomisi’nin göstergelerindeki iyileşme,
- Uluslararası turizmde değişen talep yapısına sağlanan uyumdur.

Türkiye’de Turizmin Zayıf Yanları

- Medyanın yayınladığı olumsuzlukların etkileme esnekliğinin yüksekliği,
- Altyapı ve hizmet kalitesinin ve destek sektörlerdeki gelişmenin, hızlı talep artışına paralel gereksinmelere yanıt verememesi,
- Sağlık, teknik altyapı ve enerji konularındaki yetersizlik,

- Büyük ölçekli otellerin kırsal yakın çevre ve özgün mimari ile uyumsuzluk içinde olmaları,
- Bölgesel ölçekte bütünleşik stratejik planlama yönetimine işlerlik kazandırılmaması ve planlamada yetki karmaşası,
- Araştırma yetersizliği nedeni ile stratejik kararların alınmasındaki güçlükler,
- Turizmde yeterince çeşitlendirmeye ve coğrafi yaygınlaştırmaya gidilmemesi,
- Yat turizmi için liman ve marina yetersizliği,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ve Belediyelerin verdiği turizm işletmeleri belgelerinin farklı standartlar içermesi ve bu durumun karışıklığa yol açması,
- İç turizmle ilgili stratejik planlama eksikliği,
- Doğal, tarihi ve kültürel mirasın özgü niteliklerinin yer yer erozyona uğraması sonucu talep yaratıcı faktör olmaktan uzaklaşması,
- Tanıtma ve pazarlamaya ayrılan kaynakların kullanımındaki eşgüdüm yetersizliği,
- Rekabet üstünlüklerimizin ortaya konulmasındaki güçlükler nedeni ile pazarlamanın düşük fiyatlara yapılması, düşük fiyatların bir çekim unsuru haline gelmesi.

Türkiye Turizmini Tehdit Eden Faktörler

- Ulusal ve uluslararası medyadaki olumsuz yayınlar,
- Ülkemizin jeopolitik konumundan da kaynaklanan dış tehditler,
- Uluslararası seyahat organizatörlerinin piyasaya egemen olmaları ve Türkiye'de turizm sektörünün verimliliğini olumsuz yönde etkilemeleri,
- Avrupa Birliği'nin Birlik içi turizm hareketlerini özendirici politikaları,
- Kamu kurumları arasında gerekli koordinasyonun kurulmaması,

Türkiye Turizmi İçin Fırsatlar

- Aday ülke statüsü kazanan Türkiye ile AB katılım müzakerelerinin başlamış olması,
- Avrasya bölgesinin artan önemi ve Türkiye'nin siyasal ve ekonomik yönden stratejik önem kazanması,
- Dünyada Türkiye'nin rekabet gücünün yüksek olduğu doğa, tarih ve kültür turizmine olan ilginin artması,
- Batı Akdeniz'deki kirlenme sonucu, Doğu Akdeniz Bölgesi'nin çekiciliğinin artması,

- Eğitim düzeyi yüksek ve deneyimli turistlerin sayısındaki artış,
- Büyüyen dünya ekonomisi ve sağlıklı gelişen turizm endüstrisi,
- Gelişen ulaşım olanakları ve buna bağlı uzun mesafeli seyahatlerin artması, bilinen varış noktalarından bilinmeyen veya az bilinen varış noktalarına talep kayması,
- Türkiye turizm pazarında ihtisaslaşmış seyahat organizatörleri ve havayolu ulaşım şirketlerinin sayısının artması,
- Türkiye’de bilgi ve iletişim teknolojilerine ait alt yapının hızla gelişmesi ve yaygınlaşması,
- Ege ve Akdeniz’in yanında Karadeniz’inde kruvazier turizmine katılması,
- Gelişme potansiyeli gösteren pazarlarda Türkiye’ye yönelik ilginin artması.

Turizmin ekonomik olarak dış ödemeler dengesi, ulusal gelir, istihdam ve bölgesel gelişme üzerinde etkili olmaktadır. Dünya’da oluşan turizm hareketleri ve bu faaliyetlerin sonucunda turizm harcamalarının yaratacağı döviz akımıyla ödemeler dengesi üzerinde olumlu yada olumsuz etkilere yol açacaktır. Emek yoğun bir sektör oluşu, işsizlik sorunları yaşayan ülkelerin, bu sorunu çözmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, döviz girdisi sağlayarak hem ulusal gelirin artmasına hem de bölgesel kalkınmaya destek olmaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında, ödemeler dengesi açıklarının kapatılmasındaki en büyük pay turizm gelirlerine aittir. 2005 yılı itibariyle turizm gelirlerinin, meydana gelen dış ticaret açıklarını kapama payı % 24,6 oranındadır. 2001 verilerine göre ise, Türkiye’de bir milyonun üzerinde kişi doğrudan olarak turizm sektöründe istihdam edilmekte olup dolaylı istihdamı da bu rakama eklediğimizde 2,5 milyonun üzerinde kişi istihdam edilmektedir. Yaratılan döviz girdisi sayesinde 2006 yılı itibariyle GSMH’nın % 4,3’ü turizm gelirlerinden oluşmaktadır.

Turizmin Türkiye Ekonomisi’ne bölgesel gelişme açısından katkılarına baktığımızda endüstri merkezleri dışında kalan bölgelerin dengeli kalkınmasına ve gelişmesine yardımcı olmaktadır. Endüstriyel açıdan yeterli kaynak ve gelişme olanağı bulamamış bölgelerin, turizmin gelir etkisi ve iyi bir planlama yapılması neticesinde kalkınmaları ve ekonomilerini düzeltmeleri mümkündür (Çımat ve Bahar, 2003:14).

Türkiye son yıllarda turizmde yüksek performans sergilemesine ve sahip olduğu turistik arz potansiyeline rağmen Dünya genelinde ve Akdeniz Bölgesi’nde pazar payı küçüktür. Gelir ve turist sayılarında sağlanan artışlara rağmen ayrıca kapasite kullanım

oranları düşük seviyededir. Ülke turizmi genel olarak deniz kum ve güneş ekseninde devam etmekte, turist sayısı açısından yaz aylarında ulaşılan yoğunluk diğer aylarda keskin düşüşler olarak görülmektedir. Türkiye bu sorunlarına çözüm bulmak için dünya genelinde ve bölgesel olarak turizmden aldığı payı yükseltme çabası içerisinde olmalıdır. Ayrıca, turizm ürünlerinin çeşitliliği yönünde turizme önem verilmelidir. Turizm sezonu 12 aya çıkarılmaya çalışılarak kış aylarının da turizm açısından aktif hale getirilmesi sonucunda kapasite kullanımında maksimum seviyelerin yakalanması hedeflenmelidir.

1.11. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE TURİZMİ

Küreselleşme süreci ile birlikte ülkelerarası sınırların kalkması turizm faaliyetini daha da arttırmıştır. Bu bağlamda hizmetler sektörü içinde yer alan turizm gelir açısından ülkelerin ödemeler bilançolarında önemli bir yer tutmaktadır. Avrupa Birliği (AB) sürecinde Türkiye'nin turizm sektörü açısından genel durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Buna dayalı olarak, Avrupa Birliği turizm politikalarına yer verilmektedir. Türkiye'de Turizm sektörünün Avrupa Birliğine uyumuna ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Avrupa Birliğinde Turizm Sektörü ve Turizm Politikaları

Avrupa Birliği dünya turizminde önemli bir yer tutmakla beraber, turizm sektörü de AB'ye üye ülkelerin ekonomileri açısından önem taşımaktadır. 2006 yılı verilerine göre Birliğin elde ettiği toplam turizm geliri yaklaşık 377,6 milyar dolardır. Bu rakam dünya turizm gelirlerinin % 51,3'ünü oluşturmaktadır. Dünyada en fazla turizm geliri elde eden ülkeler sıralamasında da İspanya 51, Fransa 47,9, İtalya ise 38,1 milyar dolar gelire ikinci, üçüncü ve dördüncü sıralarda yer almaktadırlar. Ayrıca, 2006 yılında dünyada toplam 842 milyon turistten 458 milyonu yani toplam turistin % 54,4'ü Avrupa ülkelerine seyahat etmişlerdir. En fazla ziyaret edilen ülkeler sıralamasında Fransa 79,1, İspanya ise 58,5 milyon ziyaretçi sayıları ile ilk iki sırayı elde etmişlerdir. Birlik sınırları içerisinde 9 milyon kişi turizm sektöründe istihdam edilmektedir. Bu istihdam rakamı toplam istihdamın % 6'sına denk gelmektedir. Dolaylı istihdam rakamları da eklendiğinde bu rakam 20 milyonu aşmaktadır ([http:18](http://18)).

Avrupa Birliği çeşitliliği ile aralarındaki farklılıkları koruyarak bir çok ortak değere sahip yenileşme ve bütünleşme sürecindedir. Turizm, halklar arasındaki bütünleşme açısından son derece önemlidir. Turizm, Avrupa kimliğine güç katmakta ve Avrupa değerlerinin uluslararası sahnede tanıtılmasına katkı sağlamaktadır ([http:19](http://19)).

Turizm sektörünün önemine rağmen Avrupa Birliği'nin bu konuda antlaşmalar çerçevesinde hukuki temel içeren belirli bir politikası yoktur. Ancak, uygulamada bir çok program ve politika ya turizm boyutu içerir yada turizmle ilgili faaliyetleri etkiler. Bu nedenle, Avrupa Komisyonu'na bağlı İşletmeler Genel Müdürlüğü bünyesinde bir turizm birimi vardır. Birim, Komisyondaki diğer genel müdürlüklerle koordinasyon sağlayarak, topluluk müktesebatı, program ve politikalarında turizm sektörünün çıkarlarının gözetilmesini sağlamaktadır. Turizmle ilgili konular ilk defa Maastricht Antlaşması ile topluluk hedefleri arasında gösterilmiştir. AB turizm sektörünün öncelikleri dört ana grup üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar (http:20):

- Turizmde yeni teknolojiler kullanılarak, bilginin paylaşımı ve dağıtımının kolaylaştırılması,
- Turizm sektöründeki kaliteyi artırmak için mesleki eğitimin desteklenmesi ve geliştirilmesi,
- Turistik ürünlerin kalitesinin artırılması,
- Turizmde sürdürülebilir gelişmenin ve çevre korumasının desteklenmesi ve geliştirilmesidir.

Turizm sektöründe belirlenen önceliklerde ilerleme sağlanması için Şubat 2000'de Komisyon tarafından 4 adet çalışma grubu oluşturulmuştur. 2001 yılında yeni teknolojilerin turizm sektöründeki etkilerini yönetebilmek amacıyla beşinci çalışma grubu da faaliyete geçirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda, Kasım 2001'de Komisyon Avrupa turizm sektörünün rekabetini geliştirmek için öneriler içeren bir tebliğ sunmuştur. Tebliğe göre, turizm sektörünü ve istihdamı desteklemek için beş temel konu üzerinde odaklanması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bunlar; bilgi, eğitim, kalite, sürdürülebilir kalkınma ve yeni teknolojilerdir (http:20). 6 Nisan 2005 tarihinde, Avrupa Ekonomi ve Sosyal Komitesi, hem anayasal anlaşma ışığında hem uygulamadaki turizm politikasını hem de mevcut ve gelecekteki genişlemenin yansımalarını detaylı olarak değerlendiren genişletilmiş Avrupa Birliği'nde Turizm Politikasını kabul etti. Görüş, turizmin diğer Avrupa politikalarını destekleyen, koordine eden ve tamamlayan rolünü sıcak karşılamaktadır (http:21).

Türkiye Turizminin Avrupa Birliğine Uyumu

AB müktesebatına uyum sürecinde, müktesebatın ülkelerimizin ulusal hukuk sistemlerine aktarılmasının kolaylaştırılması, ve müzakereler esnasında sorun çıkabilecek alanların tespit edilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme sonucunda

ülkemizin kabul edeceği ve tamamlayacağı mevzuat alanlarının ve özellikle de Topluluk mevzuatı ile çelişen ve değiştirilmesi yada kaldırılması gereken düzenlemelerinin belirlenmesi önemlidir. Bu kapsamda değişen, gelişen, dinamik bir yapıya sahip olan Avrupa Birliği Müktesebatı kapsamında olan ve Turizmi etkileyecek her husus incelenmeli ve gerekli çalışmalar yapılmalıdır. AB müktesebatı içinde son derece önemli bir yeri olan turizme ilişkin düzenlemeler, yönergeler, kararlar ve tavsiyeler Türkiye’de Turizm sektörüne çeşitli alanlarda yeni yükümlülükler getirecektir. AB’nin özellikle tüketicilerin korunması, bilgi teknolojileri, çevre ve sürdürülebilir gelişme ile ilgili politikalarına Türkiye’nin uyumu, aynı zamanda Türk turizm sektörünün Avrupa Birliği turizm sektörüne uyumunu kolaylaştıracaktır. Ayrıca uyum süreciyle birlikte turizm faaliyetlerini etkileyen faktörleri belirleyip kaynaklar arayarak sektörde verimliliği, rekabet gücünün ve ortamının gelişmesini, tüketicinin etkin olarak korunması ve doğru bilgilendirilmeleri, doğal ve kültürel çevrenin korunması ve geliştirilmesi,turizm sektörünün çalışma şartlarının daha kaliteli hale gelmesi için çalışmalar yapılmalıdır ([http:20](http://20)).

İKİNCİ BÖLÜM: YEREL YÖNETİMLER KAPSAMINDA BELEDİYELER VE BELEDİYE GELİRLERİ

Kamu yönetimi açısından yerel yönetimler önemli yer tutmaktadır. Yerel yönetimleri genel olarak; il özel idareleri, belediyeler ve köy yönetimi olmak üzere ayrılmaktadır. Bunlar arasında yer alan belediyeler o yörenin gelişiminde, kamu hizmetinin yürütülmesinde önemli yer tutmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde dünya ülkeleri kamu yönetimleri açısından önemli yer tutan yerel yönetimler arasında yer alan yerel yönetim kuruluşları içerisinde yer alan belediyeler ve elde ettikleri belediye gelirlerine yer verilecektir.

2.1. YEREL YÖNETİMİN TANIMI

Devletlerin sistemi ister kapitalist ister sosyalist olsun günümüzde, tekçi üniter sisteme sahip bütün devletlerin idari yapısı merkezi ve yerel idareden oluşmaktadır. Temel amacı kamu yararına kamusal hizmet üretimi olan kamu idareleri, bu işlevini yerine getirirken merkezden (yerinden) yönetim ilkesini de yerel yönetim ilkesini de kullanmaktadır (Gül ve diğerleri, 2007:258). Merkezden yönetim bir ülkedeki tüm kamu hizmetlerinin devletin tüzel kişiliğinde toplandığı, merkez örgüt ve memurlarının geniş yetkilere sahip olduğu ve alt kademelerin yetkilerinin ve takdir haklarının azaldığı bir yönetim biçimidir (Tortop ve diğerleri,1999:91).

Demokrasi tartışmalarında, yerel yönetimler önemli bir yer tutmaktadır. Yerel yönetimler kimilerince bir demokrasi okulu, demokratik toplumun oluşması için merkezi devlet iktidarını sınırlayan bir güç, katılım ve temsilin en iyi gerçekleştiği bir kurum olarak gösterilirken, kimilerince de tarihin bir döneminde ortaya çıkmış devlet kurumları olarak görülmektedir. Hatta yerel yönetimlere, ortaçağda burjuvazinin ve aristokrasinin ayrıcalık kazanmak için oluşturduğu birimler gözüyle bakılmıştır. Farklı bakış açılarıyla birlikte yerel yönetimler tarihin belli bir anından sonra vazgeçilmez kurumlar olmuşlardır (Ökmen, 2005:23).

Toplum yaşamının en gelişmiş örgütü devlettir. Bununla birlikte her medeni toplumda genel niteliğe sahip ihtiyaç ve çıkarlar yanında, yerleşme birimlerinin ihtiyaç ve çıkarlarını karşılamaya yönelik kamu hizmetlerinin bir bölümünü gerçekleştirecek ayrı bir örgütlenmeye de yer verilmektedir (Akdoğan, 1997:321). Yüzyıllar boyunca

toplumun ortak yerel ihtiyaçlarının karşılanmasında görev yapan bu merkezi idarenin dışındaki örgüt yerel yönetimler olarak adlandırılmaktadır.

Yerel yönetimler, belli bir coğrafyada yaşayan yerel topluluğun bireyelerine, bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet amacıyla kurulan, karar organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görev ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimle ilişkilerinde özerk kamu tüzel kişileridir (http:22). Bir başka tanımlamaya göre ise; yerel yönetimler, belli bir coğrafi alanda kamu gücünün doğrudan yerel toplumsal güçler tarafından kullanılmasını içeren yönetim olgusudur (Es, Yıldırım (http:23).

Topluma sunulacak yerel hizmetlerin; devlet mekanizmasınınca tek elden değil; merkezi teşkilat içinde yer almayan ve merkezi yönetim hiyerarşisine dahil olmayan, nispi özerkliğe sahip tüzel kişiler tarafından yürütülmesidir (http:24). Demokrasi penceresinden baktığımızda ise yerel yönetimleri, halkın yönetime katılmasını sağlayan ve halka kendi kendilerini yönetme erdemi kazandıran kuruluşlardır şeklinde tanımlayabiliriz (http:25)

Siyaset ve yönetim bilimi literatüründe yerel yönetim kavramının karşılığı olarak çoğunlukla adem-i merkeziyet veya decentralization kavramı kullanılmaktadır. Ancak, decentralization kavramı hem merkezin bazı yetki ve sorumluluklarının hiyerarşik yapısı içerisindeki alt birimlere devri ve Türkçe’de yetki devri anlamına gelen “Deconcentration” kavramını, hem merkeze ait bazı yetkilerin merkezin hiyerarşik yapı dışındaki örgütlere devredilmesi anlamına gelen “Delegation” kavramını, hem de merkezi hükümete ait bazı görev ve yetkilerin genel yönetim hiyerarşisi dışında seçilmiş organlardan oluşan özerk yerel birimlere devredilmesi anlamına gelen ve Türkçe’de yerel yönetim olarak adlandırılan “Devolution” kavramını içermektedir. Bu nedenle; “decentralization” kavramının karşılığı olarak “Yerinden Yönetimi”, “deconcentration” kavramının karşılığı olarak da “yerel yerinden yönetim” i kullanmak mümkündür (http:24).

Modern anlamda desantralizasyon, merkezi yönetimin hizmet yükünü merkez dışındaki kuruluşlara devretme yoluyla hafifletmektedir. Merkezi yönetimin elindeki planlama, karar verme ve kaynak oluşturma gibi bir takım görev ve yetkilerini merkez dışındaki kuruluşlar olan taşra kuruluşları, yerel yönetimler, yarı özerk kamu kurumlarına aktarmaktadır. Bu durum merkezi yönetimin makro düzeydeki hizmetlere daha çok eğilmesine olanak sağlamaktadır. Yerel yerinden yönetim kesiminde bulunan kuruluşlar devlet tüzel kişiliğinin dışında bulunan kamu tüzel kişileridir. Bu kuruluşlar,

kendilerine özgü iradeye, mal varlığına, bütçeye, bağımsız gelir kaynaklarına sahip kuruluşlardır. Ayrıca temsili nitelikli karar organları, merkez yönetimine karşı yönetsel özerklikten yararlanırlar (http:24).

2.2. YEREL YÖNETİMLERİN TARİHÇESİ

Bugünkü hukuki niteliklerine ve etkinliklerine sahip olmasalar da yerel yönetimler ilk kez merkezi otoritenin yetkilerinden bir kısmını bazı yerel otoritelere devretmesinin ve yerel bazı topluluklara bazı haklardan yararlanma olanağını tanımış olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. Yerel yönetim anlayışının varlığını antik sitelere ve Roma İmparatorluğu'na kadar götürmek mümkündür. Nitekim, antik çağda Yunanistan'da her kent devlet idari özerliğe sahip belediyelere bölünmüştü. Bu uygulama Roma, Bizans ve Türk hakimiyetleri sırasında da devam etmiştir (Nadaroğlu, 1988:18). Yerel yönetimler başlangıçta sosyal ve tarihsel bir olgu olarak komün (commun) biçiminde ortaya çıkmıştır. Onuncu yüzyılda ortaya çıkan komünler askeri, yargısal ve yönetsel özerliğe sahiptiler (Hatipoğlu, 2007:3). İlk çağlarda merkeziyetçiliğin çok daha hakim olduğu söylenebilir. Bu durum, ilk çağlardaki devlet anlayışının doğal bir sonucudur. Orta çağlarda durum değişmiş ve hükümdarlar çeşitli siyasal nedenlerle yetkilerini derebeyleriyle paylaşmak zorunda kalmışlardır. Siyasal plandaki bu değişiklik giderek merkeziyetten ademi merkeziyete geçiş sonucunu doğurmuştur. Yeni çağlarda feodalitenin yıkılması nedeniyle merkeziyet yeniden ön plana çıkmıştır. Ancak, feodalitenin yıkılması ve dolayısıyla merkeziyetçiliğin yeniden önem kazanması kolay olmamış, özellikle orta ve batı Avrupa'da bir çok savaflara girişmek gerekmiştir. Demokrasi döneminde durum değişmiş, bazı ülkeler genel çizgileriyle kendi bünyelerine uygun düşen yumuşatılmış merkeziyet sistemini, diğer bazı ülkeler ise ademi merkeziyet sistemini benimsemişlerdir (Nadaroğlu, 1988:22).

2.3. YEREL YÖNETİMLERİN VARLIK NEDENLERİ

Yerel yönetimler, belli amaçlara ulaşmak, belli gereksinimleri karşılayabilmek üzere, toplumların tarihsel gelişimine koşut olarak ortaya çıkmış birimlerdir. Yanıt verdikleri gereksinimler ve gelişmesini sağlayan etmenler siyasal, yönetsel, ekonomik ve toplumsal nitelikler taşırlar (Keleş,1994:17).

Siyasal Nedenler: Yerel yönetimlerin varoluşunun siyasal gerekçesinin özünde demokrasi inancı yatmaktadır. Yerel yönetim özgürlüğü, politik özgürlüğün tabanını,

politik özgürlükler ise bireysel özgürlüğün tabanını oluşturur; özgür, elinde kendi kaderini tayin etme hakkı bulunan ve etkin yurttaşlar etrafında yapılandırılmış yeni katılımcı bir politikanın ortaya çıkmasıdır (Bookchin, 1999:290). Bu nedendir ki yerel yönetimler öteden beri demokrasinin temel kurumlarından biri olarak kabul edilmişlerdir. Siyaset biliminde ve idare hukukunda geliştirilen yeni teorilerde , liberal demokrasinin temelinde komünal (belediye) hürriyetlerin, çağımızdaki özgürlükçü demokrasinin temelinde de yerel özgürlüklerin yer aldığı belirtilmektedir. Bazılarına göre komün idareleri özgürlüğün ön koşuludur. Eğitim kurumları içindeki ilk öğretimin işlevini özgürlükler konusunda komün idareleri üstlenmişlerdir. Bu nedendir ki, yerel yönetimler yerel toplulukların kamusal siyasi haklarını hep birlikte kullanmalarının birer ürünü ve aracıdır (Nadaroğlu, 1988:27).

Yönetimsel Nedenler: Merkezden yönetim ve yerinden yönetim, birbirlerinin karşısı olan, birbirlerinin güçsüz yanlarını tamamlamayı amaçlayan yönetim biçimleridir. Birinin güçsüz yanları, ötekinin üstün niteliklerini oluşturur. Yerel yönetimlerin varlık nedenleri arasında yönetimsel nitelik taşıyanların payı büyüktür. Çok küçük ülkeler bir yana bırakılırsa tüm kamu hizmetlerinin merkezden yürütülmesi olanak dışıdır. Yerel yönetim birçok hizmetin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık sağlar. Ayrıca, yerel toplulukları oluşturan bireylere, kendi sorunlarını çözmenin türlü yollarını denemek olanağını verir (Keleş,1994:17-19-20).

Toplumsal Nedenler: Toplumsal gelişme, yerel yönetimlerin varlığı ve gelişme düzeyi ile yakından ilgilidir. Bir ülkenin gelişmekte, sanayileşmekte ve hızla kentleşmekte olması, yerel yönetimlerinin gelişmesine de yol açabilir. Diğer yandan belli bir yöre halkının demokratik, eşitlikçi ve katılımcı eğilimlere sahip olması da yerel yönetimlerin gelişmesini etkiler. Yerel yönetimlerin toplumsal gelişmeye katkıları merkezden planlamayla kalkınmaya çalışan ülkeler açısından önemlidir. Böylece her şeyi devletten bekleme alışkanlığının son bulması amaçlanmaktadır. Bir çok ilkede saptanan plan bölgeleri ve kurulan anakent yönetimleri de gerçekte bu yörelerin, kalkınma çabalarına katkılarını artırmaya yönelik girişimlerdir (Keleş,1994:20-21).

Ekonomik Nedenler: Bölgesel nitelikteki kamusal hizmetlerin yerel yönetimler tarafından sunulmasının iktisadi gerekçesi, kaynakların optimum etkinlikle kullanılmasını gerçekleştirmek, yani kıt kaynaklardan olası en yüksek faydayı sağlamaktır. Toplum üyeleri şayet oybirliği kuralı ile kamusal mal ve hizmetlere olan toplumsal talebi belli ederlerse buradaki oybirliğinin piyasadaki talebin yerini tutabileceği düşünülebilir. Çünkü talep yönünden toplumsal fayda maksimizasyonu

ilkesi gerekleŒmiŒ olacaktır. İŒte yerel yönetimler bölgesel kamusal malların üretimi konusunda toplum üyelerinin tercihlerini saptayıp üretim buna göre düzenlenmesini merkezi idareye oranla daha etkin bir biçimde gerekleŒtirebilmektedirler. Yerel yönetimler arz yönünden de bazı yararlar sağlayabilirler. Yerel yönetimler kendi hizmet alanlarındaki ihtiyacın türünü ve miktarını daha gerçekçi bir biçimde saptayabileceklerinden kaynak yol açma olasılığı merkez idareye oranla daha azdır. Ayrıca, bir üretim birimi ilkesi (sadece merkezi idare) yerine bir çok üretim birimi ilkesi (ayrıca yerel yönetimler) retim etkinliğini de yükseltebilir (Nadaroğlu, 1988:31-32).

2.4. YEREL YÖNETİMLERİN ÖZELLİKLERİ

Yerel yönetimlerin kendilerine özgü özellikleri bulunmaktadır. Yerel yönetim kuruluŒlarının en önemli özelliği, özerkliklerinin bulunmasıdır. Özerklik, yerel yönetim kuruluŒlarının yönetim ve mali alanda sahip oldukları serbestçe hareket edebilme olanağını gösterir. Özerklik, bağımsızlık anlamına gelez. Yerel yönetim kurumları, yönetimde birliği sağlama yönünden, yasaların n gördüğü ölçüde, genel merkez yönetimin denetimi ve gözetimi altındadır Yerel yönetimlerin genel karar organları, genel olarak o yerel yönetim kuruluŒunun hizmet verdiği yöre veya belde halkı tarafından seçilerek iŒbaŒına gelmektedir. Hizmet yerinden yönetim kuruluŒlarında durum farklıdır. Hizmetin niteliğine göre, organlarını kendi seçer, hükümet atar, veya yasa ile baŒka bir atama biçimi ngrlmŒtr (Gözübüyük, 2000:38).

Yerel yönetimlerin görevleri ve bu görevlere iliŒkin görev alanları, kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayalı olarak belirlenmektedir (Gültekin, 2002:205). Yerel yönetim kuruluŒlarının kendilerine özgü btçeleri vardır. Buna karŒın bir çoğunun kendi elleriyle, görevlerini yürütme olanakları da yoktur. Çoğu kez, bu kuruluŒlar merkez yönetimden aldıkları yardımlarla ayakta durabilmektedirler (Gözübüyük, 2000:38).

Yerel yönetim kuruluŒlarının seçimle iŒbaŒına gelen genel karar organlarının organlık sıfatını kaybetmeleri ancak yargı yolu ile olur (Gültekin, 2002:205). Yerel yönetim kuruluŒları yönetimde birliğin sağlanması için, merkezi idarenin vesayet denetimi altındadır. Bu kuruluŒların özerklikleri, üzerindeki merkezi idarenin denetimi ile ters orantılıdır. Merkezi idarenin vesayet denetimi artıa yerel kuruluŒların özerklikleri de azalır (Gözübüyük, 2000:38).

2.5. YEREL YÖNETİMLERİN ÇEŞİTLERİ

Yerel yönetimler genel olarak siyasal yerinden yönetim ve idari yerinden yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Siyasal yerinden yönetim; daha çok federal devletlerde anayasalarca ulusal kimliğe sahip olmayan yerel birimlere tanınmış bulunan yarı özerk veya özerk statüye dayanan bir yönetim biçimidir (Arslan, 2006:14). İdari yerinden yönetim; devletin temel görevlerinden olan yasama ve yargı gücü merkez yönetimce kullanılırken, yürütmeye dair bazı yetkilerin yerel yönetimlerce kullanıldığı yönetim biçimidir. İdari yerinden yönetim; hizmet yönünden yerinden yönetim ve yer yönünden yerinden yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Hizmet yönünden yerinden yönetim; kamu hizmetlerinden bazılarının yerine getirilmesi amacıyla kurulmuş olan bazı kurumları bu tür içerisinde değerlendirebiliriz. Yüksek eğitim kurumları, ticaret odaları ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) örnek verilebilir. Yer yönünden yerinden yönetim; belli bir bölgede yaşayan bireylerin ortak ihtiyaçlarının karşılanması maksadı ile oluşturulmuş olan idari birimlerdir. Bunların en tipik örneği belediyelerdir.

2.6. YEREL YÖNETİMLERDE VESAYET DENETİMİ VE MALİ TEVZİN

Yerinden yönetimin en önemli sakıncası devletin birliğini ve kamu hizmetlerinde aranan tutarlılığı bozabilmesidir. Bu sakıncayı önlemek birliği sağlayabilmek için devletin ve onu temsil eden merkezi idarenin yerinden yönetim kuruluşlarının işlemlerini ve eylemlerini denetlemek ve gerek görüldüğünde bozabilmek yetkisine idari vesayet denir. İdari vesayet esas olarak devletin birliğini, toplumun çıkarlarını, kamu hizmetlerinin ahenk ve tutarlılığını sağlamak ve korumak için konulmuştur. Bununla beraber bu denetim aynı zamanda, yerel halkın korunması, bu halkın yerel yönetimlerin keyfi muamele ve hareketlerinden korunması içinde kullanılır. İdari vesayet kanuna dayanan ve kanunla sınırlı bulunan bir yetkidir. Yani merkezi idare bu yetkisini yasalarda açıkça düzenleme bulunan yerlerde ve yasaların atadığı derecede ve genişlikte kullanır. İdari vesayet kanunla merkezi idarede bir makama ve merkeze ait bir yetki olduğu için, hiyerarşi tabaka ve dereceleri içinde değil, doğrudan doğruya bu yetkiye haiz makam veya kişi tarafından kullanılır. İdari vesayet kullanılmasının esas şekli, yerel yönetimlerin kararlarının incelenmesi ve onayıdır. Bazı yönetim

kuruluşlarının sadece bir kısım kararları onaya bağlı iken, bazı yönetim kuruluşlarının kararlarının bütün kararları onaya bağlıdır. İdari vesayet hiyerarşi ile karıştırılmaması gerekmektedir. İdari vesayet merkezi idarenin, kanuna dayanan sınırlı bir yetkisi olduğu halde, hiyerarşi sınırlı ve belirgin olmayan bir yetkidir. Yani hiyerarşi kanunda açıklık olmayan durumlarda da mevcut olan mutlak bir yetkidir. Hiyerarşide tek karar bulunduğu için, bu karardan çıkan bütün uyuşmazlıklarda husumet devlet idaresine karşıdır. Oysa idari vesayette karar onaylanmış olsa bile, onay işleminin unsuru olmadığı için bundan çıkacak uyuşmazlık işlemin asıl hak sahibi bulunan yerel yönetim idaresine aittir (Giritli, 1999:18-21).

Tevzin terimi, denkleştirme anlamına gelir. Buna göre mali tevzin, mali kaynakların, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında denkleştirilmesini, paylaştırılmasını ifade eder. Kamu hizmetlerinin çeşitli yönetim birimleri arasında paylaşımı, beraberinde kamu gelirlerinin paylaşımını gündeme getirmektedir. Bu nedenle mali tevzin, kamu gelirlerinin devlet ve diğer kamu tüzel kişileri arasında paylaşımını ifade etmektedir. Bu paylaşım, genelde bir kısım kamu gelirlerinin tahsilinde ve kullanımında yetkinin tamamen yerel yönetimlere bırakılması ve merkezi idare tarafından toplanan kamu gelirlerinin belirli bir oranının yerel yönetimlere dağıtılması şeklinde olmaktadır (Pehlivan, 2004:209).

2.7. YEREL YÖNETİMİN FAYDALARI VE SAKINCALARI

Yerel yönetimlerin hatta güçlü yerel yönetimlerin varlığını on başlık altında sayılabilmektedir (H.Gül ve H.Özgür, 2004:171-172):

- Belde halkının taleplerine en uygun hizmet demeti ancak yerel yönetimlerce belirlenebilir ve sunulabilir,
- Yerel yönetim halkın yönetime katılımı ve demokrasinin tabana yayılmasına uygun bir sistemdir,
- Yerel hizmetlerin mahallinde sunulması, hizmetlerin üretim maliyetini azaltır ve kıt kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasına yardımcı olur,
- Yerel yönetim, karar verme sürecini halka yakınlaştırarak, kamu sektörünün etkinliğini ve duyarlılığını geliştirir,
- Yerel halk, uygun ölçekteki ve katılımın yüksek olduğu yerel birimlerde kendi tercihlerine en uygun hizmet bileşimi sunulacağından hizmetlerin maliyetine katlanmaya daha isteklidir,

- Yerel sorumlulukların direkt olarak artması, yerel ekonomik büyüme için uygun ortam yaratabilir.
- Yerel yönetimler yolsuzlukları ve israfı azaltabilir,
- Yerel yönetimler yeniliklere ve yaratıcılığa daha yatkın ve açıktır,
- Yerel yönetimler çeşitli grupların, özellikle marjinal grupların, yönetime katılımını artırır; sosyal çatışma ve ülkelerin bölünme riskini azaltır,
- Memurların ve bürokratların merkezi idareye yaranma gayreti olmayacağından bölgeye faydaları artar.

Yerel yönetimlerin olumlu yanları olmakla birlikte olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Bunlar (H.Gül, H.Özgür,2004:171-172); (Gözübüyük, 2000: 39)

- Ademi merkeziyet sonucunda yeterli ve etkin hizmet sunumu gerçekleşmeyebilir,
- Gelirin yeniden dağıtımını yerel yönetimler adil bir biçimde gerçekleştiremez,
- Makro ekonomik istikrar ancak merkezi idare ve onun örgütlerince sağlanabilir,
- Ulusal birliğini sağlayamamış, etnik, dini yada mezhep açısından karmaşık toplumsal yapısı olan, sivil girişimcilik ve demokratik katılım mekanizmaları gelişmemiş toplumlarda yerel özerkliğin ve ademi merkeziyetçiliğin artırılmasının olumsuz sonuçları olabilir,
- Yerel yönetimler yerel halkın sosyal gereksinmelerine duyarsız kalabilir, yerelde kayırmacı, eşitsiz ve ayrımcı uygulamalara gidebilir ve hatta çoğunluğun dışında kalan gruplar için özgürlükten çok baskı ve diktatörlük anlamı taşıyabilir,
- Yerel yönetim kuruluşlarına bırakılan hizmetlerin yurt sathında eşit bir biçimde yürütülmesi olanağı yoktur,
- Yerel yönetimlerin varolan özerklikleri, kuruluşun hizmetlerinde, yöneticilerinde ve memurlarında kötü geleneklerin oluşmasına yol açabilir.

2.8. TÜRKİYE’NİN İDARİ YAPISI VE YEREL YÖNETİMLER

Türkiye’nin idari yapısı içerisinde yerel yönetimler açıklanmaya çalışılmıştır. Yerel yönetimler içerisinde yer alan, il özel idareleri, belediyeler ve köy yönetimleri yapıları ve elde ettikleri gelirleri açısından değerlendirilmiştir. Özellikle belediyeler ve belediye gelirleri üzerinde durulmuştur.

2.8.1. Türkiye'nin İdari Yapısı

Türkiye'nin 2006 yılı verilerine göre toplam nüfusu 72.974 bin kişidir. Bu nüfusun %62,7'si ne tekabül eden 45.754 bin kişi kentlerde yaşamaktadır. Kırdaki yaşayanların sayısı ise 27.220 bin kişidir ki buda toplam nüfusun %37,3'üne denk gelmektedir (http:26). Anayasanın 123. maddesi ülkemiz idari yapısının genel hatlarını göstermektedir. 123. maddeye göre; idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütün olup kanunla düzenlenmektedir. Üniter bir yapıya sahip olan Türkiye'de İdare, kuruluşu ve görevleri itibariyle merkezden yönetim ve yerinden yönetim olarak iki ana grupta örgütlenmiştir. Türkiye'de merkezi yönetim coğrafi duruma, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, illerde diğer kademeli olarak bölümlere ayrılmıştır. İllerin idaresi yetki genişliği ilkesi çerçevesinde merkez memurlarınca yürütülmektedir. Kamusal anlamda gerek görülmesi durumunda birden çok ili içeresine alan merkezi idare teşkilatları da kurulabilmektedir. Yerinden yönetim ilkesi sonucunda ise Türkiye'de üç tür kurum örgütlenmesi mevcuttur. Bunlar; yerel yönetimler, hizmet yerinden idare kuruluşları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır. Yerel yönetimler ise kendi içinde yer yönünden ve hizmet yönünden olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. İl özel idaresi, belediye yönetimi ve köy yönetimi yer yönünden yerel yönetim kuruluşlarıdır. Türkiye'de yerel yönetimler merkezi idarenin vesayet denetimi altındadır. Merkezi idare hem yerindelik hem de hukuka uygunluk kapsamında vesayet denetimi yapar. Yerel yönetimler buldukları bölge halkının elzem ve müşterek olan bir çok ihtiyacını gidermek maksadıyla görevlerini ifa ederler. Son yıllarda ise idari yapı içerisinde yeni ortaya çıkan ve idari teşkilatlanma içerisinde kendine özgü yapıları ile ayrı bir görünüme sahip olan bağımsız otoriteler ortaya çıkmışlardır.

2.8.2. Yerel Yönetimlerin Tarihi

Türkiye'de yerel yönetimlerinin tarihi çok eskilere kadar gitmemektedir. Yerel yönetimler Tanzimat döneminde ve esas itibariyle 1854'ten sonra kurulmuşlardır. Tüm hukuki niteliklere sahip yerel yönetimlerin kuruluşu ise Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminden Tanzimata kadar olan dönemde toplulukların ihtiyaç duyduğu hizmetler lonca temsilcileri, meslek grupları ve vakıflarca yerine getirilmekteydi (Ortaylı, 1977:8). Ayrıca, kadılık müessesesi idari yapı içerisinde özel bir statüye sahipti ve bazı yargı, yürütme ve belediye hizmetleri ile yetkili kılınmıştı (Nadaroğlu, 1988:167).

1854'ten önceki dönemde, özellikle vakıflar toplulukların gereksinmelerini karşılamak üzere çeşitli alt yapı ve toplumsal hizmetleri yerine getiren kurumlar olmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kendine özgü bir yeri, örgütlenme biçimi ve hukuku olan vakıflar kamu yararına çalışan kuruluşlardır. Yerel yönetimlerin yaptığı hizmetler kapsamına giren su, aydınlatma, ulaşım, bakım, temizlik, sağlık, kültür ve eğlence gibi hizmetlerin yanı sıra her türlü toplumsal yardımlarda yer almaktadır. Kent ve kasabalarda su tesisleri, köprüler, yollar, hastaneler, hanlar, medreseler, ibadethaneler, imarethaneler ve kitaplıklar vakıfların ürünü olmuşlardır. Vakıflar bu yönleri ile, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat öncesi kurumlarının en kalıcılarındandır. İlerleyen dönemlerde vakıfların giderek aynı alandaki kamu hizmet kuruluşlarına ve özellikle belediyelere aktarılmasıyla geniş ölçüde tavsiyesi yoluna gidilmiştir (Sencer,1986:55-57).

1864 tarihinde yayınlanan Vilayet Nizamnamesi, Osmanlı Mülki İdaresi açısından bir dönüm noktasıdır. Fransız yönetim örgütlenmesini örnek alan İdari Vilayet Nizamnamesi yürürlüğe konmuştur. Nizamname en büyük yönetim birimini eyaletten vilayete çevirmiş ve çeşitli yönetim birimleri tanımlayarak vilayetler livalara (sancaklara), livalar kazalara, kazalarda köylere ayrılmıştır. Kentlerin bayındırlığı, altyapı inşası, temizlik, aydınlatma, narh, çarşı ve pazar işleri, itfaiye gibi konularda yetkili olmak üzere belediye meclislerinin kurulmasına karar verilmiştir. Vali yada kaymakam tarafından atanacak olan reis belediye meclisine başkanlık edecek, kararları uygulayacak ve vilayet ile belediye ilişkilerini düzenleyecekti. Nizamnameye rağmen, belediye meclisi uygulaması birkaç istisna dışında uygulanmadı. Dolayısıyla İstanbul'da daha önce kurulan belediyenin dışında belediye örgütü kurulmamış oldu. İstanbul'da da Beyoğlu Belediye Dairesi (Müslüman olmayan nüfusun yaşadığı) sadece ayrıcalıklı bir konuma sahipti. Diğer belediye daireleri gelir kaynaklarından yoksundu (<http://www.istanbul.gov.tr>:27). 1876'da hazırlanan Vilayet Belediye Yasası, her kent ve kasabada birer belediye örgütü kurulmasını öngörmüştür. Belediyenin başkanı meclis üyeleri arasından hükümetçe atanacak, meclisin üyelerini halk seçecek, kentin genel kurulu olarak çalışacak Cemiyet-i Belediye ise Mahalli idare Meclisi ile Belediye Meclisi'nin birleşmesinden oluşacaktı (Keleş,1994:113).

İkinci Abdülhamit yönetimindeki birinci Meşrutiyet yılları, Osmanlı İmparatorluğu'nun içten ve dıştan gelen etkilerle derin bir sarsıntı geçirdiği dönemdir. Bu nedenle ikinci Abdülhamit döneminin merkeze bağlı vilayetlerdeki yönetim sisteminin genel niteliği, İmparatorluk birliğini sağlamak amacıyla katı bir

merkeziyetçiliğe dayanmasıdır. Valilerin çoğu kez doğrudan padişah tarafından atanması, yetkilerinin geniş ölçüde kısıtlanması ve merkezin yakın denetimi altına alınması, yerel işlerin görülmesini önlerken, yetkisiz ve niteliksiz yöneticilerin elinde kamu yönetiminin yozlaşmasına yol açmıştır. İkinci meşrutiyetle birlikte yeniden yürürlüğe giren Anayasa'nın ilkeleri doğrultusunda bir vilayet yönetim sisteminin kurulmasına çalışılmıştır. Anayasa'nın 108. maddesi vilayet işlerinin yetki genişliği ve görev ayrılığı ilkelerine göre düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Buradaki anlamıyla görev ayrılığı, hükümetin, genel görevlerinden siyasal olanları merkezde toplayarak siyasal nitelik taşımayanları yerel kuruluş ve organlara bırakmasıdır. Bu ilkeler uyarınca hazırlanan bir tasarı ancak 1913'de yasa gücünde bir kararname biçiminde yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla vilayet yönetiminde merkeziyetçilik ve yerinden yönetim ilkeleri bağdaştırılmak istenmiştir. Buna göre vilayet yönetimi il genel yönetimi ve il özel yönetimi olmak üzere iki yönlü bir görüş kazanmıştır. Bunlardan birincisi devlet yönetiminin il düzeyindeki örgütleri ikincisi ise bir yerel yönetim örgütü olarak il tüzel kişiliği olmuşlardır (Sencer, 1986:93-95).

1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu ile 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu Cumhuriyet döneminde batıdaki anlamıyla özerk yerel yönetimlerin kurulmasına ilişkin ilk adımlar olmuşlardır. Çünkü tüzel kişiliğe sahip köy ve belediye idareleri bu kanunlarla kurulmuşlardır. Ancak mahalli idareler yinede uzun süre toplum yönünden önem taşıyan ve dikkati çeken kuruluşlar haline gelmemişlerdir. Özellikle İl özel idarelerinin çoğu kez varlığı dahi fark edilmemiş, mahiyeti hakkında sadece sınırlı sayıdaki ilgililer bilgi sahibi olmuşlardır. 1970 sonrasına kadar toplum yaşamında ve koşullarında yerel yönetimler yönünden önemli bir değişiklik olmamıştır. 1970'den sonra ise yaşanan köyden kente göç nedeniyle dev kentler oluşması sonucunda yerel yönetimler önem kazanmıştır. 1982 Anayasa'sı hazırlanırken yerel yönetimlerle ilgili maddede 1961 Anayasası'ndan farklı olarak vesayete ilişkin hususlar hem açıkça teyid edilmiş hem de berraklığa kavuşturulmuştur. Bunun ötesinde esasa ve mevcut sisteme ilişkin köklü bir değişiklik yapılmamış bazı iyileştirmelerle yetinilmiştir. Anayasal olarak bazı eksikliklere rağmen 1980 sonrasında yerel yönetimlerle ilgili önemli ve genelde olumlu bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki 1981 de yerel yönetimlerin gelir kaynaklarının yeterli hale getirilmiş olması, diğeri ise 1983'den sonra yerinden yönetim anlayışına uygun olarak belediyelerin bazı konulardaki yetkilerinin artırılmasıdır. Günümüzde ise, uzun yıllar yürürlükte kalan 1580 sayılı Belediye Kanunu mülga mevzuat arasında yerini alarak, 13.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı

Belediye Kanunu yürürlüktedir. Bu kanunla bir çok yenilik ve değişiklik sözkonusudur (Nadaroğlu, 1988:167-168).

2.8.3. Türkiye’de Yerel Yönetim Türleri

Türkiye’de yerel yönetimler anayasal kurumlardır. 1982 Anayasası’na göre “Yerel yönetimler, il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Yerel yönetimlerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Bu idarelere, görevleri ile orantılı kaynaklar sağlanır”. 1982 Anayasası bu maddesi ile Türkiye’de yerel yönetimlerin Anayasal olarak genel çerçevesini çizmektedir.

Günümüzde Türkiye’de üç ayrı türde yerel yönetim kuruluşu vardır. Bunlar; il sınırları içindeki yerel topluluğa hizmet veren il özel yönetimleri, kentsel yörelere hizmet eden belediyeler ve kırsal toplulukların yerel yönetim kuruluşu olan köylerdir. 1984 yılında Büyükşehir niteliğinde olan belediyeler için Büyükşehir Belediyesi modeli oluşturulmuştur. Bununla birlikte belediye modeli içinde yer alan mahalle yönetimi bir çok yönlerden yerel yönetim kuruluşuna benzemekle birlikte, tüzel kişiliğe sahip değildir ve yönetimde bir yerel yönetim kuruluşu olarak kabul edilmemektedir. Türkiye’de 81 il özel idaresi, 3226 belediye ve 35.000 köy etkinlik göstermektedir (TODAİ, 1991:178).

2.8.3.1. İl Özel İdareleri

Türkiye’de idari yapının içerisinde iller ikili bir nitelik taşımaktadır. İl bir yandan merkezi idarenin taşra örgütü ve merkez hiyerarşisi içinde yer alırken bir yandan da il özel idaresi olarak bir yerel yönetim kuruluşudur. İl özel idareleri varlığı Anayasa ile kabul edilmiş, tüzel kişiliği haiz, bir kamu kuruluşudur. İl özel idareleri üzerinde bazı değişiklikler yapılmasına rağmen halen 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu ile yönetilmektedir. Bu kanun 1987 yılındaki değişiklikle İl Özel İdaresi Kanunu adını almıştır. 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu il özel idarelerine çok geniş yetkiler ve çalışma alanı tanımıştır. Ancak, aradan geçen süre içinde türlü genel kanunlar ve bir çok bakanlıkların kuruluş kanunları il özel idarelerinin tarım, sağlık, bayındırlık ve eğitim alanlarındaki görevlerini başka kuruluşlara da vermiştir. İl özel

idarelerinin mali güçlerinin azlığı dolayısıyla kaldırılmaları istenmiştir. Oysa bu kuruluşlar bilimsel açıdan demokratik ve yerel hizmetleri merkezi idareden daha iyi yürütebilecek kuruluşlardır. Onları gereksiz gibi gösteren aksaklıkları bulup onları düzeltmekle yararları ve önemi kendiliğinden ortaya çıkacaktır (Tortop,1996:107).

İl Özel İdarelerinin Görevleri: İl özel idarelerine farklı alanlarda bir çok görev verilmiştir. 1913 tarihli yasa ile verilen bu görevler aradan geçen yıllar içerisinde yeni kurulan veya varolan merkezi yönetim kuruluşlarının sorumluluğuna verilmiştir. Ancak, bu görevler il özel idarelerinin sorumluluklarından geri alınmadığı için, onların görevleri olmaya da devam etmiştir. İl özel idareleri ve merkezi yönetim kuruluşları aynı kamu hizmetini götürmekle yükümlü kılınmışlardır. Aynı kamu hizmetinin birbirinden farklı iki ayrı kamu örgütü tarafından sunuluyor olması uygulamada da ikili bir durum yaramaktadır (Polatoğlu,2003:127-128). İl özel idarelerinin yerel nitelikte olan görevleri şöyle sıralanmaktadır:

- İmar,
- Bayındırlık,
- Sağlık ve sosyal yardım,
- Çevre sağlığı ve korunması,
- Eğitim ve spor,
- Tarım, ağaçlandırma, orman tesisi,
- Ekonomi ve ticaret,
- Haberleşme, kültür, turizmle ilgili görevler,
- Çeşitli mevzuatla verilen görevlerdir.

Yukarıda sayılan görevleri il özel idareleri olanakları ve tespit edeceği öncelik sırasına göre yürütürler (Tortop,1996:108):

İl Özel İdarelerinin Organları: İl özel idarelerinin organları; vali, il genel meclisi ve il daimi encümenidir.

İl Özel İdaresinin Gelirleri: Görevlerini yerine getirebilmesi bakımından il özel idarelerinin gelirleri oldukça yetersizdir. Bu gelirler aşağıdaki gibi sıralanabilir: (Tortop,1996:116 maddeler sadece)

- Özel kanunlarla getirilen vergi, resim, harç ve gelirleri,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılacak paylar,
- Genel, katma ve özel bütçeli idarelerden ayrılacak ödenekler,
- Her çeşit teşebbüs ve faaliyetler karşılığında sağlanacak gelirler,

- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka surette değerlendirilmesinden doğacak gelirler,
- Hizmet karşılığı gelirler,
- Her türlü bağışlar,
- Tahsil ve hisse senetlerinin faiz ve temettüleri ile bunların iflasında veya satışından elde edilecek gelirler ve bankadaki paraların ve diğer gelirleri,
- Borçlanma yolu ile elde edilen gelirlerdir.

2.8.3.2. Köy Yönetimi

Geleneksel bir yerel yönetim kuruluşu olan köy yönetimi, 1924 tarihli Köy Kanunu'nda düzenlenmiştir. Köy Kanunu kimi değişikliklere uğramış olsada temel yapısını halen korumaktadır. Köy yasası, köyü beş binden az nüfuslu olan, orta mallarıyla konut ve tarım işletmeleri bulunan bir topluluk taşınır ve taşınmaz malları bulunan ve yasayla kendisine verilen işleri yapan başlıbaşına bir varlık olarak tanımlanmıştır. Böylelikle köy bir tüzel kişilik kazanmıştır (Sencer,1986:308).

Köy Yönetiminin Görevleri: Köy kanunu'nun 12. maddesine göre köy işleri isteğe bağlı görevler ve zorunlu görevler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Zorunlu görevlerin yapılmaması cezai işlem uygulanmasına yol açmaktadır (Tortop,1996:178). Köyün zorunlu görevleri köylünün sağlığını korumaya, bağların güçlenmesine, köyün maddi ve manevi güçlenmesine yarayan işleridir. Örneğin, köyün sıtma ve bunu doğuran sivrisineklerden korunması için köy içindeki su birikintilerinin kurutulması, su yollarının tamiri, mecraların düzenlenmesi, köy meydanının ve köy odasının yapımının düzenlenmesi, okul binası, köy yollarının yapılması, haşarata karşı önlemlerin alınması bu tür işlerdir. İsteğe bağlı işler ise zorunlu olmayıp daha çok köyün güzelleşmesine yarayan işlerdir. Ev, ahır, tuvalet ve benzeri yerlerin badanalanması, yollara kaldırım döşenmesi, köyde hamam yapılması, orman yetiştirilmesi, hayvanların ıslahı için alınacak önlemler, bunlara örnektir (Giritli, 1999:59).

Köyün Yönetiminin Organları: Köyün organları muhtar, köy derneği ve köy ihtiyar meclisidir.

Köy Yönetiminin Gelirleri: Köyün gelir kaynakları kamu hukukuna dayanan gelirlerle, özel hukuk alanındaki haklarına ve faaliyetlerine dayanan gelirler olmak üzere ikiye ayrılabilir. Birinci türü temsil eden gelir, salmadır. Salma; köy işleri için ihtiyar meclisinin kararı ile köylüden alınan paradır. Bu gelir, köy gelirlerinin mecburi köy işlerini ve köyde çalışan kişilerin aylık ve yıllıklarını karşılamaya yetmemesi

halinde köyde oturanlardan ve köyle maddi ilişkisi bulunanlardan ev başına yılda bir defa alınan bir tür aile vergisidir. Köylünün köy işinde bizzat ve bedenen çalışması usulüne de imece usulü denir. Köy ihtiyar meclisi isterse imece yerine salma usulünün uygulanmasına karar verebilir. Kamu hukukundan çıkan diğer gelir kaynakları ise, köy kanunu gereğince köylüden alınacak resimler vs.dir. Köyün özel gelirleri, köye hibe ve vasiyet edilen mallar ve gelirleri, köy namına ekilen ve yetiştirilen mahsullerin gelirleri gibi şeylerdir (Gültekin, 2002:225-226).

2.8.3.3. Belediyeler

Türkiye’de belediyelerin tüm hukuki niteliklere sahip olarak gerçek anlamda ortaya çıkabilmesi 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu’yla mümkün olmuştur. Bu yasadan sonra Cumhuriyet Türkiye’sinin yaşadığı hızlı nüfus artışı, iç göç ve kalkınma çabaları belediye sınırları içerisinde yaşayan halkın artmasına ve belediye sayılarında artışa neden olmuştur. 1950 yılında belediye sınırları içinde yaşayanların tüm nüfusa oranı % 27,5 iken 2000 yılında bu rakam % 78,7’ye yükselmiştir. 1923 yılında 436 olan belediye sayısı 3226’ya yükselmiştir (Sezer, 2007:143).

Büyüme eğilimlerini devam ettiren belediyeler uzunca süre 1580 sayılı yasa ile yönetilmişlerdir. 74 yıl aradan sonra bu yasa yürürlükten kaldırılmış ve 13.07.2005 tarihinde halen yürürlükte olan 5393 sayılı Belediye Kanunu eski Belediye Kanunu’nun yerini almıştır. Bu yeni kanun belediyelerin yetki ve görevlerindeki değişiklikler açısından ön plana çıkmıştır.

Bölge halkının kamusal nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla olan belediyeler Türkiye’de halka doğrudan hizmet üreten ve halka en yakın idari birimlerdir (Tekeli ve Acartürk, 2007:573). Ayrıca yerel yönetim türleri içerisinde en özerk kuruluşlar belediyelerdir.

Türkiye’de şehirlerin giderek fiziki açıdan genişlemeleri ve nüfuslarının yoğunlaşması buralar için yeni yönetim yapılarının oluşturulmasına gerekli kılmıştır. Gerçektende büyüyen şehirlerde mevcut belediyeler kamu hizmetlerini yerine getirirken çeşitli sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sorunların aşılması için mahalli kamu hizmetlerini verimli şekilde yürütecek yönetim yapıları kurulmaya çalışılmıştır (İsbir, 1991:234-235).

Bu çalışmanın sonucu olarak da Türkiye’de il ve ilçe belediyelerinin yanı sıra 16 ilde de Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. Büyükşehir Belediyesi’nin bulunduğu ildeki şehir merkezindeki ilçelerin her birinde ayrı bir ilçe belediyesi vardır. Şehir merkezinde

ilçe bulunmayan büyükşehirlerde ise üç veya daha fazla ilk kademe veya alt belediye diye tanımlanan belediye teşkilatı bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyeleri'nin kurulması, Anayasamızda yer alan "kanunla büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir", hükmünden hareketle 1984 yılında yapılan yasal düzenlemeyle başlamıştır. Büyükşehir Belediyesi kurulan iller; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Konya, Adana, Eskişehir, Kocaeli, Kayseri, Erzurum, Samsun, Antalya, Mersin, Diyarbakır, Gaziantep ve Sakarya'dır. Büyükşehir Belediyesi'nin sınırları, ismini aldığı büyükşehirin tüm sınırlarını, yani büyükşehir içerisinde yer alan ilçeleri de kapsamaktadır. Büyükşehirin sınırları içerisinde yer alan ilçe belediyelerinin sınırları ise, bu ilçelerin büyükşehir içerisinde kalan kısımlarının sınırı olmaktadır. Planlama ve bayındırlık hizmetlerinden nazım imar planları yapmak, yatırım plan ve programları yapmak, kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemelerini gerçekleştirmek ve yük terminalleri kurmak, katlı otoparklar yapmak, ulaşım ve toplu taşıma, su, gaz, organize sanayi yerleri kurmak gibi hizmetler Büyükşehir Belediyesi yönetimine bırakılmıştır. Ülkemizde 5393 sayılı Belediye Kanunu'nu ile birlikte Büyükşehir Belediyeleri'nin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenleyen 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu vardır (Pehlivan, 2004:214-215). İl ve ilçe merkezleri dışında belediye teşkilatı kurulmuş olan yerler belde olarak adlandırılmaktadır. Buna göre belde kavramı il ve ilçe statüsünde olmayan, ancak belediye örgütü bulunan yöreleri ifade etmektedir (Pehlivan, 2004:215).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun üçüncü maddesinde belediyenin tanımı şöyle yapılmıştır. "Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir". Kanunun kuruluş esaslarına göre nüfusu 5000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre; bir yerde belediye kurulabilmesi için o yerleşim biriminin en yakın belediye sınırına, su havzalarına, sit ve diğer koruma alanlarına asgari 5000 metre uzaklıkta olması gerekmektedir.

Bir yerleşim birimi yasayla il yada ilçe olduğunda otomatik olarak belediye kurulmaktadır. Nüfusu 5000'i geçen yerlerde ise, belediye statüsünün kazanılması, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi üzerine Danıştay'ında görüşü alınarak müşterek kararname ile gerçekleşmektedir (Keleş,1994:182). 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre;Yeni

kurulmuş bir belediyenin sınırları, kuruluştan itibaren altı ay içerisinde kanundan belirtilen şekilde tespit edilir. Tespit edilen sınırlar belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile kesinlik kazanır.

Belediyelerin alanları mahallelere ayrılır. Mahallelerin ayrı bir varlığı ve kişiliği olmadığı gibi, bunlar bağımsız bir idare şubesi de değildir. Bunlar belediye içinde sıradan birer idari bölünme parçalarından oluşmaktadır. 5393 sayılı Kanun mahallenin bu özelliğini gözönünde bulundurarak “Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi” konularını belediyenin takdirine bırakmış ve bunun belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile yapılmasını kabul etmiştir (Giritli,1999:66).

Belediyelerin tüzel kişiliklerinin gerekli hallerde sona erdirilmesi 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre Danıştay’ın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine müşterek kararname ile olmaktadır. Tüzel kişiliğin sona erdirilmesi için gerekli şartlardan biri olan nüfusun belirli bir sayının altına düşmesi durumu yeni Belediye Kanun’unda tanımlanırken, belediye kuruluşu için gerekli olan sayı değil 1580 sayılı yasadaki kuruluş şartı esas alınmıştır. Bir belediyenin tüzel kişiliğini sona erdirilerek köye dönüştürülmesi için nüfusunun 2000’in altına düşmesi gereklidir.

Belediyelerin Görevleri: Belediyeler o bölge sınırlarında yaşayan halkın tüm ortak ve kamusal ihtiyaçlarını karşılarlar. 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre belediyelerin görevleri aşağıdaki gibidir:

- İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri,
- Çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık,
- Zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans,
- Şehir içi trafik,
- Defin ve mezarlıklar,
- Ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar,
- Konut,
- Kültür, sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor,
- Sosyal hizmet ve yardım, nikah, meslek ve beceri kazandırma,
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırmaktadır.

Ayrıca 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre belediyeler:

- Okul öncesi eğitim kurumları açabilir,
- Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir,
- Sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir,
- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir, bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir,
- Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir,
- Gıda bankacılığı yapabilmektedir.

Belediye Kanunu kanunlarla bir başka kamu kurumuna verilmeyen yerel müşterekler niteliğindeki diğer görev ve hizmetleri de belediyelerin yapacağını belirtmiştir. Ayrıca, belediyeler bu hizmetleri yerine getirirken belediyenin maddi durumunu ve götürülmesi gereken hizmetin zorunluluğunu dikkate almak zorundadırlar.

Belediyelerin Yetki Ve İmtiyazları: Belediyelerin kendinden beklenen hizmetleri yerine getirebilmek için bazı yetki ve imtiyazlara sahip olmaları gerekmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediyelere sağlanan yetki ve imtiyazlar aşağıdaki gibidir:

- Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunmak,
- Kanunların belediyeye verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, belediye yasakları koymak ve uygulamak, kanunlarda belirtilen cezaları vermek,
- Gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri ile ilgili olarak kanunlarda belirtilen izin veya ruhsatı vermek,
- Özel kanunları gereğince belediyeye ait vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarının tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak; vergi, resim ve harç dışındaki özel hukuk hükümlerine göre tahsili gereken doğal gaz, su, atık su ve hizmet karşılığı alacakların tahsilini yapmak veya yaptırmak,

- Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek; kaynak sularını işletmek veya işlettmek,
- Toplu taşıma yapmak; bu amaçla otobüs, deniz ve su ulaşım araçları, tünel, raylı sistem dâhil her türlü toplu taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek,
- Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak,
- Mahallî müşterek nitelikteki hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde taşınmaz almak, kamulaştırmak, satmak, kiralamak veya kiraya vermek, trampa etmek, tahsis etmek, bunlar üzerinde sınırlı aynî hak tesis etmek,
- Borç almak, bağış kabul etmek,
- Toptancı ve perakendeci hâlleri, otobüs terminali, fuar alanı, mezbaha, ilgili mevzuata göre yat limanı ve iskele kurmak, kurdurmak, işletmek, işlettmek veya bu yerlerin gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına izin vermek,
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan dava konusu uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,
- Gayri sıhhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek,
- Beldede ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi ve kayıt altına alınması amacıyla izinsiz satış yapan seyyar satıcıları faaliyetten men etmek, izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten men edilmesi sonucu, cezası ödenmeyerek iki gün içinde geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek,
- Reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek,
- Gayri sıhhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak,

- Kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işletirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmektir.

Gayri sıhhi müesseselerin birinci sınıf olanların ruhsatlandırması ve denetlenmesi, Büyükşehir ve il merkez belediyeleri dışındaki yerlerde il özel idaresi tarafından yapılır. Ayrıca belediyeler halkın belediye hizmetleri ile ilgili düşüncelerini tespit edebilmek amacıyla kamu oyu araştırması yapabilirler. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre:

Belediyelerin Organları: Belediyelerin kanunda belirtilen organları belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümenidir.

Belediye Başkanı: Belediye başkanı belediye tüzel kişiliğinin başı ve yürütme organıdır. Doğrudan doğruya halk tarafından beş yıllık süre için seçilirler. Yürürlükteki Belediye Kanunu'na göre belediye başkanının görev ve yetkileri şunlardır:

- Belediye teşkilâtının en üst amiri olarak belediye teşkilâtını sevk ve idare etmek, belediyenin hak ve menfaatlerini korumak,
- Belediyeyi stratejik plâna uygun olarak yönetmek, belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini hazırlamak ve uygulamak, izlemek ve değerlendirmek, bunlarla ilgili raporları meclise sunmak,
- Belediyeyi Devlet dairelerinde ve törenlerde, davacı veya davalı olarak da yargı yerlerinde temsil etmek veya vekil atamak,.
- Meclise ve encümene başkanlık etmek,
- Belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarını idare etmek,
- Belediyenin gelir ve alacaklarını takip ve tahsil etmek,
- Yetkili organların kararını almak şartıyla sözleşme yapmak,
- Meclis ve encümen kararlarını uygulamak,
- Bütçeyi uygulamak, bütçede meclis ve encümenin yetkisi dışındaki aktarmalara onay vermek,
- Belediye personelini atamak,
- Belediye ve bağlı kuruluşları ile işletmelerini denetlemek,
- Şartsız bağışları kabul etmek,

- Belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak,
- Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürllülere yönelik hizmetleri yürütmek ve özürllüler merkezini oluşturmak,
- Temsil ve ağırlama giderleri için ayrılan ödeneği kullanmak,
- Kanunlarla belediyeye verilen ve belediye meclisi veya belediye encümeni kararını gerektirmeyen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmaktır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu'na göre belediye başkanları görevlerinin devam ettiği süre içerisinde siyasi partilere ait yönetim ve denetim kurullarında yer alamayacağı gibi, profesyonel spor kulüplerinde yöneticilik ve başkanlıkta yapamayacaklardır (kanun). Belediye Kanunu'na göre belediye başkanı seçimlerin sona ermesinden itibaren altı ay içerisinde kalkınma plânı ve programı ile varsa bölge plânına uygun olarak stratejik plân ve ilgili olduğu yıl başından önce de yıllık performans programı hazırlayıp belediye meclisine sunar. Nüfusu 50.000 altında olan belediyelerde stratejik plan sunma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Belediye Başkanlığının Sona Ermesi: Belediye başkanının vefatı ve istifası durumunda başkanlığı sona erecektir. Ayrıca, belediye başkanının mazeretsiz ve kesintisiz olarak yirmi günden fazla görevini terk etmesi ve bu durumun mahallin mülkî idare amiri tarafından belirlenmesi, seçilme yeterliğini kaybetmesi, görevini sürdürmesine engel bir hastalık veya sakatlık durumunun yetkili sağlık kuruluşu raporuyla belgelenmesi, meclisin feshine neden olan eylem ve işlemlere katılması, hâllerinden birinin meydana gelmesi durumunda, İçişleri Bakanlığı'nın başvurusu sonucunda Danıştay tarafından belediye başkanlığı sona erdirilir. Belediye başkanları görevleri ile ilgili işledikleri suçlar sonucunda soruşturma veya kovuşturma sonuçlanana kadar İçişleri Bakanı tarafından görevden uzaklaştırılabilir.

Belediye başkanlığının boşalması durumunda vali tarafından belediye meclisinin toplanması sağlanmaktadır. Toplanan belediye meclisi, belediye başkanlığının boşalması veya seçim dönemini aşacak biçimde kamu hizmetinden yasaklanma cezasının verilmiş olması durumunda bir başkan seçer. Belediye başkanın görevden uzaklaştırılması, tutuklanması veya seçim dönemini aşmayacak biçimde kamu hizmetinden yasaklama cezası alması durumunda ise bir başkan vekili seçilir.

Belediye Meclisi: Belediye meclisi, belediyelerin en yetkili karar organıdır. Belediye meclis üyelerinin sayısı dokuzdan az olmamak koşuluyla beldelerin nüfusuna göre

belirlenir ve beş yıllık süre için doğrudan doğruya halk tarafından seçilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu belediye meclisinin görev ve yetkilerini aşağıdaki gibi belirlemiştir:

- Stratejik plân ile yatırım ve çalışma programlarını, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve kabul etmek,
- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimler ile fonksiyonel sınıflandırmanın birinci düzeyleri arasında aktarma yapmak,
- Belediyenin imar plânlarını görüşmek ve onaylamak, büyükşehir ve il belediyelerinde il çevre düzeni plânını kabul etmek. (Ek cümle: 1/7/2006-5538/29 md.) Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri'nde il çevre düzeni planı ilgili Büyükşehir Belediyeleri tarafından yapılır veya yaptırılır ve doğrudan Belediye Meclisi tarafından onaylanır,
- Borçlanmaya karar vermek,
- Taşınmaz mal alımına, satımına, takasına, tahsisine, tahsis şeklinin değiştirilmesine veya tahsisli bir taşınmazın kamu hizmetinde ihtiyaç duyulmaması hâlinde tahsisin kaldırılmasına; üç yıldan fazla kiralanmasına ve süresi otuz yılı geçmemek kaydıyla bunlar üzerinde sınırlı aynî hak tesisine karar vermek,
- Kanunlarda vergi, resim, harç ve katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı hizmetler için uygulanacak ücret tarifesini belirlemek,
- Şartlı bağışları kabul etmek,
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı beşbin YTL'den fazla dava konusu olan belediye uyumsuzluklarını sulh ile tasfiyeye, kabul ve feragate karar vermek,
- Bütçe içi işletme ile 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na tâbi ortaklıklar kurulmasına veya bu ortaklıklardan ayrılmaya, sermaye artışına ve gayrimenkul yatırım ortaklığı kurulmasına karar vermek,
- Belediye adına imtiyaz verilmesine ve belediye yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile yapılmasına; belediyeye ait şirket, işletme ve iştiraklerin özelleştirilmesine karar vermek,
- Meclis başkanlık divanını ve encümen üyeleri ile ihtisas komisyonları üyelerini seçmek,
- Norm kadro çerçevesinde belediyenin ve bağlı kuruluşlarının kadrolarının ihdas, iptal ve değiştirilmesine karar vermek,

- Belediye tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek,
- Meydan, cadde, sokak, park, tesis ve benzerlerine ad vermek; mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesine karar vermek; beldeyi tanıtıcı amblem, flama ve benzerlerini kabul etmek,
- Diğer mahallî idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya ayrılmaya karar vermek,
- Yurt içindeki ve İçişleri Bakanlığı'nın izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek,
- Fahrî hemşehrilik payesi ve beratı vermek,
- Belediye başkanıyla encümen arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlamak,
- Mücavir alanlara belediye hizmetlerinin götürülmesine karar vermek,
- İmar plânlarına uygun şekilde hazırlanmış belediye imar programlarını görüşerek kabul etmektir.

Belediye meclisi her ayın ilk haftasında önceden belirlenen günde toplanır. Toplantının devamlı yapıldığı yerden bir başka yerde yapılması zorunlu ise belediye başkanının önceden bilgi vermesi koşuluyla ilçe sınırları içinde belirlenen yerde toplantı yapılabilir. Toplantılar halka açıktır. Bu nedenle toplantı yeri ve zamanı halkada duyurulur. 30.05.2007 tarihli ek fıkraya göre “belediye başkanı, acil durumlarda gerekli görmesi durumunda belediye meclisini bir yılda üç defadan fazla olmamak ve her toplantı bir birleşimi geçmemek üzere toplantıya çağırır. Olağanüstü toplantı çağırısı ve gündem en az üç gün önceden meclis üyelerine yazılı olarak duyurulur ve ayrıca mutad usûllerle ilan edilir. Olağanüstü toplantılarda çağırışı gerektiren konuların dışında hiçbir konu görüşülemez”.

Meclis Üyeliğinin Sona Ermesi ve Meclisin Feshi: 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre “Meclis üyeliği, ölüm ve istifa durumunda kendiliğinden sona erer. Meclis üyeliğinden istifa dilekçesi belediye başkanlığına verilir ve başkan tarafından meclisin bilgisine sunulur. Özürsüz veya izinsiz olarak arka arkaya üç birleşim günü veya bir yıl içinde yapılan toplantıların yarısına katılmayan üyenin üyeliğinin düşmesine, savunması

alındıktan sonra üye tam sayısının salt çoğunluğuyla karar verilir. Belediye meclisi üyeliğine seçilme yeterliğinin kaybedilmesi durumunda valinin bildirmesi üzerine Danıştay tarafından üyeliğin düşmesine karar verilir”.

Belediye meclisi “Kendisine kanunla verilen görevleri süresi içinde yapmayı ihmal eder ve bu durum belediyeye ait işleri sekteye veya gecikmeye uğrattırsa, belediyeye verilen görevlerle ilgisi olmayan siyasî konularda karar alırsa, İçişleri Bakanlığı'nın bildirmesi üzerine Danıştay'ın kararı ile feshedilir. İçişleri Bakanlığı gerekli gördüğü takdirde meclisin feshine dair bildirim ile birlikte, karar verilinceye kadar meclis toplantılarının ertelenmesini de ister. Danıştay, bu hususu en geç bir ay içinde karara bağlar. Bu şekilde feshedilen meclisin yerine seçilen meclis, kalan süreyi tamamlar.

Belediye meclisinin, Danıştay tarafından feshi veya meclis toplantılarının ertelenmesi, meclis üye tam sayısının yarıdan fazlasının tutuklanması, yedek üyelerin getirilmesinden sonra da meclis üye tam sayısının yarısından aşağı düşmesi ve geçici olarak görevden uzaklaştırılması hâllerinde, meclis çalışabilir duruma gelinceye veya yeni meclis seçimi yapıncaya kadar meclis görevi, belediye encümeninin memur üyeleri tarafından yürütülür.

Belediye Encümeni: Belediye encümeni, belediye meclisinden sonra belediyenin ikinci önemli karar organıdır. Daha çok belediyenin günlük işlerliliğini sağlamak amaçlı kararlar alır. Belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığında il belediyelerinde ve nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelerde, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği üç üye, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği iki üye olmak üzere yedi kişiden oluşur. Diğer belediyelerde ise belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği iki üye, malî hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği bir üye olmak üzere beş kişiden oluşmaktadır. Belediye encümeninin görev ve yetkileri şunlardır:

- Stratejik plân ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmek,
- Yıllık çalışma programına alınan işlerle ilgili kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak,
- Öngörülme-yen giderler ödeneğinin harcama yerlerini belirlemek,

- Bütçede fonksiyonel sınıflandırmanın ikinci düzeyleri arasında aktarma yapmak,
- Kanunlarda öngörülen cezaları vermek,
- Vergi, resim ve harçlar dışında kalan dava konusu olan belediye uyuşmazlıklarının anlaşma ile tasfiyesine karar vermek,
- Taşınmaz mal satımına, trampasına ve tahsisine ilişkin meclis kararlarını uygulamak; süresi üç yılı geçmemek üzere kiralanmasına karar vermek,
- Umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek,
- Diğer kanunlarda belediye encümenine verilen görevleri yerine getirmektir.

Belediye Kanunu'na göre "belediye encümeni, haftada birden az olmamak üzere önceden belirlenen gün ve saatte toplanır. Belediye başkanı acil durumlarda encümeni toplantıya çağırabilir. Encümen üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Encümenin 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu uyarınca ihale komisyonu olarak yapacağı toplantılarda da bu hüküm geçerlidir. Oyların eşitliği durumunda başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Çekimser oy kullanılamaz. Encümen gündemi belediye başkanı tarafından hazırlanır. Encümen üyeleri, başkanının uygun görüşü ile gündem maddesi teklif edebilir. Belediye başkanı tarafından havale edilmeyen konular encümende görüşülemez. Encümene havale edilen konular bir hafta içinde görüşülerek karara bağlanır. Alınan kararlar başkan ve toplantıya katılan üyeler tarafından imzalanır. Karara muhalif kalanlar gerekçelerini de açıklar. Encümen başkan ve üyeleri, münhasıran kendileri, ikinci derece dâhil kan ve kayın hısımları ve evlatlıkları ile ilgili işlerin görüşüldüğü encümen toplantılarına katılamazlar".

2.9. BELEDİYELERİN GELİRLERİ

Belediyeler, toplumsal gelişmişlik düzeyi ve devlet yapısı ne olursa olsun bütün ülkelerde başlıca üç tür gelir kaynağına sahiptirler. Kaynaklardan birisi yerel kaynaklardan elde edilen öz gelirlerdir. Bunlar; belediye yönetimlerine tahsil etme yetkisi tanınmış vergiler, harçlar, katılım payları, ücretler ve belediyelere ait taşınmazların satılması ve kiralanması yoluyla elde ettiği gelirler ve işletme kârlarıdır. İkincisi transfer niteliği taşıyan gelirlerdir. Bu kaynak merkezi yönetim gelirlerinden aldığı pay ile yardım ve borç şeklindeki aktarmalardan oluşmaktadır. Üçüncü gelir

kaynağı ise belediyelerin bankacılık sektörü ile mali piyasadan aldığı kredileridir (Bülbül, 2006:69).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 59. maddesine göre Türkiye'de belediye gelirleri aşağıdaki gibidir:

- Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- Belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Faiz ve ceza gelirleri,
- Bağışlar,
- Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler,
- Diğer gelirler.

Büyükşehir belediyelerinde büyükşehir sınırları ve mücavir alanları içinde belediyelerce tahsil edilen emlak vergisi tutarının tamamı ilgili ilçe ve ilk kademe belediyeleri tarafından alınır. Bunlardan büyükşehir belediyesine veya özel idareye ayrıca pay kesilmez.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'na göre ise büyükşehir belediyelerinin gelirleri aşağıdaki gibidir:

- Genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamı üzerinden ilçe ve ilk kademe belediyelerine verilen paylardan Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek oranlar içinde ayrılarak İller Bankası tarafından gönderilecek pay,
- Büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamı üzerinden Maliye Bakanlığı tarafından hesaplanıp, ertesi ayın sonuna kadar ilgili büyükşehir belediyesine yatırılacak % 5'lik pay,
- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan oran ve esaslara göre büyükşehir belediyesince tahsil olunacak at yarışları dahil müşterek bahislerden elde edilen Eğlence Vergisi'nin % 20'si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, % 30'u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe ve ilk kademe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan % 50'si,

- Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalar içinde tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçları,
- Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7'nci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde belirtilen alanlar ile bu alanlara cephesi bulunan binalar üzerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri,
- Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7'nci maddesinin (f) bendine göre tespit edilen park yerlerinin işletilmesinden elde edilen gelirin ilçe ve ilk kademe belediyelerine, nüfuslarına göre dağıtılacak %50'sinden sonra kalacak %50'si,
- Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda belirtilen oran ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları,
- Kira, faiz ve ceza gelirleri,
- Kamu idare ve müesseselerinin yardımları,
- Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılacak gelirler,
- Büyükşehir belediyesi iktisadî teşebbüslerinin safi hasılâtından büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek oranda alınan hisseler,
- Büyükşehir belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri,
- Yapılacak hizmetler karşılığı alınacak ücretler,
- Şartlı ve şartsız bağışlar,
- Diğer gelirlerdir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'na göre; Bakanlar Kurulu % 5 pay oranını iki katına artırmaya veya kanuni haddine indirmeye yetkilidir. Bu payın % 75'i bu tutardan düşülerek doğrudan ilgili belediye hesabına, kalan % 25'i ise Büyükşehir belediyelerine nüfuslarına göre dağıtılır. Hesaplama ve dağıtım işlemleri maliye bakanlığınca yapılır.

Emlak Vergisi: Emlak vergisi belediye gelirleri içerisinde en önemli gelir kaynaklarından biridir. Belediye ve mücavir alan sınırları içinde bulunan bina, arazi ve arsaların mükellef tarafından beyan veya kanun hükümlerine göre tespit olunan vergi değeri üzerinden alınan ve tahsil edilen servet vergisidir (Pehlivan,2004:218).

Emlak vergisi, bina vergisi ve arazi vergisi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Emlak vergisi dört yılda bir bina, arsa ve arazilerin vergi değerini belirlemeye yönelik

olarak takdir işlemleri yapılarak, belediyeler tarafından yıllık olarak tarh edilmektedir. Tarh edilen tutarları takip eden dördüncü yıla kadar her yıl yeniden değerlendirilme oranının yarısı kadar artırılarak otomatik olarak tarh edilmiş sayılmaktadır. 24.12.2004 tarihi itibarıyla emlak vergisinden belediyelere ve il özel idarelerine pay verme usulü kaldırılmıştır. Emlak vergisinin matrahı; bina, arsa ve arazilerin beyanname verme tarihindeki alım satım bedelidir. Ancak, yeni inşa edilen binaların vergisi arsasının vergisinden az olamaz. Emlak vergisinin mükellefi, binanın maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa binayı malik gibi tasarruf edenler olur. Bir binaya paylı paylı mülkiyet halinde sahip olanlar, hisseleri oranında mükelleflerdir. Elbirliği mülkiyette malikler vergiden müteselsilen sorumlu olurlar. Emlak vergisinin oranı binalarda %02, konutlarda %01, arazilerde %01, arsalar için ise %03 olarak uygulanır. Bahsedilen bu oranlar 2002 tarihinden itibaren büyükşehir belediye sınırları ve mücavir alanlarda %100 artırımlı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Emlak vergisi, birinci taksiti 1 Mart-31 Mayıs, ikinci taksiti Kasım ayı içerisinde olmak üzere iki eşit taksitte ödenmektedir (Bülbül, 2006:72).

Çevre Temizlik Vergisi: Çevre Temizlik Vergisi (ÇTV) 24 Temmuz 1993 yılında çıkarılan “Çevre Temizlik Vergisi Kanunu” ile uygulamaya konulmuştur. Kanunda 25 Aralık 2003 tarihinde değişiklik yapılmıştır. Kanunun son şekline göre, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ve belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden faydalanan konut, işyeri ve diğer şekillerde kullanılan binalar çevre temizlik vergisine tabidir. Konutlara ait çevre temizlik vergisi, su tüketim miktarı esas alınarak metreküp başına belirlenen fiyattan hesaplanır. İşyeri ve diğer şekillerde kullanılan binalara ait vergi ise Belediye Gelirleri Kanunu’ndaki tarifeye göre hesaplanır. Bu tarifede yıllık vergi tutarları yedi gruba ayrılarak belirlenmiş ve bu yedi grupta kendi içinde beş dereceye ayrılmıştır. Tarifede yer alan bina gruplarını Bakanlar Kurulu tayin etmektedir. Gruplarda yer alan binaların hangi dereceye gireceği ise binaların buldukları mahallin sosyal ve ekonomik farklılıkları ve büyüklükleri de dikkate alınarak belediye meclislerince belirlenmektedir. Su tüketim miktarı esas alınarak hesaplanan çevre temizlik vergisi, su faturasında ayrıca gösterilmek koşuluyla tahakkuk etmiş sayılır ve bu bedelle birlikte tahsil edilir. Verginin mükellefi binayı kullanandır. Kullanımın başlaması ile mükellefiyette başlar (Arıkboğa,2004:158-159).

İlan ve Reklam Vergisi: Belediye sınırları ile mücavir alanlar içinde yapılan her türlü ilan ve reklam vergiye tabidir. İlan ve reklam vergisinin mükellefi, yurt dışından gönderilen ilan ve reklamlarda dahil olmak üzere, ilan ve reklamı kendi adına yapan

veya yaptıran gerçek veya tüzel kişilerdir. İlan ve reklam vergisi ilan ve reklam işlerini mutad meslek olarak ifa edenleri başkaları adına yaptıkları ilan ve reklamlara ait vergileri mükellefler adına ödemekle mükelleftirler. İlan ve reklam vergisi beyanname verme süresi içinde ödenir (Tortop,1996:142-143).

Eğlence Vergisi: Belediye sınırları ile mücavir alanlar içerisinde yer alan eğlence işletmelerinin faaliyetleri eğlence vergisine tabidir. verginin mükellefi, eğlence yerlerini işleten gerçek veya tüzel kişilerdir. Biletle girilen yerler için değişik vergi oranları belirlenmiş olmakla birlikte, biletle girilmesi zorunlu olmayan yerler için günlük olarak alınacak verginin alt ve üst sınırları belirlenmiştir (Bülbul, 2006:77).

Yangın ve Sigorta Vergisi: Yangın ve sigorta vergisi, belediye ve mücavir alanlar içindeki menkul ve gayri menkul mallar için yapılan yangın sigortaları dolayısıyla alınan primleri tahsil eden sigorta şirketlerinden bu primler için alınan bir vergidir. Vergi, sigorta muameleleri dolayısıyla alınan prim tutarının % 10'u oranında alınmaktadır (Arıkboğa, 2004:160).

Haberleşme Vergisi: Belediye sınırları ve mücavir alanlar içerisinde Posta Telgraf Telefon İşletmesi tarafından tahsil edilen telefon, teleks, faks ve data ücretleri haberleşme vergisine tabidir. Haberleşme vergisinin mükellefi Posta Telgraf Telefon İşletmesi'dir. Haberleşme vergisinin nispeti % 1'dir. Bir ay içerisinde tahsil edilen telefon, teleks, faks ve data ücretlerine isabet eden haberleşme vergisi, ilgili belediyeye tahsilatı takip eden ayın sonuna kadar bir beyanname ile bildirilir ve aynı süre içerisinde tediye olunur (Tortop,1996:145).

Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi: Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde elektrik ve havagazı tüketimi, elektrik ve havagazı vergisine tabidir. elektrik ve havagazı tüketenler bu vergiyi ödemekle mükelleftirler. Elektrik ve havagazını dağıtan kuruluşlar, satış bedeli ile birlikte bu verginin de tahsilinden ve ilgili belediyeye yatırılmasından sorumludur (Bülbul, 2006:76).

İşgal Harcı: Belediye sınırları içinde bulunan pazar ve panayır yerlerinden, meydanlardan, mezat yerlerinden, yol, köprü ve iskelelerden herhangi birinin satış yapmak veya sair amaçlarla ve yetkili mercilerden usulüne uygun izin alınarak geçici olarak işgal edilmesi, işgal harcına tabidir. İşgal harcını, işgali harca tabi yerleri işgal edenler ödemekle mükelleftir. İşgal harcı belediyelerin yetkili kılacakları memur veya kişilere makbuz karşılığında ödenir (Tortop,1996:148).

Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı: Hafta tatili ve ulusal bayram günlerinde çalışmalarını belediyelerce izne bağlı işyerlerine ruhsat verilmesi, tatil günlerinde çalışma

ruhsat harcına tabidir.tatil günlerinde çalışma ruhsat harcının mükellefi kendisine çalışma ruhsatı verilen gerçek veya tüzel kişidir. Tatil günlerinde çalışma ruhsatı harcı işin mahiyetine göre belediye meclislerince tespit edilir (Bülbül, 2006:79).

Kaynak Suları Harcı: Özel kaplara doldurulup satılacak olan kaynak sularının belediyelerce denetlenerek hangi kaynaklara ait olduklarını gösterecek şekilde bu kaplara özel işaret konulması kaynak suları harcına tabidir. Kaynak suları harcını kaynak sularını özel işaretli kaplara doldurup satanlar ödemekle mükelleftirler (Bülbül 2006:79).

Tellallık Harcı: Belediye ve mücavir alanlar içinde belediyelere ait hal, balıkthane, mezat yerleri ve ilgilinin isteğine bağlı olarak belediye tellalı bulundurulmuş yerlerde, gerçek veya tüzel kişiler tarafından her ne surette olursa olsun her çeşit menkul ve gayrimenkul mal ve mahsullerin satışı nedeniyle bu mal ve mahsulleri satan gerçek veya tüzel kişilerden alınan bir harçtır. Tellallık harcını, mal ve mahsullerini satan gerçek veya tüzel kişiler ödemekle yükümlüdürler (Arıkboğa, 2004:187).

Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetleme Harcı: Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde, belediyelerce veya yetkili mercilerce verilen izne dayanılarak özel kişi veya kuruluşlarca tesis edilen mezbaha ve kanaralarda kesilen hayvanların kesim öncesi veya sonrası muayenesi harca tabidir. Ayrıca, belediye sınırları ve mücavir alanlar dışında kesilmiş olup da belediye sınırı içinde satışa arz edilecek etlerin sağlık bakımından muayene ve denetlenmesi, Hayvan Kesimi Muayene ve Denetleme Harcına tabidir. Harcı, hayvan veya et sahipleri ödemekle yükümlüdür. Harç, makbuz karşılığında peşin olarak alınır (Tortop,196:150).

Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı: Ölçü ve tartı alet ve araçları ile ölçeklerin ilgili kanun ve tüzük hükümlerine göre belediyelerce damgalanması harca tabidir. Bu harç, kanunda belirtilen tarifeye göre alınmakta olup, belediye meclislerinin bu konuda yetkileri bulunmamaktadır. Harç damgalama sırasında makbuz karşılığında ödenir (Arıkboğa,2004:188).

Bina İnşaat Harcı: Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde yapılan her türlü bina inşaatı, inşaat veya tadilat ruhsatının alınmasında Belediye Gelirleri Kanunu'nun yada yer alan tarifede gösterilen nispet ve hadlerde bina inşaat harcına tabidir. Konut veya işyerlerinin kullanım tarzlarının değiştirilmesi halinde de bu değişiklik tadilat sayılarak ek harca tabi tutulur. İnşaata ruhsatsız başlanması halinde de harç alacağı doğmuş sayılır. Bina inşaat harcını inşaat, ilave veya tadilat için ruhsatı alanlar öder. Bina inşaat

harcı, inşaat ruhsatının alınmasından önce makbuz karşılığında belediyeye ödenir (Bülbül 2006:81-83).

Kayıt Sureti Harcı: Belediyeler ve belediyelere bağlı müesseselerden istenecek her türlü kayıt suretiyle gayri menkullerle ilgili harita, plan ve krokilerin suretleri Kayıt ve Suret Harcı'na tabidir (Tortop,1996:153).

İmarla İlgili Harçlar: Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde İmar Kanunu'na göre yapılan parselasyon işlemleri, proje tasdik işlemleri, verilecek ifraz ve tevhit kararları, zemin ve yol kanal açma izni verilmesi, yapı kullanma izni verilmesi işlemleri vb. imarla ilgili harçlar tabidir (Arıkboğa, 2004:188).

İşyeri Açma İzni Harcı: Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bir işyeri açabilmek İşyeri Açma İzni Harcı'na tabidir.

Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı: Mevzuat gereğince alınması zorunlu veya isteğe bağlı görülen belediyeler veya onlara bağlı kuruluşlar tarafından düzenlenerek ilgisine verilecek, muayene ve sağlıkla veya fenni konularla ilgili tahlillere ilişkin olup bu kanunda ayrıca harca tabi tutulmamış olan ruhsatlar, rapor ve belgeler Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı'na tabidir (Bülbül, 2006:84).

Sağlık Belgesi Harcı: Yaptıkları işler ve gördükleri hizmetler dolayısıyla özel mevzuat gereğince belediyelerden sağlık belgesi almak zorunda olan kişilere verilecektir. Bu tür belgeler ile bunların belli aralıklarla yenilenmeleri Sağlık Belgesi Harcı'na tabidir (Bülbül 2006:84).

Harcamalara Katılım Payları: Harcamalara katılım payları yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları olmak üzere üç şekilde alınmaktadır. Yol harcamalarına katılım payları belediyeler ve bağlı müesseselerince, inşa, tamir ve genişletmeye tabi tutulan yolların iki tarafında bulunan veya başka bir yola çıkışı olmaması nedeniyle bu yoldan yararlanan gayrimenkulların sahiplerinden alınmaktadır. Kanalizasyon harcamalarına katılım payları, belediyelerce ve belediyelere bağlı müesseselerce kanalizasyon tesisi yapılması halinde, bunlardan faydalanan gayrimenkulların sahiplerinden alınmaktadır. Su tesisleri harcamalarına katılım payları ise, belediyelerce ve belediyelere bağlı müesseselerce beldede su tesisleri yapılması halinde, dağıtımın yapıldığı saha dahilindeki gayrimenkulların sahiplerinden alınmaktadır. Katılma payları her mükellefe ayrı ayrı tebliğ edilir. Payların ilan ve tebliğini izleyen yıldan itibaren iki yıl içerisinde de dört eşit taksitte, peşin ödemelerde ise tahakkuk tarihinden itibaren bir ay içerisinde ödenir (Arıkboğa,2004:189-190).

Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Ayrılan Paylar: Merkezi hükümet belediyelere yüklenen hizmetlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla genel bütçe gelirlerinden pay vermektedir. Verilen bu mali yardımın esas amacının belediyelerin harcamaları ile gelirleri arasındaki farkın giderilmesini sağlamak olduğu söylenebilir. 2380 Sayılı Kanun'un birinci maddesine göre; "Genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamı üzerinden belediyelere % 5 oranında pay verilir. Bu paylar, aylık olarak hesaplanır. Tahsil edilen ayı takip eden ay sonuna kadar İçişleri Bakanlığı emrinde ayrı ayrı hesaplara kaydolunmak üzere İller Bankası'na yatırılır. İller Bankası'nda her ay sonuna kadar toplanan belediyelere payı banka tarafından İçişleri Bakanlığı'nca bildirilecek son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Büyükşehir belediyeleri dışındaki belediyelere dağıtılır. İller Bankası kendisine borçlu belediyelerin vadesi gelmiş borç taksitlerini genel bütçeden bu idarelere ayrılan paylardan kesmeye yetkilidir (Tekeli, 2006:173).

Genel ve Özel Bütçeli İdarelerden Yapılacak Devlet Yardımları: Merkezi yönetimlerce belediyelere, gelirlerindeki yetersizlik, ihtiyaçların zamanında karşılanması, kamu yararı ve çıkarının zedelenmemesi ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesi gibi nedenlerle yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar Maliye Bakanlığı'nın bütçesine konan ödeneklerle yapılmakta veya İçişleri Bakanlığı bütçesine belediye yardım ödeneği koymak yoluyla olmaktadır. Belediyelere genel ve özel amaçlı olarak yardımlar yapılabilir. Genel amaçlı olarak verilen yardımların nereye, nasıl ve ne şekilde harcanacağı konusunda bir şart ve sınırlama yoktur. Amaç, belediyelerin mali yapılarını güçlendirmektir. Özel amaçlı olarak yapılan yardımlar ise belli şart ve kıstaslara bağlı olarak belirli bir hizmetin yerine getirilebilmesi amacıyla sadece o iş için harcanan paralardır (Bülbül, 2006:86).

Yardımcı Gelirler: Belediyelerin sayılan gelirlerine ek olarak şu gelirleri bulunmaktadır. Hizmet gereği alınan ücretler, müze giriş ücretlerinden ve madenlerden verilen paylardır. Belediye teşebbüslerinin gelirleri belediyelerin her türlü özel mal ve hizmet karşılığında elde ettikleri gelirler, menkul ve gayrimenkul gelirleri, belediyelerin sahip oldukları menkul ve gayrimenkulların kiralanması ve satılmasından elde edilen gelirler., para cezaları, kanunlara aykırı hareket edenlerden tahsil edilen cezalar yer almaktadır (Bülbül, 2006:88).

Ayrıca son yıllarda belediyeler için önemli bir gelir kaynağı da borçlanmadır. Belediyeler vergi, harç ve katılım payları gibi klasik gelirlerinin yanı sıra borçlanma yoluyla da gelir kaynakları oluşturmaktadır.

Tablo 2.1. Belediye Gelirlerinin Dağılımı (%)

Yıllar	Vergi Gelirleri Payı	Belediye Vergileri	Belediye Harçları	Harcamalara Katılma Payı	Belediye İşletmeleri	Yardımcı Gelirler
1982	44	11	9	0,97	12	22
1983	40	13	11	0,99	12	23
1984	43	13	9	0,95	8	27
1985	50	8	7	0,95	6	27
1986	44	14	5	0,88	3	31
1987	43	12	5	1	5	35
1988	44	10	4	1	5	36
1989	51	10	5	2	7	24
1990	52	12	4	4	7	21
1991	54	8	4	2	7	27
1992	51	6	3	1	7	31
1993	45	5	3	2	5	40
1994	45	14	3	1	6	29
1995	45	11	3	1	7	26
1996	46	10	3	2	6	40
1997	46	9	3	2	7	37
1998	45	11	3	1	5	36
1999	48	10	2	1,40	6	33
2000	43	11	3	1,50	7	36
2001	46	10	3	2	19	21
2002	50	12	3	1	7	32
2003	44	18	3	1	8	34

Kaynak: Bülbül, 2006:88.

Tablo 2.1 incelendiğinde, toplam belediye gelirleri içinde birinci sırayı % 45 ile % 50 arasındaki oranlarla merkezi idarenin vergi gelirlerinden verdiği payın aldığı görülmektedir. Belediyelerin kendi öz gelirlerinden vergi gelirleri % 10'luk paylara sahip iken yardımcı gelirlerin yaklaşık % 30'luk paylarla öz gelirler içinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Yukarıdaki tablo göstermektedir ki Türkiye'deki belediyeler halen vermeleri gereken hizmetlerin finansmanının ancak yarısını kendileri karşılayabilmekte, geriye kalan yarısı için merkezi yönetime olan bağılılığı devam etmektedir.

2.10. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER

Avrupa Birliğinin hedeflediği ekonomik-sosyal ve siyasal entegrasyon sürecinde tüm kamu idaresinde olduğu gibi yerel idarelerde ve özellikle yerel idarelerin en önemli parçası olan belediyelerde de dolaylı ve dolaysız etkilenmelere yol açacaktır ([http](http://):28).

AB'ye Üyelik Sürecinde Yerel Yönetim Reform Yasalarında Yerel yönetimlerin örgütlenme, işleyiş ya da hizmet sunma yöntemleri, görev, yetki ve sorumlulukları açısından merkezi yönetimlerle ilişkilerini günün koşullarına uygun olarak yeniden düzenleyen reform ihtiyacı son on-on beş yılda yoğun olarak tartışılmıştır. TODAİE'nin 1992 KAYA Raporu, 1998 tarihli Mahalli İdareler Reformu Yasa Tasarısı çözüm ve reform arayışlarının somut ve önemli yansımaları olmuştur. 23 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası, 22 Mayıs 2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Yasası ve 13 Temmuz 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Yasası ile 1990'lı yıllardan itibaren gereği açıkça hissedilen güçlü yerinden yönetim anlayışı gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Yerel yönetimlerin merkezi idarenin bir uzantısı değil bir tür ortağı görüldüğü, görev, yetki, sorumluluklar açısından güçlendirildiği, idari vesayet azaltıldığı, örgütlenme açısından günün koşullarına göre esneklik ve kolaylıklar sağlandığı, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği ve katılım imkanlarının artırıldığı bu reform sürecinin önemli tetikleyicilerinden biri AB'ye üyelik sürecidir. Katılım Ortaklığı Belgesi kapsamındaki taahhütlerimizi içeren Ulusal Program'ın ilgili kısımlarında, Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, Belediye, Büyükşehir ve İl Özel İdaresi Yasalarının genel ve madde gerekçelerinde AB ülkelerindeki yerel yönetimlerin ortak ilkelerine ve yine Avrupa ülkeleri için yerel özerkliğin göstergesi olarak görülen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına yapılan vurgular bu yargının doğruluğunu göstermektedir ([http](http://):29).

Genel olarak incelendiğinde yerel yönetimler yasalarıyla ve bu yasalara bağlı olarak çıkarılan ikincil mevzuatla, yerel yönetimlerin, görev, yetki ve sorumluluklar açısından daha güçlü olmaları, örgüt yapıları, kaynakları, karar alma ve hizmet sunma yöntemleri itibarı ile kendilerinden beklenen yükümlülükleri yerine getirme kapasitelerinin yeterli düzeye ulaşması amaçlanmaktadır. Bu amacın gerçekleşmesi, üyeliğe hazırlık sürecinde yerel yönetimlerin başarısı için önemlidir ([http](http://):29).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DİDİM, DİDİM BELEDİYESİ VE TURİZMİN BELEDİYE GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN MEVSİMSEL FARKLAR YÖNTEMİYLE ÖLÇÜLMESİ

3.1. GENEL OLARAK DİDİM

Didim batıda ve güneyde Ege Denizi, doğuda Milas ve Bafa Gölü, kuzeyde Serçin, Sarıkemer, Atburgazı ve Büyük Menderes Nehri İle çevrili Kırıkıçı Yarımadası üzerine kurulmuştur. İlk yerleşim, Neolitik Dönem diye adlandırılan M.Ö. 8000’li yıllara kadar uzanmakla birlikte yarımadanın yüksek bir noktasında yer alan Apollon Tapınağı ve çevresi günümüze kadar gelen yerleşimin başlangıç noktasıdır (Didim, 2004:8).

“Didim” adının kökeni hakkında, iki ayrı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki; ismine yörede tapınak kurulan Apollon’un, Artemis ile ikiz oluşu nedeniyle, (Tapınağa gelen “Kutsal Yol”un sonunda Artemis Sunak Alanı da mevcuttur) Yunanca “ikizler” demek olan “Didymi” ile bağlantılı olduğu, “İkizlerin Yeri” anlamındaki “Didymaion”dan türediğini aktaran görüşdür. Diğer görüş ise; Hitit Ana Tanrıçası’na verilen isimler arasında yer alan “Dida” kökenli olarak, “Ana Tanrıça’nın Halkı” anlamındaki “Didauma” dan geldiğini öne sürmektedir (Didim, 2004:8).

Milet’in “Kutsal Kenti” “Tapkı Alanı” olarak tarih sahnesine çıkan Didyma, Milet Kenti ile birlikte İonlar’ın, Persler’in, Romalılar’ın, Menteşeoğulları Beyliği’nin ve Osmanlı’nın egemenliği altına girmiştir. Ondördüncü yüzyıldaki büyük depremde yıkılan mabedle birlikte uzun yıllar kabuğuna çekilen Didim yerleşimi, Cumhuriyet öncesine değin varlığını küçük bir Rum Köyü olarak sürdürmüştür. Yoran/Yeronda adlı bu köyün, kuzey doğusunda “İslam Yoran” diye adlandırılan on-oniki hanelik birde Türk yerleşimi vardı. 1919-1922 yılları arasında önce İtalya’nın sonra Yunanistan’ın işgal ettiği yörede, Kurtuluş Savaşı yıllarında, yerleşik Rumlar, adalardan gelen Rumlar ile birlikte çetecilik yapmışlardır. Yunan işgalinin püskürtülmesiyle birlikte, yerleşik Rumlar da bölgeyi 1922 yılında terk etmişlerdir. İslam Yoran’da yaşayanlarında başta Balat olmak üzere yöredeki yakın Türk yerleşimlerine gittikleri bilinmektedir. Yöre, Yunan işgalinin son bulması ve yerleşik Rumların yöreyi terk etmesinden sonra 1924 yılına kadar boş kalmıştır. Kurtuluş Savaşı Lozan Anlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte sona ermiş, Anlaşma gereği, İstanbul dışında Anadolu'daki Rumların Yunanistan'a, Batı Trakya dışında Yunanistan'daki Türklerin ise Anadolu'ya taşınması kararı alınmıştır.

“Mübadele” adı verilen bu uygulama doğrultusunda, Rumlar'dan boşalan Yoran Köyü'ne 14 Mart 1924 tarihinde Yunanistan'ın Bulgaristan sınırına yakın Selanik kentinin, Kavala Kasabası'nın Pruvuşta bucağına bağlı; Kuçkar (Koçkar), Devekıran, Konyar, Podaviş, Demirli köylerinden Kadeş Vapuru ile gelen muhacirler yerleştirilmiştir. Bu tarihten sonra 1930'lu ve 1940'lı yıllarda yine yöreye muhacirlerin yerleştirildiği bilinmektedir. 1940'lardan itibaren her geçen gün büyüyen ve gelişen Didim; 9 mahhallesi, 5 köyü ve 2 beldesiyle büyüyen ve gelişen bir turizm kenti olma yolunda ilerlemeye devam etmektedir. Toplam 2900 hektar yerleşim alanına sahip olan Didim'in, 2000 yılı nüfus sayımına göre köy ve bucak nüfusu toplamı 11.696, şehir merkezi nüfusu 25.699 olup toplam nüfusu 37.395'dir (Didim, 2004: 8-12); (DİE, 2002:65).

Didim'e çok kısıtlı olarak deniz, hava ve ağırlıklı olarak karayolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Şehir Merkezi Aydın'a 103 km, İzmir'e 173 km, Ankara'ya 700 km, Söke'ye 55 km ve Milas'a 80 km, Kuşadası'na 73 km, Bodrum'a 110 km ve Efes'e 120 km uzaklıktadır. Yüzölçümü 11.000 hektar olan Didim'de arazi, genellikle Akdeniz'e özgü maki bitki örtüsüyle kaplıdır. Kimi yerleri eğimli, kimi yerleri düz olan arazinin toprak yapısı killi ve taşlıdır. 2.900 hektar yerleşim alanı, 57 km kıyı bandı, 13 km'lik plajı bulunan bu tatil beldesinin kıyıları irili ufaklı koylarla çevrelenmiştir.

3.1.1. Didim'in Ekonomik Yapısı

Didim'in ekonomik yapısında turizm ve tarım önemli yer tutmaktadır. Bölgede turizmin hızla gelişmesinden dolayı tarım sektörü etkisini kaybetmekte, turizmin Didim ekonomisindeki yeri giderek artmaktadır. Didim'deki turizm faaliyeti hem bölgeden hem de dışarıdan büyük oranlarda mevsimlik nüfus akınına neden olmaktadır. Turizmin gelişmesi ile birlikte bölgede inşaat, ulaştırma, ticaret gibi yan sektörlerde gelişmektedir. 1980 yılından sonra turizmde sağlanan gelişme ile Didim ekonomisi son 20 yılda hızlı bir büyüme göstermiştir. Didim Ticaret Odası ve Didim Esnaf ve Sanatkarlar Odası 2007 yılı verilerine göre; Didim'de 1.597 adet küçük esnaf ve sanatkar, 1.105 adet şahıs firması, 735 adet limited şirket, 32 adet anonim şirket, 10 adet motorlu taşıyıcılar kooperatifi, 4 adet su ürünleri kooperatifi, 2 adet tarımsal kalkınma kooperatifi, 3 adet tüketim kooperatifi, 79 adet limited şirket şubesi ve 14 adet anonim şirket şubesi bulunmaktadır. 1980 yılı öncesinde oldukça az olan işletme sayısı günümüzde bu rakamlara ulaşmıştır. Bu rakamlar son 20 yılda hızla büyüyen ekonomik yapının önemli bir göstergesidir. Ayrıca, Didim'de turizmin gelişiminin devam etmesi,

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Didim'in turizm kentleri arasına sokulması, yabancıların Didim'de mülk edinmeleri ve yapımı halen süren Didim Yat Limanı'nın ekonomik yapıda gelişme eğiliminin devam edeceğininin göstergeleridir (DTO,DESO).

3.1.2. Didim ve Turizm

Didim Apollon Tapınağı başta olmak üzere pek çok tarihi esere ev sahipliği yapmaktadır. Didim'de, Tapınağın kazı çalışmaları Alman bir ekip tarafından yürütülmektedir. Aynı zamanda yabancı konukların uğrak yeri olmuştur. Bugünkü anlamıyla turizmin yöredeki temelleri 1950'li yıllarda başlamıştır.. Dönemin Aydın Valisi tarafından ilk olarak turistik bir yaklaşımla girişimlerde bulunulan Didim'in, Altinkum Plajı çevresinde ilk turistik yapılaşma gerçekleşmiştir. Öncelikle plaj çevresinde bir dizi kamulaştırma yapılmış, 22 kuruştan yapılan istimlak ile Özel İdare ve Vakıflar Altinkum'da mülk edinmiştir. 1950'li yılların sonunda bir de kooperatif kurulmuş, kooperatif için Altinkum Plajı boyunca (bugünkü Yalı Caddesi) tek katlı evler inşa edilmiştir. sayıları atmışı bulan bu evler, turizmin gelişmesiyle birlikte kabuk değiştirmiş ve pek çoğu günümüzde işyerine dönüştürülmüştür. Vakıflar'ın Altinkum'da edindiği arazi üzerine ise, Didim'in ilk turistik tesisi inşa edilmiştir. Altinkum Plajı o dönemde Vakıflar Plajı olarak anılmış, bu tesis günümüze değin varlığını korumuştur.

Didim'de turizmin hızla geliştiği dönem 1980'li yılların ortasında başlamaktadır. 1980 yılından sonra hem Didim'e gelen turist sayısında hem de turistik işletme sayılarında büyük artışlar sağlanmıştır. 1980 ve öncesinde Yerleşik İmar Planı olarak adlandırılan plan uygulaması yapılan Didim'de, yapılaşma yerel idarenin yetkisiyle oluşmuştur. 1983 yılında ise Didim'in ilk İmar Planı yapılmıştır. Bu plan, Hisar Mahallesi'ni, Yenihisar'ı, Altinkum Plajı çevresini ve Mavişehir'i kapsamaktadır. Ancak, 1987 yılına gelindiğinde, Didim çoktan bu alanların dışına taşmış ve plan yetersiz kalmıştır. Aynı yıl başlayan yeni plan çalışması, dönemin hükümetinin çıkardığı Turizmi Teşvik Yasası çerçevesinde hızla yürütülmüştür. Bu yasa çerçevesinde 1988 yılında Didim'in ikinci İmar Planı Belediye Meclisi'nde onaylanmıştır. 1989'da, 1997'de ve 2002 yıllarında üç kez yeniden düzenlenen bu plan günümüzde de halen uygulanmaktadır. Yeniden düzenleme çalışmaları da sürmeye devam etmektedir. Didim'in turistik yapısı büyük bir çeşitliliğe sahiptir. Apollon Tapınağı ve Milet Antik Kenti başta olmak üzere, ilçe yakınlarındaki Priene, Heraklia, İasos gibi antik kentlerle zengin tarihi mirası ile, Altinkum Plajı başta olmak üzere 57

km.'lik sahil şeridindeki, denize girilebilir. Didim onlarca koyu ile deniz, kum ve güneş üçlüsüne, Yalı Caddesi başta olmak üzere eğlence ve yiyecek içecek işletmelerine, otel, pansiyon ve kamp alanlarından tatil köylerine değin uzanan konaklama olanaklarına sahiptir. Akdeniz iklimi ve düşük nem oranı ile sağlık turizmine, Menderes Deltası ve Bafa Gölü ile doğa tutkunlarına kısacası tüm tatil konseptlerine uygunluk gösteren Didim, bu anlamda gelişimini halen sürdürmeye devam etmektedir. 2007 yılı verilerine göre Didim'de turizm arz kapasitesi olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı işletme belgeli 21 adet otel, belediye belgeli 188 adet otel, 33 adet pansiyon, 43 adet seyahat acentesi ve seyahat acentesi şubesi, 139 adet cafe-bar işletmesi, 141 adet restoran işletmesi bulunmaktadır. Toplam yatak kapasitesinin yaklaşık 20.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bodrum-Milas ve İzmir Adnan Menderes Hava Limanı'ndan, Kuşadası Limanı'ndan ve ağırlıklı olarak karayolu ile turist girişi yapılmaktadır. Gelen turist sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte 2000 yılı nüfus sayımına göre toplam nüfusu 37.395 kişi olan Didim'in turizm sezonunda toplam nüfusun yaklaşık 200-250 bin olduğu tahmin edilmektedir (Didim'deki Kurum, Kuruluşlardan derlenmiştir.)

3.1.3. Didim Belediyesi

Didim belediyesi 1968 yılında belde belediyesi olarak kurulmuştur. 1968 yılından 1991 yılına kadar belde belediyesi olarak hizmet vermiştir. Didim Belediyesi 7 Ekim 1991 tarihinde Didim'in İlçe olması ile birlikte ilçe belediyesi statüsüne kavuşmuştur. Didim'de turizmin ve turizm paralelinde ekonominin büyümesi sonucunda hızla gelişen ve büyüyen Didim Belediyesi yöreye sağladığı hizmetleri geliştirerek sürdürmeye devam etmektedir. Didim belediyesi 2007 verilerine göre, yaklaşık 30 trilyon bütçesiyle 1991 yılındaki küçük bir ilçe belediyesi görünümünden uzaklaşmıştır. 2007 yılı itibariyle 8 müdürlüğü, 518 işçisi, 38 memur çalışanı vardır. Araç parkı olarak da 52 adet hizmet aracı, 8 adet iş makinesi, 3 adet itfaiye aracı bulunmaktadır.

3.2. MEVSİMSEL FARKLAR YÖNTEMİ

Mueller tarafından geliştirilen Mevsimsel Fark Yöntemi herhangi bir yöredeki işletme veya kuruluşların gelirlerinin, turist harcamalarından nasıl etkilendiğini ortaya koymaktır. Bu yöntemle Didim Belediyesi'nin yıl içinde en düşük geliri elde ettiği ayı tespit edebilmek amacıyla gelirlerin aylık dağılımı incelenecektir. Buna bağlı olarak en az gelirin elde edildiği aydaki gelir miktarı yerel halktan elde edilen gelir olarak kabul edilmektedir. En Düşük gelirin elde edildiği aydan diğer ayların gelirleri çıkarıldığında

geriye kalan kısım turistlerden elde edilen gelir olarak kabul edilecektir. Bunun sonucunda özellikle turizm aktivitelerinin yoğun olduğu dönemlerde, turizm kaynaklı olarak sağlanan gelir değişimleri gösterilmiş olacaktır (Unur, 2004:121).

3.3. TURİZMİN DİDİM BELEDİYESİ GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

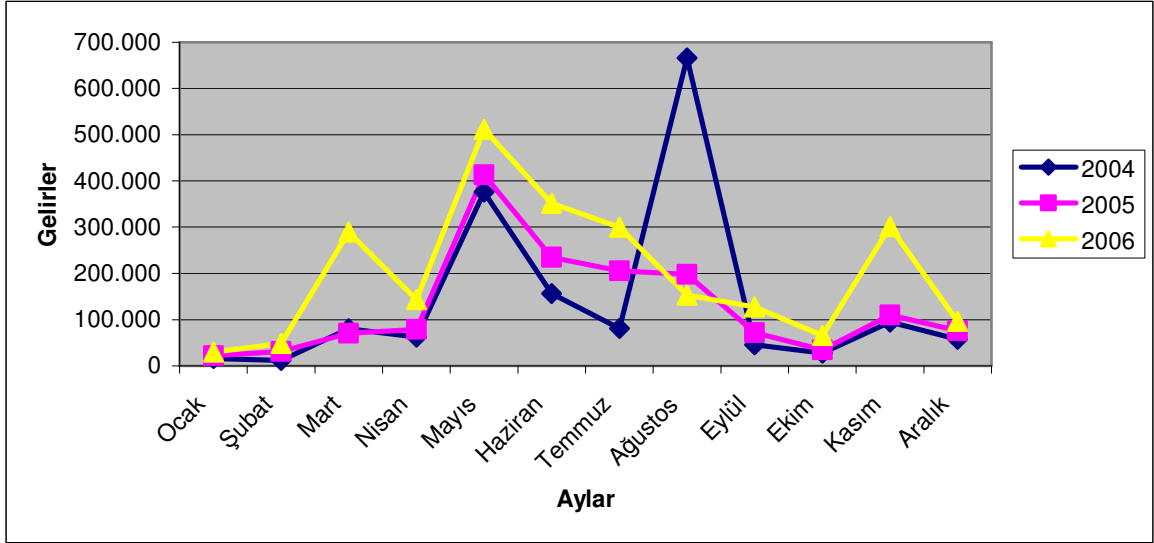
Özellikle son çeyrek yüzyılda dünya ekonomisi için önemli bir sektör durumuna gelen turizme olan ilgi önemli oranda artmıştır. Bu ilginin en önemli nedenlerinden biri turizmin yarattığı ekonomik etkilerdir. Artan bu ilgiye karşın, hetorejen yapısı turizmin ekonomik etkilerinin ölçülmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle, turizmin yarattığı ekonomik etkilerin ölçümüne yönelik çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerle turizmin hem ekonomik hem de diğer etkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Turizmin bir ülkeye veya bölgeye olan ekonomik katkıları, turistlerin ülke veya bölgeye gelmesi ve harcama yapması sonucu ülkenin veya bölgenin toplam gelirinde meydana gelen artış şeklinde tanımlanabilir. Turistin gelmesi ve para harcaması, bölgede yaşayan kişilere, kurumlara ve işletmelere ekonomik olarak gelirin ortaya çıkışı yada var olan gelirin artışı olarak yansımaktadır. Bu çalışmada turizmin, Didim Belediyesi'nin gelirleri üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır (Unur, 2004:114-115).

3.3.1. Emlak Vergisi Gelirleri Tablo 3.1 Didim Belediyesi 2004-2006 Emlak Vergisi Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	16.284	22.486	29.979
Şubat	12.095	31.382	48.311
Mart	80.100	70.612	288.689
Nisan	62.174	78.757	143.286
Mayıs	375.631	412.965	511.639
Haziran	156.809	234.813	351.184
Temmuz	81.041	205.946	299.213
Ağustos	665.855	198.286	152.888
Eylül	45.573	72.330	127.495
Ekim	27.990	34.631	66.058
Kasım	94.964	110.285	300.697
Aralık	57.815	76.018	96.189

Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.1. Didim Belediyesi 2004-2006 Emlak Vergisi Gelirleri (YTL)

Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Belediye gelirleri içinde oransal olarak büyük paya sahip olan Emlak vergisi, belediye ve mücavir alan sınırları içinde yer alan bina, arsa ve arazilerin vergi değerleri üzerinden hesaplanan bir vergidir. Didim Belediyesi'nin emlak vergisi mükelleflerinden 2004-2006 yılları arasında tahsil ettiği emlak vergisi rakamları tablo 3.1'de ve grafik 3.1'de görülmektedir. 2004 yılı emlak geliri rakamları incelendiğinde elde edilen en düşük gelir Şubat ayında 12.095 YTL'dir. Bu gelir rakamını baz aldığımızda 2004 yılının diğer aylarında baz alınan ayın gelirinin oldukça üzerinde gelirler elde edilmiştir. Bütün aylarda özellikle turizm faaliyetlerinin ve turist harcamalarının yoğun olduğu Mayıs ayında baz alınan ayın rakamının yaklaşık % 3100'dür. Haziran ayında % 1300 ve Ağustos ayında % 5500 gelir artışı olmuştur. 2005 yılında baz alacağımız gelir rakamı ise Ocak ayına ait olan 22.486 YTL'dir. 2005 yılında da diğer tüm aylarda da baz alınan ayın oldukça üzerinde gelir artışları olmuştur. Özellikle turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu Mayıs, Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında baz aya göre oldukça yüksek gelir artışları sağlanmıştır. 2006 yılında baz gelir rakamımız Ocak ayının geliri olan 29.979 YTL'dir. Baz ayın dışındaki aylarda diğer iki yılda olduğu gibi yüksek oranda gelirlerde artış gerçekleşmiştir. Özellikle turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu aylar en fazla artışların gerçekleştiği aylar olmuştur. Baz aya göre artışlar yaklaşık olarak Mayıs'ta % 1700, Haziran'da % 1170, Temmuz'da % 1000 oranında gerçekleşmiştir. Tablo 3.1'de Kasım ve Mayıs aylarında da artışlar görülmektedir. Bu artışların nedeni emlak vergisinin iki eşit taksitte ödenmesi ve ödeme aylarının son tarihlerinin bu aylara denk gelmesidir. Didim Belediyesi Emlak Servisi kayıtlarına göre, 2006 yılı sonu itibariyle beyanı bulunan 4593 adet arazi, 46997 adet

arsa ve 96668 adet bağımsız bölüm (mesken, ticarethane vb.) bulunmaktadır. Tüm bu gayrimenkullerin emlak vergisi mükellefleri, ödemelerini yoğunluklu olarak turistik aktivitelerini gerçekleştirmek amacıyla geldikleri aylarda yapmaktadırlar. Bu anlamda turizm, emlak vergisi olarak yeni vergi geliri yaratmamakta, var olan gelirlerin turizmin yoğun olduğu aylarda tahsilini sağlamaktadır.

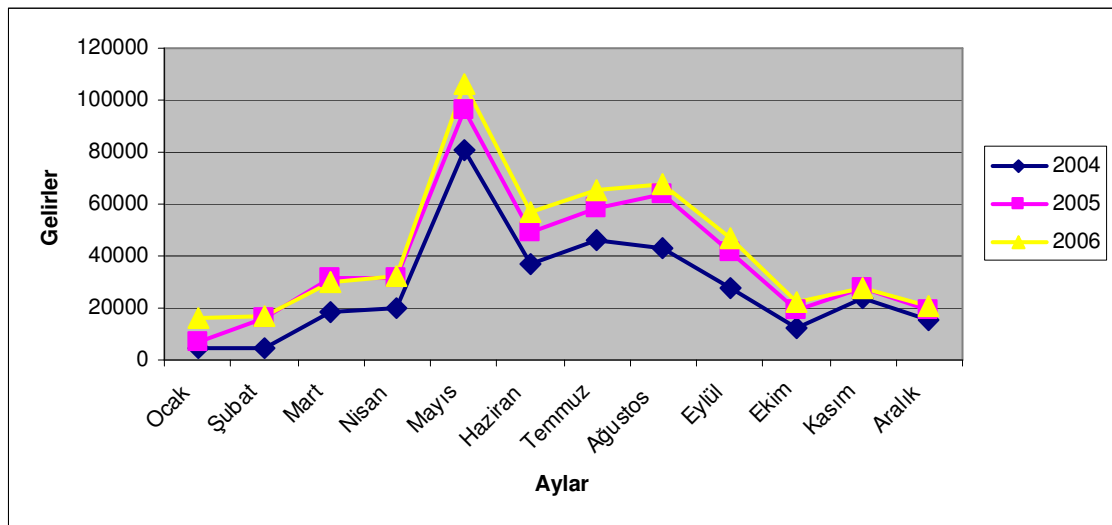
3.3.2. Çevre Ve Temizlik Vergisi Gelirleri

Tablo 3.2. Didim Belediyesi 2004-2006 Çevre ve Temizlik Vergisi Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	4.297	7.291	16.489
Şubat	4.860	16.390	17.182
Mart	18.838	31.571	29.728
Nisan	19.909	31.218	32.459
Mayıs	80.526	96.131	106.222
Haziran	37.120	49.087	56.818
Temmuz	46.077	58.448	65.354
Ağustos	43.392	63.790	67.789
Eylül	27.723	41.213	46.880
Ekim	12.177	18.885	22.578
Kasım	23.565	27.937	27.876
Aralık	15.506	19.188	21.026

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.2. Didim Belediyesi 2004-2006 Çevre ve Temizlik Vergisi Gelirleri (YTL)

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

1993 yılında çıkarılan Çevre ve Temizlik Vergisi Kanunu, 25 Aralık 2003 tarihinde yapılan değişiklikle belediye sınırları ve mücavir alanları içindeki konut, işyeri

ve diğ er amaçlarla kullanılan binalardan alınmaktadır. 2003 yılındaki değ iş iklikle konutlarda tüketilen suyun metreküpü baş ına tahsil edilen vergi, iş yeri ve diğ er amaçlarla kullanılan binalarda Belediye Gelirleri Kanunu'ndaki tarifelere göre tahsil edilmektedir. Tablo 3.2'de ve grafik 3.2'de Didim Belediyesi'nin 2004–2006 yılları arasındaki Çevre ve Temizlik Vergisi gelir rakamları görülmektedir. 2004 yılında baz alacağ ımız gelir ocak ayı geliri olan 4.297 YTL'dir. Ocak ayından itibaren Çevre ve Temizlik Vergisi gelirleri artış göstermeye başlamış tır. Mart ayında 18.838 YTL, Haziran'da 37.120 YTL olmuştur. Mayıs ayının verginin birinci taksitinin son ödeme ayı olduğu dikkate alındığında, en yüksek artışlar turizm hareketlerinin yoğun olduğu döneme denk gelmektedir. Baz aya göre Haziran ayında % 863, Temmuz ayında % 1072, Ağ ustos ayında ise % 1009 artış meydana gelmiştir. 2005 yılında 7.291 YTL ile Ocak ayı geliri baz alınacaktır. 2005 yılında Mayıs ayını ihmal ederek değ erlendirme yapıldığında Haziran, Temmuz ve Ağ ustos aylarında, baz aya göre en yüksek artışlar bu aylarda sağ lanmıştır. Artış lar yaklaşık olarak, Haziran'da % 673, Temmuz'da % 801 ve Ağ ustos ayında ise % 874 oranında gerçekleş miştir. 2006 yılında baz alınacak gelir ise Ocak ayına ait olan 16.489 YTL'dir. 2006 yılında da diğ er iki yılda olduğu gibi baz aldığımız aydan itibaren Çevre Temizlik Vergisi gelirlerinde artışlar olmuştur. Ş ubat, Mart ve Nisan aylarında gelir artış ları gerçekleş miştir. Çevre vergisinin ilk taksidinin ödeme ayı olan Mayıs ayı ihmal edildiğinde en yüksek gelir artış ları turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiğ i Haziran, Temmuz ve Ağ ustos aylarında en yüksek seviyelere ulaş mıştır. Bu artış lar Haziran'da % 344, Temmuz'da % 396 ve Ağ ustos'ta % 410 olarak gerçekleş miştir. 2004-2006 yıllarında turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu aylardan sonra Eylül, Ekim, Kasım ve Aralık aylarında baz aydan yine yüksek olmasına rağmen Çevre ve Temizlik Vergisi gelirlerinde azalan bir seyir görülmektedir. Turizm faaliyetleri bu gelir kaleminde yeni gelir yaratıcı bir etki göstermektedir. Ş öyle ki; Didim'de bulunan 96.668 adet bağımsız bölümün 43.286 adedi mesken olarak kullanılmaktadır. Bu meskenlerin büyük bir çoğ unluğu kış aylarında kullanılmayan ikinci konutlardır. Yaz aylarında, bahsedilen ikinci konutlar turizm faaliyetleri amacıyla kullanılmaktadır. Bu kullanım su kullanımını oldukça artırmaktadır. 2003 yılındaki kanun değ iş ikliğ i nedeniyle Ç TV meskenlerin kullandığı suyun metreküpü baş ına alındığından artan su kullanımı beraberinde ödenecek olan Ç TV gelirini de artırmaktadır. Böylece turizm, turistlerin bölgeye gelmesi ile Ç TV gelirlerinin de artışı yönünde etkide bulunmaktadır.

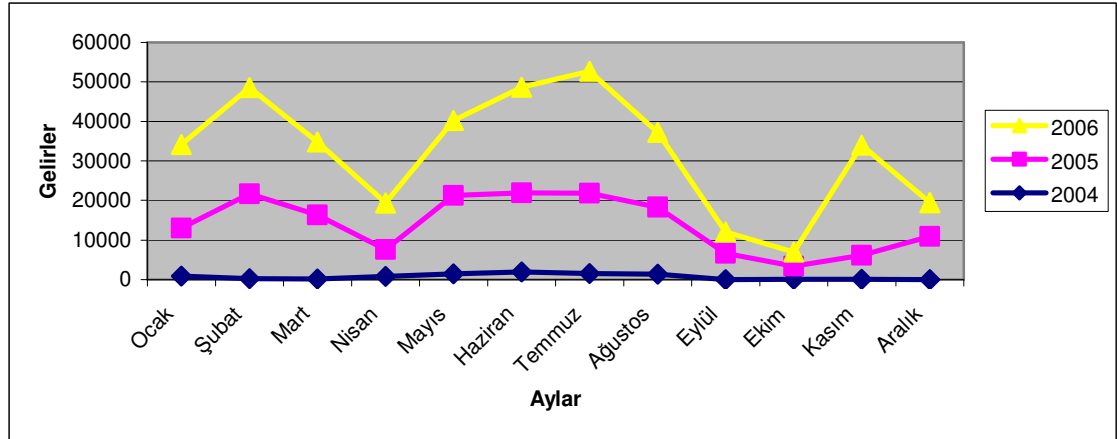
3.3.3. İlan Ve Reklam Vergisi Gelirleri

Tablo 3.3. Didim Belediyesi 2004-2006 İlan ve Reklam Vergisi Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	911	12.140	21.107
Şubat	230	21.413	26.937
Mart	147	16.228	18.448
Nisan	817	6.778	11.819
Mayıs	1.438	19.779	19.018
Haziran	1.968	19.888	26.786
Temmuz	1.515	20.325	30.835
Ağustos	1.396	16.961	18.881
Eylül	13	6.610	5.441
Ekim	41	3.392	3.527
Kasım	68	6.103	27.832
Aralık	9	10.971	8.440

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.3. Didim Belediyesi 2004-2006 İlan ve Reklam Vergisi Gelirleri (YTL)

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

İlan ve Reklam Vergisi, belediye ve mücavir alan sınırları içinde yapılan tüm ilan ve reklamlar sonucu alınan vergidir. Didim Belediyesi'nin 2004 – 2006 yılları arasındaki İlan ve Reklam Vergisi gelirleri tablo 3.3 ve grafik 3.3'de görülmektedir. 2004 yılında baz alınacak ay 9 YTL ile Aralık ayıdır. Aralık ayından sonra Didim Belediyesi'nin gelirlerinde yılın ilk dört ayında düzensiz tahsilatlar olmuştur. Ancak Mayıs ayında turizm hareketlerinin başlaması ile İlan ve Reklam Vergisi gelirlerinde ciddi bir artış meydana gelmiştir. Özellikle Haziran ayında tahsil edilen 1.915 YTL ile, Temmuz ayında tahsil edilen 1.515 YTL baz aya göre en yüksek gelir artışlarının sağlandığı aylardır. 2005 yılında baz alınan ay 3.392 YTL ile Ekim ayıdır. Bu yılda ise yılın ilk üç ayında İlan ve Reklam Vergisi gelirlerinde ciddi bir artış olmakla beraber

turizm hareketlerinin yoğunlaştığı aylarda yüksek gelir rakamlarına ulaşılmıştır. 2005 yılında turizm hareketlerinin başladığı Mayıs ayında % 583 oranında gelir artışı sağlanmıştır. 2005 yılında Haziran'da % 586, Temmuz'da % 596 ve Ağustos'ta % 500 oranlarında gelirden artış kaydedilmiştir. 2006 yılının Ekim ayındaki 3.572 YTL'lik gelir baz ay geliridir. Bu yılda baz aya göre en yüksek gelir artışları turizm sezonunda elde edilmiştir. Baz alınan Ekim ayı gelirine göre, Haziran'da % 759, Temmuzda % 874 ve Ağustos'ta % 535 oranında artış sağlanmıştır. Her üç yılın İlan ve Reklam Vergisi gelirlerinde de turizm sezonunda ulaşılan yüksek gelir artışlarından sonra düşüş olduğunu görülmektedir. Turizmin ilan ve reklam gelirleri üzerinde yeni gelir yaratıcı etkisi olmaktadır. Çünkü, özellikle ekonomisi turizmde dayalı olan Didim'de ekonomik büyüme ile birlikte işletme sayıları her geçen gün artmaktadır. Her yeni işletme alınacak olan vergi miktarını artırmaktadır. Ayrıca, her yeni işletme rekabeti artırdığından daha fazla reklam verilmektedir. Artan reklamlara göre vergi artışı sağlanmaktadır. Açılan işletmelerin çoğu turizm faaliyetlerine yönelik olarak açılmaktadır. Bu işletmeler turizm sezon aralığında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Buna bağlı olarak işletmelerin yaptığı reklam harcamaları mevsimsel nitelikte olmaktadır. Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu mevsimde işletmelerin reklam harcamalarının artması, turizmin ilan ve reklam gelirleri üzerindeki gelir yaratıcı etkisini gösteren bir diğer kanıttır.

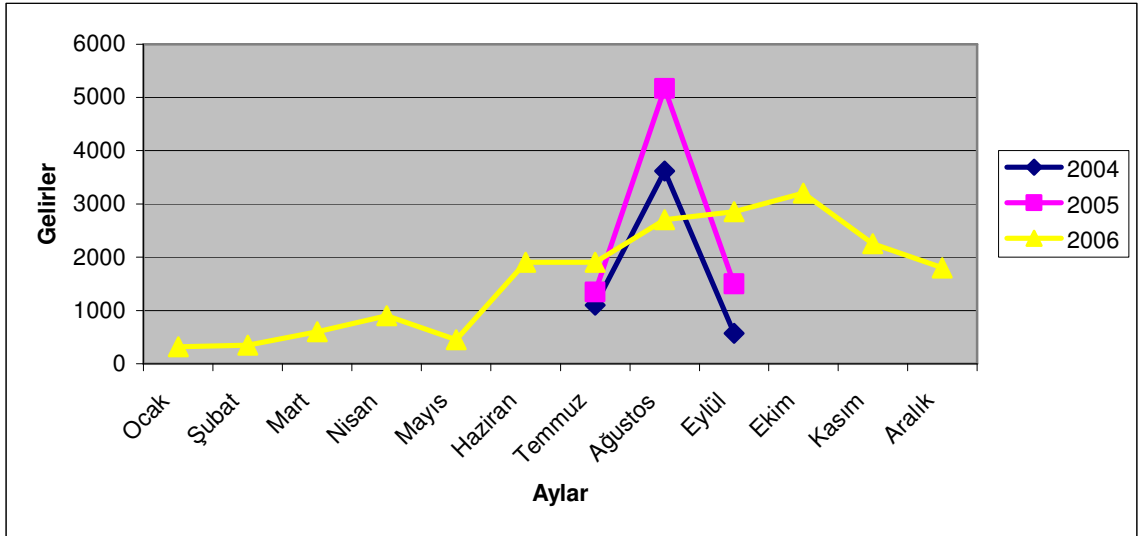
3.3.4. Eğlence Vergisi Gelirleri

Tablo 3.4. Didim Belediyesi 2004-2006 Eğlence Vergisi Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	-----	-----	320
Şubat	-----	-----	350
Mart	-----	-----	600
Nisan	-----	-----	900
Mayıs	-----	-----	450
Haziran	-----	-----	1.900
Temmuz	1.100	1.350	1.900
Ağustos	3.614	5.170	2.700
Eylül	573	1.500	2.850
Ekim	-----	-----	3.200
Kasım	-----	-----	2.250
Aralık	-----	-----	1.800

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.4. Didim Belediyesi 2004-2006 Eğlence Vergisi Gelirleri (YTL)

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Eğlence Vergisi belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde kalan eğlence işletmelerinin faaliyetleri nedeniyle alınan vergidir. Didim Belediyesi'nin 2004–2006 yılları arasında tahsil ettiği Eğlence Vergisi gelirleri tablo3.4'de ve grafik 3.4'de görülmektedir. Tablo3.4'de 2004-2006 yıllarına ait olarak tüm ayların gelirleri, o yıllarda Didim Belediyesi'nin Eğlence Vergisi gelirlerini sadece yaz aylarında tahsil etmesinden dolayı görünmemektedir. Buna bağlı olarak sadece 2004 ve 2005 yıllarındaki geliri görmemiz fakat en düşük ayla diğer ay gelirlerini karşılaştırmamız mümkün değildir. En düşük gelirin tahsil edildiği aydan diğer ayların gelirleri çıkartılarak aradaki farkın turizm kaynaklı olduğunun gösterilmeye çalışıldığı Mevsimsel Farklar Yöntemi'ne uyan tek yıl 2006 yılı olarak görülmektedir. 2006 yılında tüm yıla yayılmaya çalışan Eğlence Vergisi gelirleri incelendiğinde 320 YTL gelirin elde edildiği Ocak ayı geliri baz alınacak gelirdir. Ocak ayından itibaren baz aya göre gelirlerde düzenli sayılabilecek artışlar olduğu görülmektedir. Bu artışlar baz aya göre, Haziran ve Temmuz aylarında % 593, Ağustos ayında % 843 ve turizm hareketlerinin devam ettiği Eylül ayında % 890 olarak gerçekleşmiştir. Çevre ve Temizlik Vergisi gelirlerinde turizm hareketlerinin yoğun olduğu aylarda belirgin bir artışın görünmesiyle beraber turizm sezonunun sonu sayılabilecek Eylül ve Ekim aylarında en yüksek artışların görülmesinin nedeni turizm işletmecilerinin önce gelir elde edip daha sonra ödemelerini yapmaya istekli olmalarıdır. Bu nedenle Eylül ve Ekim aylarındaki gelirlerin büyük kısmının ertelenmiş tahsilatlar olarak görülmesi gerekmektedir. Turizmin, eğlence vergileri dolayısıyla Didim Belediyesi gelirleri üzerinde yeni gelir yaratıcı etki oluşturduğu görülmektedir. Çünkü, bu gelirin

kaynağının büyük bir çoğunluğunu sezonluk olarak hizmet veren turizm işletmeleri oluşturmaktadır. Yörede turizmin ve dolayısıyla turizm işletmelerinin varlığı bu geliri yaratmakta ve her yeni turizm işletmesiyle bu gelir kalemi artış göstermektedir.

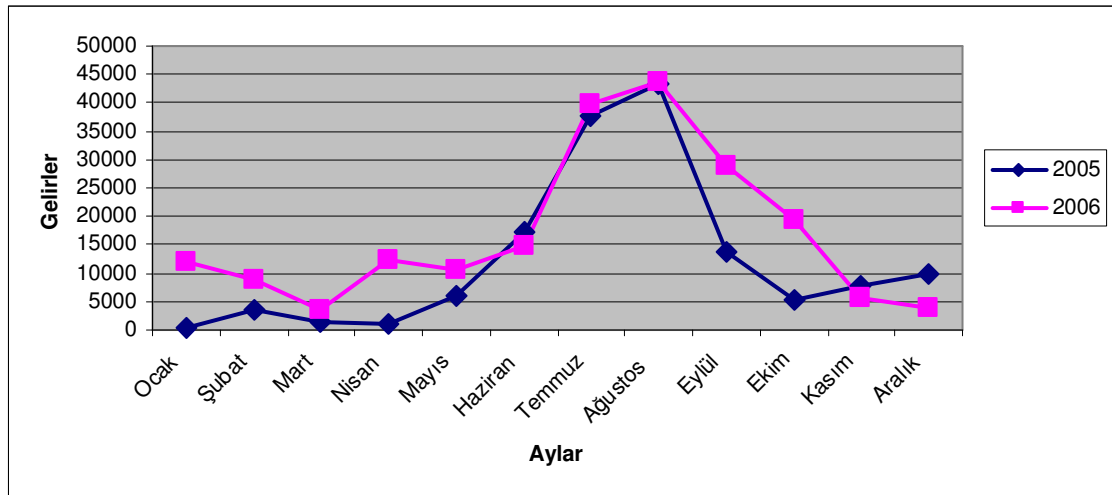
3.3.5. İşgal Harcı Gelirleri

Tablo3.5. Didim Belediyesi 2005-2006 İşgal Harcı Gelirleri (YTL)

Aylar	2005	2006
Ocak	2000	11.808
Şubat	3.531	8.839
Mart	1.566	3.465
Nisan	1.067	12.315
Mayıs	6.105	10.392
Haziran	17.402	14.682
Temmuz	37.585	39.748
Ağustos	43.415	43.778
Eylül	13.690	28.913
Ekim	5.352	19.535
Kasım	7.862	5.770
Aralık	9.912	3.785

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.5. Didim Belediyesi 2005-2006 İşgal Harcı Gelirleri (YTL)

Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Belediye sınırları içinde bulunan pazar ve panayır yerlerinin, meydanların, mezar yerlerinin, yol, köprü vb. kamuya açık alanların herhangi birinde ticari veya başka bir amaçla yapılan işgaller harca tabidir. Didim Belediyesi'ne ait İşgal Harcı gelirleri tablo 3.5 ve grafik 3.5'de görülmektedir. Ancak, Didim Belediyesi'nin 2004 yılında

kullandığı bilgisayar programını değiştirmesi nedeniyle yapılan veri aktarımında bazı kayıplarının yaşanması bu yıla ait sağlıklı verilere ulaşılmasını engellemiştir. 2005 yılı verileri incelendiğinde baz alınan ay ocak ayıdır. Ocak ayında elde edilen işgal harcından elde edilen gelir 200 YTL'dir. Elde edilen işgal harcı gelirleri baz alınan Ocak ayından itibaren artış göstermiş ve Haziran'da 17.402 YTL, Temmuz'da 37.585 YTL, Aęustos'ta 43.415 YTL ve Eylöl'de 13.690 YTL ile en yüksek gelir rakamlarına ulaşılmıştır. 2006 yılında 3.465 YTL gelir ile Mart ayı geliri baz ay geliri olmuştur. 2006 yılında da baz ay gelirine göre turizm hareketlerinin yoğun olduğu aylar olan Haziran, Temmuz, Aęustos ve Eylöl aylarında İşgal Harcı gelirlerinde yüksek oranda atışlar görölmektedir. Bu artışlar, Haziran ayında % 423, Temmuz ayında % 1147 ve Aęustos ayında % 1263 olarak geręekleřmiřtir. Turizmin belediye gelirleri üzerinde İşgal Harcı aracılığıyla yeni gelir yaratabilme etkisi görölmektedir. Çünkü, daha önce belirtildiği üzere pazar yeri, meydan, kaldırım, yol vb. kamuya ağık alanlar Didim'de özellikle turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu dönemde turistik mal yada hizmet sunan işletme veya şahıslar tarafından işgal edilmektedir. Buna bağlı olarak İşgal Vergisi'ne tabi olmaktadır. Özellikle, Didim'in çeşitli mahallelerinde kurulan pazarların, turiste satış yapabilmek amacı ile yaz aylarında pazarcı esnafı sayısı artmakta hatta kimi pazarlar sadece turizm sezonunda ağılmaktadır. Kimi şahıs ve işletmeler de şehrin değişik bölgelerinde turizm sezonunda satış yapmak amacıyla gečići yer işgalleri yaparak vergi ödemektedirler. Birçok bar, restoran, otel, cafe vb. işletme turizm faaliyetlerine yönelik olarak turizm sezonunda faaliyet göstermektedir. İşgallerini bu dönemsel faaliyetleri nedeniyle yoğunlukla yaz aylarında yapıp işgal vergilerini de bu aylarda ödemektedirler. Bu gelişmeler bağlı olarak turizm yarattığı ekonomik canlılık ile yörede ticari faaliyetleri ve sonuç olarak İşgal Harcı Gelirleri'ni artırmaktadır.

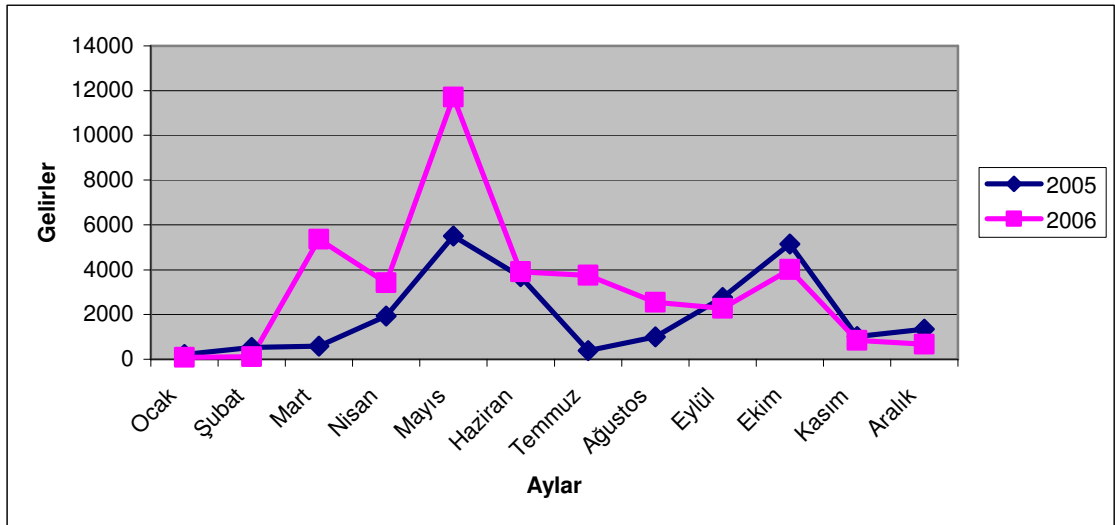
3.3.6. İşyeri Açma İzin Harcı Gelirleri

Tablo 3.6. Didim Belediyesi 2005-2006 İşyeri Açma İzni Harcı Gelirleri (YTL)

Aylar	2005	2006
Ocak	218	80
Şubat	528	111
Mart	588	5.359
Nisan	1.931	3.426
Mayıs	5.496	11.714
Haziran	3.688	3.905
Temmuz	382	3.748
Ağustos	1.009	2.549
Eylül	2.765	2.278
Ekim	5.145	4.012
Kasım	1.010	844
Aralık	1.342	679

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.6. Didim Belediyesi 2005-2006 İşyeri Açma İzni Harcı Gelirleri (YTL)

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Belediye sınırları ve mücavir alan içinde kalan yerlerde işyeri açılması durumunda ödenen harç türüdür. Didim Belediyesi'nin 2005 ve 2006 yıllarına ait İşyeri Açma İzin Harcı gelirleri tablo 3.6'da ve grafik 3.6'da görülmektedir. 2004 yılında meydana gelen veri kaybı nedeniyle bu gelir türünde sadece 2005 ve 2006 rakamları kullanılmıştır. 2005 yılında baz alınacak ay 218 YTL ile Ocak ayıdır. Ocak ayından itibaren İşyeri Açma İzni Harcı gelirleri artmaya başlamış ve Mayıs ayında en yüksek seviyelere yükselmiştir. Turizm sezonun gelir rakamları baz aya oldukça yüksektir. Haziran

ayında artış % 1691 seviyelerindedir. 2006 yılında baz alınacak ay 80 YTL ile Ocak ayıdır. Ocak ayında gerçekleşen 80 YTL'lik gelirden sonra yine gelirlerde ciddi bir artış gerçekleşmiştir. Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında baz ay gelirininde oldukça üzerinde gelir artışları gerçekleşmiştir. Ancak, burada dikkat çeken veriler 2005 ve 2006 yıllarının Mayıs ayı verileridir. Bu aylar İşyeri Açma İzin Harcı gelirlerinin en yüksek seviyelere ulaştığı aylardır. Mayıs ayı turizm sezonunda hizmet verecek olan işletmelerin çoğunlukla yeni yılın sezonuna dair işyerlerini açtıkları ve dolayısıyla da açılıştan önce de ruhsatlarını yeniledikleri aydır. Bu nedenle yenilenen ruhsatların İşyeri Açma İzin Harcı ödemeleri de bu ayda daha yoğun olarak yapılmaktadır. Didim Belediyesi açısından turizm, İşyeri Açma İzin Harcı gelirleri üzerinde gelir yaratıcı etkide bulunmaktadır. Çünkü, turizme yönelik işletmelerin yoğunlukta olduğu Didim'de bu gelirin en sağlam ve büyük kaynağı turizm ve turizme hizmet veren işletmelerdir. Buna bağlı olarak her yıl var olan bu tür işletmelerden belirli bir oranda gelir elde edilmekle beraber, yeni işletmelerin açılmasıyla da önceki yıllara göre gelirler artmaktadır. Turistik gelirler turizm sezonunun ilk ayları sayılan Mayıs ayında en yüksek seviyeye ve sezonun yoğun olduğu aylarda ise oldukça yüksek seviyelere ulaşmaktadır.

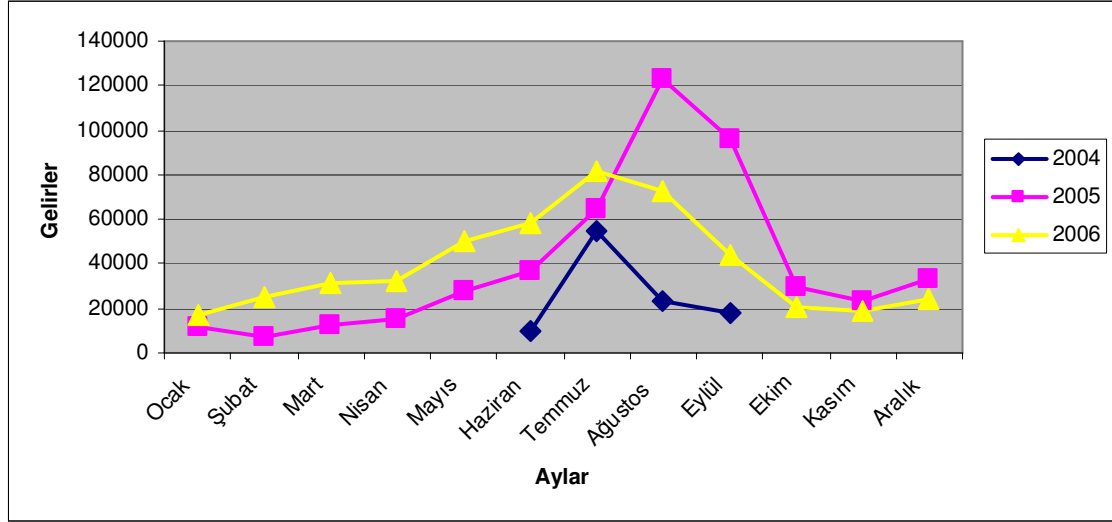
3.3.7. Harcamalara Katılım Payları Gelirleri

Tablo 3.7. Didim Belediyesi 2004-2006 Harcamalara Katılım Payları Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	-----	11.631	16.814
Şubat	-----	7.442	24.828
Mart	-----	12.475	31.716
Nisan	-----	15.618	32.196
Mayıs	-----	27.411	50.440
Haziran	9.821	36.655	58.307
Temmuz	54.819	64.993	81.768
Ağustos	23.763	123.222	72.564
Eylül	17.998	96.199	43.899
Ekim	-----	29.879	20.316
Kasım	-----	22.911	18.429
Aralık	-----	32.980	24.654

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.7. Didim Belediyesi 2004-2006 Harcamalara Katılım Payları Gelirleri (YTL)

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Harcamalara Katılım Payları su, yol ve kanalizasyona katılım payı olarak üç şekilde alınmaktadır. Yol harcamalarına katılım payı yol inşası, tamiri ve genişletme nedeniyle, kanalizasyona katılım payı kanalizasyon tesisi yapılması nedeniyle, su harcamalarına katılım payı da su tesisleri yapılması nedeniyle alınmaktadır. Didim Belediyesi'nin 2004–2005 yılları arasındaki Harcamalara Katılım Payları gelirleri tablo 3.7 ve grafik 3.7'de görülmektedir. 2004 yılı verileri sadece 4 aylık olduğundan 2005 ve 2006 yılı verilerinden yararlanılmıştır. 2005 yılında 7.442 YTL gelir ile Şubat ayı geliri baz alınmaktadır. Şubat ayından sonra Harcamalara Katılım Payları gelirleri düzenli olarak artmakta ve turizm hareketlerinin en yoğun olduğu aylarda en yüksek seviyelerine ulaşmaktadır. Haziran'da % 492, Temmuz'da % 873, Ağustos'ta % 1655 ve Eylül'de % 1292 oranında artışlar gerçekleşmiştir. 2005 yılında Ağustos'ta gerçekleşen gelir ile baz ay geliri arasında 115.780 YTL'lik bir gelir farkı vardır. Turizm sezonu ve turizm hareketleri ile birlikte yerelden sağlanan gelirle turizm hareketlerinin yoğun olduğu aylar arasındaki önemli bir fark olduğu görülmektedir. 2006 yılında 16.814 YTL gelir ile Ocak ayı geliri baz alınmıştır. Şubat ayından sonra Harcamalara Katılım Payları gelirleri düzenli olarak artmış ve turizm hareketlerinin yoğun olduğu Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında yüksek gelirler elde edilmiştir. Özellikle Temmuz ayında gerçekleşen % 486 seviyelerindeki artış, yılın en yüksek artışı olmuştur. Turizm hareketlerinin yoğunluğunun sona ermesiyle de, Ekim, Kasım ve Aralık aylarında Harcamalara Katılım Payları gelirlerinde azalan bir seyir görülmektedir. Turizmin Harcamalara Katılım Payları gelirleri üzerinde yeni gelir

yaratıcı etkisinden daha çok gelirin ödenmesinin kişilerin turistik faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla Didim'e geldikleri dönemde tahsil edilebilmesinden kaynaklandığını ortaya koymak doğru olacaktır.

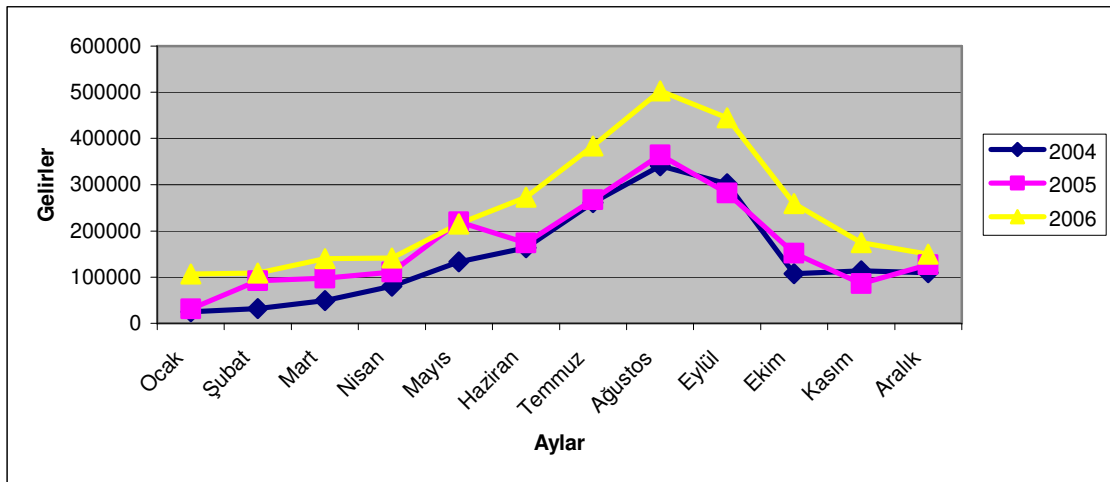
3.3.8. Su İşletme Hasılatı Geliri

Tablo 3.8. Didim Belediyesi 2004-2006 Su İşletme Hasılatı Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	24.856	31.182	107.136
Şubat	31.881	92.146	108.742
Mart	49.522	97.715	139.804
Nisan	80.371	111.004	141.353
Mayıs	132.950	219.081	214.791
Haziran	163.702	174.255	272.925
Temmuz	261.148	267.016	383.808
Ağustos	340.783	364.329	502.671
Eylül	301.946	281.381	444.649
Ekim	107.407	151.635	258.696
Kasım	113.531	86.268	174.465
Aralık	109.849	126.913	149.484

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.8. Didim Belediyesi 2004-2006 Su İşletme Hasılatı Gelirleri (YTL)

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Belediyeler, Belediye Gelirleri Kanunu'na dayanarak, sağladıkları bazı hizmetleri belli bir ücret karşılığında kişi yada kurumlara satmaktadırlar. Su İşletme Hasılatı Geliri, belediye sınırları ve mücavir alan içindeki şebeke suyunun satışı sonucunda elde edilmektedir. Bu gelir belediye gelirleri başlığında açıklanan yardımcı gelirler sınıfına

girmektedir. Didim Belediyesi'nin 2004–2006 yılları arasındaki Su İşletme Hasılatı gelirler tablo 3.8 ve grafik 3.8'de görülmektedir. 2004 yılına ait veriler incelendiğinde 24.856 YTL gelir elde edilen Ocak ayı baz alınacak aydır. Baz ay gelirinden sonraki aylarda Su İşletme Hasılatı gelirleri düzenli olarak ve büyük oranlarda artışlar göstermiştir. Ocak ayında 24.856 YTL olan Su İşletme Hasılatı geliri, Şubat'ta 31.881 YTL, Mart'ta 49.522 YTL, Nisan'da 80.371 YTL olmuş ve turizm hareketlerinin yoğunlaştığı dönemde en yüksek artışlar gerçekleşmiştir. Bu artışlar baz aya göre Haziran'da % 658, Temmuz'da % 1050, Ağustos'ta % 1371 ve Eylül'de % 1214 oranında gerçekleşmiştir. 2005 yılında 31.182 YTL gelir elde edilen Ocak ayı baz alınacaktır. Ocak ayından itibaren gelirler artış göstermiş ve turizm hareketlerinin en yoğun olduğu aylarda en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Ağustos'ta gelir, baz aya göre en yüksek seviyeye ulaşmış ve % 1168 oranında artış gerçekleşmiştir. 2006 yılında 107.136 YTL gelirin elde edildiği ay olan Ocak ayı baz alınacaktır. Baz ayından sonra gelirler düzenli artışlar göstermiştir. Baz aya göre en yüksek artışlar Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleşmiştir. Mayıs'ta % 200, Haziran'da % 254, Temmuz'da % 358, Ağustos'ta % 469 ve Eylül'de % 415 oranlarındadır.

Her üç yılda da turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı aylarda en yüksek seviyelere çıkan Su İşletme Hasılatı gelirleri, turizm faaliyetlerinin azaldığı aylarda azalma seyri göstermektedir. Turizmin Su işletme Hasılatı gelirleri üzerinde yeni gelir yaratıcı etkisi bulunmaktadır. Tüketilen su miktarıyla orantılı olan bu gelir kalemi, turizm faaliyetlerinin en aza indiği dönemde elde edilen gelirden en düşük seviyelerdedir. Ancak, turizm hareketlerinin başlaması ile pasif durumda olan bir çok su aboneli turistlerin bölgeye gelmesi sonucunda aktif hale gelmektedir. İkinci konutlar, konaklama tesisleri ve diğer turizm işletmeleri kış aylarında neredeyse hiç su tüketmemekte iken turistlerin bölgeye gelmesi ile tüketimde bulunmaktadırlar. Özellikle ikinci konutların ve turizm işletmelerinin yoğunlukta olduğu, Altinkum Mahallesi'nde bulunan 4850 su aboneli, Çamlık Mahallesi'nde bulunan 6122 su aboneli, Mersindere Mahallesi'nde bulunan 1871 su aboneli, Mavişehir Mahallesi'nde bulunan 3478 su aboneli ve Fevzipaşa Mahallesi'nde bulunan 2680 su aboneli yılın büyük kısmında su kullanımını gerçekleştirmemektedir. Örneğin Fevzi Paşa Mahallesi'nin 2006 yılı Ocak ayında su tüketiminde bulunan abone sayısı 260 iken, Ağustos ayında su tüketiminde bulunan abone sayısı 1814'tür. Özellikle Çamlık ve Altinkum mahallelerinde yoğunlaşan ve büyük miktarlarda su tüketiminde bulunan otel, pansiyon, cafe, bar, restoran gibi ticari işletmelere ait 702 adet abonelin neredeyse tamamı sadece turizm

sezonundan su tüketiminde bulunmaktadırlar. Sonuç olarak turistlerin olmaması ve buna bağlı olarak su tüketiminin yapılmaması gelir elde edilememesi demektir. Ayrıca turistik faaliyetler, bireyin kullandığı ortalama su miktarını da artırmaktadır. Turizm faaliyetini gerçekleştiren birey, tatil yapmadığı dönemde tükettiği sudan daha fazlasını tüketmektedir. Özellikle bireyler, daha fazla hareket etmekten ve daha fazla kişisel temizlik ihtiyacından dolayı, tatil yapmadıkları döneme göre ortalama olarak daha fazla su tüketirler. Bu durum aynı abone sayısına sahip bir başka belediyeye göre Didim Belediyesi'nin daha fazla su satmasını ve daha fazla Su İşletme Hasılatı geliri elde etmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak, turizm hem kişisel su tüketimin artırdığından hem de bölgeye yönelik olarak su tüketiminde bulunan kişi sayısı arttığından Didim Belediyesi'nin en büyük gelir kaynağı olan Su İşletme Hasılatı gelirleri artmaktadır.

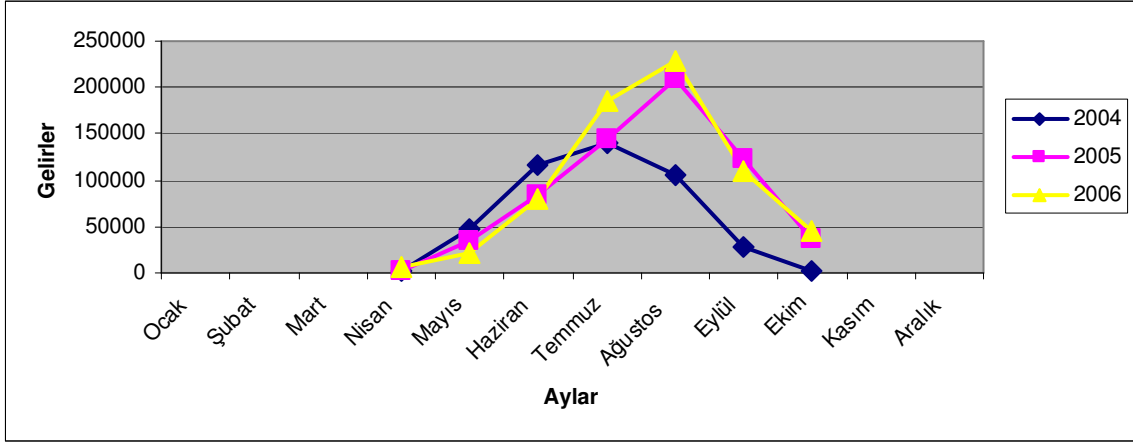
3.3.9. Şemsiye Ve Şezlong Kiralama Gelirleri

Tablo 3.9. Didim Belediyesi 2004-2006 Şemsiye ve Şezlong Kiralama Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	----	----	----
Şubat	----	----	----
Mart	----	----	----
Nisan	1.186	2.916	7.014
Mayıs	48.306	34.577	22.402
Haziran	117.166	84.658	79.491
Temmuz	141.105	145.165	185.677
Ağustos	105.606	208.514	229.283
Eylül	27.348	123.047	110.635
Ekim	3.095	36.863	44.788
Kasım	----	----	----
Aralık	----	----	----

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.9. Didim Belediyesi 2004-2006 Şemsiye ve Şezlong Kiralama Gelirleri (YTL)

Kaynak: Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Şemsiye ve Şezlong Kiralama gelirleri, Belediye sınırları ve mücavir alan içinde kalan bölgelerde belediyenin şemsiye ve şezlongları kişilere kiralaması sonucunda elde edilen gelirleridir. Bu gelirler daha önce Belediye Gelirleri bölümünde bahsedilen ve belirli bir hizmet karşılığında elde edile yardımcı gelirler sınıfına girmektedir. Didim Belediyesi'nin Şemsiye ve Şezlong Kiralama gelirleri tablo 3.9 ve grafik 3.9'da görülmektedir. Bu gelir türü tamamen turizm faaliyetleri ile ilgili olduğundan, Didim'de turizm sezon aralığı olan aylar dışında tahsilat yapılmamaktadır. Bu nedenle Mevsimsel Farklar Yöntemi'ne göre belirlenecek olan baz ayı en düşük gelirin elde edildiği ay olacaktır. Bu anlamda her üç yılda da nisan ayı gelirleri baz alınacak ay gelirleri olacaktır. 2004 yılı Nisan ayında 1.186 YTL gelir elde edilmiş iken, turistlerin bölgeye gelmesiyle birlikte gelir düzenli olarak artmıştır. Şemsiye ve Şezlong Kiralama gelirleri Temmuz ayında en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2005 yılında Nisan ayında gerçekleşen en düşük gelir miktarı, turistik faaliyetlerle hızla artmış ve Ağustos ayında en yüksek seviye olan 208.514 YTL'ye ulaşmıştır. 2006 yılında da yine Nisan ayında en düşük gelir elde edilmiştir. Ancak yine turizm faaliyetlerinin yoğunlaşması ile Şemsiye ve Şezlong Kiralama gelirlerinde Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında hızlı bir artış gerçekleşmiştir. Ağustos ayında 229.283 YTL ile en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. Her üç yılda da turizm hareketlerine bağlı olarak Nisan ayından itibaren gelir artışları başlamış ve turistik faaliyetlerin yoğunluğunun düşmesi ile de gelir düşerek Kasım ayından itibaren bu gelir son bulmuştur. Didim Belediyesi'nin önemli gelir kalemlerinde olan Şemsiye ve Şezlong Kiralama geliri, tamamen turizmden etkilenmektedir. Turizmin bu gelir bağlamında tamamen yeni gelir yaratıcı etkisi bulunmaktadır.

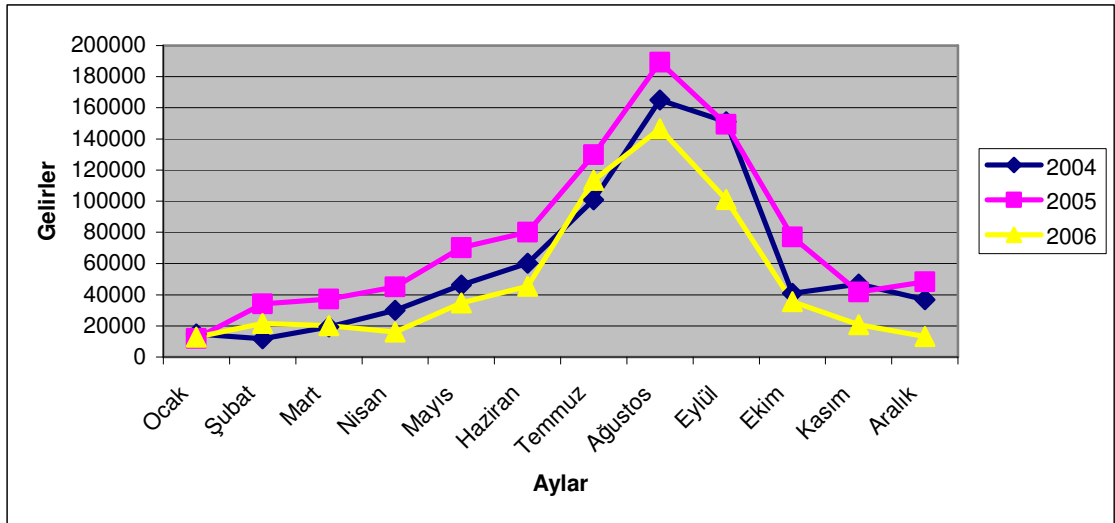
3.3.10. Atıksu Ücreti Gelirleri

Tablo 3.10. Didim Belediyesi 2004-2006 Atık Su Ücreti Gelirleri (YTL)

Aylar	2004	2005	2006
Ocak	14.903	12.028	12.834
Şubat	11.777	34.119	21.531
Mart	19.372	37.257	20.194
Nisan	30.032	44.969	16.041
Mayıs	46.295	70.217	34.762
Haziran	60.250	80.119	45.512
Temmuz	100.873	129.809	113.421
Ağustos	165.086	189.367	146.407
Eylül	151.097	149.470	100.945
Ekim	40.859	76.970	35.690
Kasım	46.976	41.843	20.828
Aralık	36.767	48.291	13.228

Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 3.10. Didim Belediyesi 2004-2006 Atık Su Ücreti Gelirleri (YTL)

Kaynak: Didim Belediyesi Hesap İşleri Servisi'nden derlenerek hazırlanmıştır.

Belediye sınırları ve mücavir alan içerisinde kalan yerlerde, belediyeye ait atıksu kanal ve tesislerinin kullanılması sonucu alınan ücretlerdir. Tüketilen suyun metreküpü başına hesaplanarak ödeme yapılır. Bu gelirler daha önce Belediye Gelirleri bölümünde bahsedilen ve belirli bir hizmet karşılığında elde edile yardımcı gelirler sınıfına girmektedir. Didim Belediyesi'nin 2004-2006 yılları arasındaki Atıksu Ücreti gelirleri tablo 3.10 ve grafik 3.10'da görülmektedir. 2004 yılında 11.777 YTL'nin elde edildiği Şubat ayı baz alınacaktır. Şubat ayından sonra Atıksu Ücreti gelirleri artmaya başlamış

turizm hareketlerinin de etkisi ile Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında en yüksek seviyelere ulaşılmıştır. Atıksu Ücreti gelirlerinde Şubat ayına göre, Temmuz ayında % 856, Ağustos ayında % 1401 ve Eylül ayında %1 282 artış olmuştur. 2005 yılında Ocak ayı geliri olan 12.028 YTL baz ay geliridir. Baz ay gelirini takip eden aylarda atıksu ücreti artmaya başlamış ve Ağustos ayında % 1574 oranında artışla en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. 2006 yılında ise 12.834 YTL'lik gelirin elde edildiği Ocak ayı geliri baz alınmıştır. 2006 yılında da diğer yıllarda olduğu gibi turistik faaliyetlerin yoğunlaştığı dönemlerde Atıksu Ücreti gelirlerinde baz aya göre yüksek artışlar gerçekleşmiştir. 2006 yılında baz aya göre Temmuz'da % 883, Ağustos'ta % 1140 ve Eylül'de % 786 oranlarında artışlar gerçekleşmiştir. 2004, 2005 ve 2006 yıllarının her üçünde de turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu dönemlerde baz alınan aylara göre atıksu ücreti gelirlerinde ciddi artışlar görülmektedir. Daha öncede bahsedildiği üzere tüketilen suyun metreküpü başına alınan atıksu ücreti geliri, turizm faaliyetlerinin artışı ile su tüketiminin artması neticesinde artmaktadır. Sonuç olarak turizm faaliyetleri su tüketimini artırmakta ve bunu neticesinde tahsil edilen atıksu ücreti geliri de artmaktadır. Bu anlamda turizmin atıksu ücreti gelirleri üzerinde yeni gelir yaratıcı etkisi olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizmin bu gün ülkeler açısından pek çok olumlu ve olumsuz etkisinden söz edilmekle birlikte, 735 milyar dolarlık dünya turizm geliri, ülke ekonomileri için turizmin olumlu ekonomik etkilerini ilk planda tutmalarına yol açmaktadır. Ülkeler bu büyük pastadan paylarına düşenle yetinmeyip daha büyük paylar almak peşindedirler. Türkiye bu anlamda 1980'lerden sonra turizme önem vermiş ve gerekli düzenlemeler konusunda çalışmalar başlatmıştır. 1980 yılından sonra hükümetlerin aldıkları kararlar, Türkiye'de turizmin ivme kazanmasını sağlamıştır.

1980 ve sonrası döneme baktığımızda Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı, 1980 yılında 1.288 milyon kişi iken 1990 yılında 5.389 milyon kişi ve 2006 yılında 19.819 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu döneme turizm gelirleri açısından incelendiğinde, 1980 yılında sadece 336 milyon dolar gelir elde eden Türkiye, 1990 yılında 2.705 milyar dolar ve nihayet 2006 yılında 12.553 milyar dolar yabancı ziyaretçi geliri elde etmiştir. Bu rakamlar, Türkiye'nin turizmde ne denli hızlı büyüdüğünü ve makro ekonomik dengeler açısından turizm gelirlerinin önemini açıkça oraya koymaktadır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından en önemli makro ekonomik göstergelerden biri olan ödemeler bilançosu açıklarının kapanmasında en büyük pay turizmden elde edilen gelirlerdir. Özellikle, bilançonun açık vermesindeki en önemli faktör olan dış ticaret açıkları Türkiye'de bir görünmez ihracat kalemi olarak kabul edilen turizm gelirleri ile kapatılmaya çalışılmaktadır. Turizm gelirlerinin dış ticaret açıklarını kapama oranlarına incelendiğinde, 1996 yılında % 30,4 iken 1999 yılında % 36,9 olmuş, 2002 yılında bu oran % 76,3'e çıkmış ve 2005 yılında bu oran % 24,6 olmuştur. Turizm gelirlerinin dış ticaret açıklarını kapama oranında yaşanan düşme tamamen aşırı artan dış ticaret açıklarından kaynaklanmaktadır.

Bunların yanı sıra, turizm sektörü emek ağırlıklı olmasından dolayı istihdama olumlu katkılarda bulunmakla beraber Gayri Safi Milli Hasıla içinde de payını giderek artırmaktadır. 1991 yılında turizmin GSMH'ya oranı % 1,8'lerde iken 2006 yılında bu oran % 4,3'e yükselmiştir. Ayrıca turizm sektörü Türkiye'de diğer sektörlerden sağladığı girdilerle, bir çok sektöründe gelişmesini sağlamaktadır.

Makro ekonomik dengeler açısından öneminin yanı sıra bölgesel ve yerel ekonomiler açısından da turizm ve gelir yaratıcı etkisi büyük önem arz etmektedir. Bölgesel kalkınmayı tetikleyen ve hatta kalkınmışlığın devamlılığını sağlayabilecek

olan turizm, bu görevini yerine getirirken gelir yaratıcı gücünü büyük oranda kullanmaktadır. Turizmin bu etkisi yöresel olarak temelde turizm işletmelerinden başlamakta ve tüm yerel ekonomik birimleri olumlu yönde etkilemektedir. Bu anlamda sektöre yönelik olarak doğrudan ve dolaylı olarak mal veya hizmet tedarikçileri özel sektör kuruluşları ile birlikte kamusal kurum ve kuruluşlarda bu olumlu etkileri hissetmektedir.

Didim yerelinde anlatılan olumlu etkilerinin varlığı tüm alanlarda kendini göstermektedir. Özellikle, ekonomisinin ağırlıklı olarak turizm sektörüne bağlı olduğu Didim de turizm özel ve tüzel kişilerin gelirlerine yaptığı etki ile Didim ekonomisine yön vermektedir. Kişi ve kurumlar toplam gelirleri bağlamında turizmin etkisini oldukça hissetmektedirler.

Didim Belediyesi'nde yörenin en büyük kamu kurumu olarak hem gelirin yeniden dağılımını sağlama işlevi nedeniyle hem de elde ettiği gelirlerle Didim Ekonomisi'nin önemli oyuncularındandır. Didim Belediyesi elde ettiği gelirler bakımından doğal olarak yörenin genel ekonomik yapısından oldukça etkilenmektedir. Bölgenin temel ekonomik faaliyeti olan turizmde bu anlamda Didim Belediyesi gelirlerini etkilemektedir.

Didim Belediyesi bir çok gelir kaleminde kimi zaman doğrudan turizm hizmeti vererek, kimi zamanda dolaylı olarak gelir akımlarının etkisiyle, turizm gelirlerinden büyük oranda faydalanmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümü incelendiğinde, son üç yıla ait gelir rakamları hem tablolarda hem de grafiklerde açıkça görülmektedir. Açıkça anlaşılmaktadır ki Didim Belediyesi, gelirleri bağlamında turizmin büyük etkisi altındadır. Üçüncü bölümdeki Didim Belediyesi gelirlerinin seyri de bunu desteklemektedir. Bu seyre konu olan gelir kalemlerinin turizmden ne yönde etkilendiğinin gösterilmesi amacıyla Mevsimsel Farklar Yöntemi'ne başvurulmuştur. Yöntem en düşük gelirin elde edildiği ayın gelirini baz almakta ve bu geliri yerel halktan elde edilen gelir olarak varsayarak diğer aylarda elde edilen her fazla geliri turizmden kazanılmış kabul etmektedir.

Kullanılan yöntem sonucunda, Didim Belediyesi'nin en önemli on gelirisinin son üç yıldaki aylık verilerine bakıldığında hemen hemen hepsinde dönemsel gelir farklılıkları görülmektedir. Gelirin en düşük olduğu baz aylar ise çoğunlukla turizm faaliyetlerinin en aza indiği aylardır.

En az gelirin elde edildiği aydan yola çıkılarak Didim Belediyesi'nin bir çok geliri turizmin dönemselliği ile paralellik göstermektedir. Özellikle, yaz aylarında yani

turizmin en yoğun olduğu aylarda, Didim Belediyesi'nin baz aya göre gelirleri % 500 - % 1500 arasındaki oranlarda artışlar göstermektedir. Bu artışların temelinde, bölgeye gelen turistin yaptığı harcamalar, yani turizm vardır. Didim'de turizm açısından yoğun sezon sayılan Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları çoğu zaman en fazla gelirin elde edildiği aylar olmaktadır. Özellikle, turizm faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla beldeye ilgi gösteren yerli ve yabancı turistler kimi zaman belediyenin bir mal yada hizmetini satın alarak kimi zamanda herhangi bir mal yada hizmete yaptığı harcamalar ile Didim Belediyesi'nin gelirlerini oldukça artırmaktadır.

Çalışmada uygulanan yöntem ve elde edilen bulgularla görölmektedir ki Didim Belediyesi'nin gelirlerinin büyük çoğunluğu turizmin etkisi altında ve bu nedenle dönemsellik göstermektedir. Kış aylarında büyük oranda azalışlar yaşayan bir çok gelir kalemi, turizm hareketlerinin başlamasıyla artarak, turizm hareketlerinin en yoğun olduğu dönemlerde en yüksek seviyelere çıkmaktadır. Bu durumun, turizme dayalı ekonomik yapılanmasını gerçekleştirmiş bir çok turizm kentinde de böyle olacağı tahmin edilmektedir.

Tüm bu anlatılanların ışığında; Didim Belediyesi, gelirlerinin turizmden ne denli önemli ölçüde etkilendiğinin farkında olarak sürdürdüğu yönetim anlayışını geliştirerek devam ettirmelidir. Yabancılara gayrimenkul satışının başladığı 2003 yılında sonra hızlı bir büyüme yaşayan Didim Belediyesi, Didim'in turistik ürünlerinin çekim kuvveti sebebiyle yabancıların gayrimenkul alımında Didim'i seçtiklerini fark etmeli ve bunun sonucu olarak da yaşadığı yüksek oranlardaki gelir artışının temel nedeninin turizm olduğunu gözden kaçırmamalı ve hala Didim'de tüm sektörleri besleyen ana sektörün turizm olduğunun bilinciyle, turizmin gelişimi yönünde adımlar atmalıdır.

Turizm her ne kadar gelir yönlü olarak Didim Belediyesi'ne etkide bulunmakta ise, yerel bir yönetim olan Didim Belediyesi'de yörenin turizmi üzerinde kamusal gücü nedeniyle etkide bulunabilmektedir. Didim Belediyesi bu etkileşimin farkında olarak, Didim'in turizm altyapısında yapacağı iyileştirmelerin turizm potansiyelinde gelişme sağlayacağı anlayışıyla hareket etmelidir. Bu hareket noktasında olması gereken Didim Belediyesi, turizm altyapısı için attığı her adımın, zamanla yaratacağı yeni gelir akımlarının, belediyenin turizm kaynaklı gelirlerini artırarak her yeni adım için güç katacağını unutmamalıdır.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, O. (2003) Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias- Geyre Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.
- AKTAŞ, C. (2005) “Türkiye’nin Turizm Gelirlerini Etkileyen Değişkenler İçin En Uygun Regresyon Denklemine Belirlenmesi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, c. 6, s.2, ss.163-174.
- AKAR, H. (1999) “Turizm Sektöründe Ülkemizin Genel Politikaları”, *I.Uluslararası Turizm Sempozyumu*, 16-17 Aralık 1998, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları, İstanbul, Tebliğler Kitabı, ss. 37-38.
- AKDOĞAN, A. (1997) *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi: Ankara.
- ARIKBOĞA, Ü. (2004) *Yönetimlerarası Mali İlişkiler* Yalacık Matbaası: İstanbul.
- ARSLAN, C. (2006) *Yerel Yönetim Anlayışındaki Değişmeler ve Türkiye’de Belediye Gelirleri ve Harcama Politikaları 1982-200*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- BAYER, Z. (1992) *Turizme Giriş*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No: 253: İstanbul.
- BARUTÇUGİL, İ. S. (1986) *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisi’ndeki Yeri*, Beta Basımevi: İstanbul.
- BOSTAN, A. (1999) *Türkiye’de Planlı Dönemde Turizmin Moneter Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- BOOKCHİN, M. (1999) *Kentsiz Kentleşme* (Çev. Burak Özyalçın), Ayrıntı Yayınevi: İstanbul.
- BÜLBÜL, D. (2006) *Yerel Yönetimler Eğitim malzemesi Geliştirme Projesi*, TODAİE Yayınları: Ankara.

ÇALIŞKAN, U. (2003) *Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

ÇİMAT, A. ve BAHAR, O. (2003) “*Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme*”, Akdeniz İİBF Dergisi, s.6, ss.1-18. DİDİM (2004) “*Yoran Köyünden Turizm Kentine*” *Yıldızlar Ofset: Ankara.*

DİDİM TİCARET ODASI (DTO) 2007 Yılı Verileri

DİDİM ESNAF VE SANATKARLAR ODASI (DESO) 2007 Yılı Verileri

DİDİM KAYMAKAMLIĞI

DİDİM BELEDİYESİ

DİDİM NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ

DİDİM METEOROLOJİ MÜDÜRLÜĞÜ

DİDİM TURİZM BÜROSU

DİDİM TURİZM İŞLETMECİLERİ DERNEĞİ

KUŞADASI TURSAB BÖLGESEL YÜRÜTME KURUMU

DİE (2002) “2000 Nüfus Sayımı”, Ankara.

DİNÇER, M. Z. (1993) *Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisi’nde Turizm*, Filiz Kitabevi: İstanbul.

DİNLER, Z. (1997). *İktisada Giriş*, Ekin Kitabevi: Bursa.

DOKUZUNCU BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (2006). (Resmi Gazete sayı:26215)

EĞİLMEZ, M. ve KUMCU, E. (2006) *Ekonomi Politikası*, Remzi Kitabevi: İstanbul.

- EVLYAOĞLU, S. (1989) *Genel Turizm Bilgileri*, Gazi Üniversitesi Yayınları: Ankara.
- İSBİR, E.G. (1991) *Şehirleşme ve Meseleleri* Gazi Büro Yayınları:Ankara.
- HATİPOĞLU, N. (2007) *Yerel Yönetim Yasalarında Yapılan Değişikliklerin Türkiye'nin Demokratikleşmesi Süreci Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- İÇÖZ, O. ve KOZAK, M. (1998) *Turizm Ekonomisi*, Turhan Kitabevi: Ankara.
- GİRİTLİ, İ. (1999) *Türkiye'nin İdari Yapısı* Der Yayınları: İstanbul.
- GÜL, H., SALLAN GÜL, S. ve MEMİŞOĞLU, D. (2007) “*Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve YerelYönetişim*”, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II (Ed. Hüseyin Özgür, Muhammet Kösecik), Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- GÜL, H., ÖZGÜR, H.(2004) “*AdemiMerkeziyetçilik ve Merkezi Merkeziyetçilik ve Merkezi Yönetim- Yerel Yönetim İlişkileri*” Çağdaş Kamu Yönetimi II (Ed. Muhittin Acar Hüseyin Özgür), Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- GÜLTEKİN, S. (2002) *Kamu Yönetimi*, Akademi Yayınevi: Rize.
- GÖZÜBÜYÜK, Ş. (2000) *Yönetim Hukuku*, Turhan Kitabevi: Ankara.
- KELEŞ, R. (1994) *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi: İstanbul.
- KOZAK, N., KOZAK, M.A. ve KOZAK, M. (2006) *Genel Turizm*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI, (2007) *Türkiye Turizm Stratejisi (2023)*, Ankara.
- NADAROĞLU, H. (1988) *Mahalli İdareler*, Beta Yayınevi: İstanbul.
- OLALI, H. (1963) *Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesinde Turizmin Rolü*, Endüstri Matbaacılık ve Ticaret: İzmir.
- OLALI, H. (1983) *Turizm Dersleri*, İstiklal Matbaası: İzmir.

- OLALI, H. (1984) *Turizm Dersleri*, İstiklal Matbaası: İzmir.
- OLALI, H. ve TİMUR, A. (1988) *Turizm Ekonomisi*, Ofis Ticaret Matbaacılık: İzmir.
- ORTAYLI, İ. (1976) “*Osmanlı Bürokrasisinin Özelliklerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım Denemesi*” Yönetim Sosyolojisi, (Ed. Ömer Bozkurt), Doğan Matbaası: Ankara.
- ÖKMEN, M. (2005) “*Liberal Düşüncenin Yerel Yönetim-KentPratiği üzerine Notlar*”, Kamu Yönetimi, (Ed. Talat Arslan), Aktüel, İstanbul.
- PEHLİVAN, (2004) *Kamu Maliyesi Derya Kitabevi*: Trabzon.
- POLATOĞLU, A. (2003) *Kamu Yönetimi*, ODTÜ Yayıncılık: Ankara.
- SENCER, M. (1986) *Türkiyenin Yönetim Yapısı, Alan yayıncılı: İstanbul.*
- SEYİDOĞLU, H. (1999) *Uluslararası İktisat*, Güzem Yayıncılık: İstanbul.
- SEZER, Y. (2007) “*Belediyelerde Birleşme Katılma Uygulamaları*”, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II (Ed. Hüseyin Özgür, Muhammet Kösecik), Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- SEZGİN, O. M. (2001) *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- TEKELİ, R. (2006) “*Türkiye’de İl Özel İdareleri ve Belediye Gelirleri KanunTtasarısı İle Önerilen Mali Yardım Sisteminin Teorik Temeli Varmıdır*” , Vergi Sorunları Dergisi, s.218, ss.170-185.
- TEKELİ, R.ACARTÜRK, E. (2007) “*Teoride ve Uygulamada İdarelerarası Mali Yardımlar: İl Özel İdaresi ve Belediye Gelirleri Kanun Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme*”, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II (Ed. Hüseyin Özgür, Muhammet Kösecik), Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- TOBB, *Ekonomik Rapor 2006*.
- TODAİ (1991) *Kamu Yönetimi Araştırması*, Ankara.
- TORTOP, N., İSBİR, E.ve AYKAÇ, B. (1999) *Yönetim Bilimi*, Yargı Yayınevi: Ankara.

- TORTOP, N. (1996) *Yerel Yönetimler Maliyesi*, TODAİE Yayını: Ankara.
- TOSKAY, T. (1989) *Turizm: Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Der Yayınları: Ankara.
- TUNÇ, A. ve SAÇ, F. (1998) *Genel Turizm Gelişimi – Geleceği*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- TÜRKMEN, N. (2000) *Türk Vergi Sisteminde Turizm Sektörünün Vergilendirilmesi*, Yaklaşım Yayıncılık: Ankara.
- UNUR, K. (2004) “*Turizmin Ekonomik Etkilerinin ölçülmesi*” Dokuz Eylül Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü dergisi, c.6, s.4, ss.114-142.
- USTA, Ö. (1988) *Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım*, Sömbül Basımevi: İstanbul.
- ÜNLÜÖNEN, K. ve TAYFUN, A. (2005) *Ekonomi*, Nobel Yayın Dağıtım: İzmir.
- YAĞCI, Ö. (1998) “*Uluslararası Turizm Hareketleri ve Türk Turizmi Üzerine Bir Değerlendirme*” 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye Turizmi Sempozyumu, 16 Nisan 1998, Bildiri Kitabı, Ankara.
- YARCAN, Ş. (1998) *Turizm Endüstrisinin Yapısı*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası: İstanbul.
- YILDIRIM, S. (1997) *Turizmin Ekonomik Boyutları Ve Türk Turizminin Ekonomiye Etkileri*, Bizim Büro Basımevi: Ankara.
- WTO (2006) *Tourism Highlights 2006 Edition*.
- 1982 ANAYASASI
- 5393 SAYILI BELEDİYE KANUNU (Kabul tarihi:03.07.2005)
- 1580 SAYILI BELEDİYE KANUNU
- 5216 SAYILI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE KANUNU

İNTERNET KAYNAKLARI

- http:1 [http://www.frmtr.com/halkla-iliskiler-turizm-ve-insan-kaynaklari-
ulastirma/1029178-turizmin-tanimi-onemi-ve-turkiye-de-gelisimi.html](http://www.frmtr.com/halkla-iliskiler-turizm-ve-insan-kaynaklari-
ulastirma/1029178-turizmin-tanimi-onemi-ve-turkiye-de-gelisimi.html)
27.06.2007.
- http:2 <http://www.umatkenanbingol.com/ekitaplar/turizm.pdf> 1.7.2007.
- http:3 <http://www.kobifinans.com.tr/sektor/011601/13651> 11.07.2007.
- http:4 <http://www.turizmhaber.eu/turizmrakamlari,id,3.html>,12.07.2007.
- http:5 [http://www.sondakika.com/haber-turkiye-turist-sayisinda-onbirinci-turizm/
12.07.2007.](http://www.sondakika.com/haber-turkiye-turist-sayisinda-onbirinci-turizm/)
- http:6 http://www.turkiyeturizm.com/news_detail.php?id=3116 12.07.2007.
- http:7 <http://www.aof.edu.tr/kitap/ioltp/2291/unite12.pdf> 21.06.2007.
- http:8 [http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/ulastirmaveturizm/rap
orlar/turizm.pdf](http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/ulastirmaveturizm/rap
orlar/turizm.pdf) 01.07.2007.
- http:9 <http://www.turizmhaber.eu/turizmrakamlari,id,14.html> 01.07..2007
- http:10 [http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF2B81939F
D5B60AFA4F81ED62E0BCB915](http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF2B81939F
D5B60AFA4F81ED62E0BCB915) 24.06.2007.
- http:11 [http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/gostergeler/ACENTASAYI.
asp](http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/gostergeler/ACENTASAYI.
asp) 01.07.2007.
- http:12 <http://www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi06/sahbaz.html> 22.05.2007
- http:13 <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/gostergeler/63TSTG.asp>
01.07.2007.
- http:14 www.kultur.gov.tr 13.04.2007.
- http:15 <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/gostergeler/YASER.asp>
01.07.2007.

- http:16 <http://www.turizmhaber.eu/turizmrakamlari,id,31.html> 02.07.2007.
- http:17 http://plan9.dpt.gov.tr/oik49_turizm/49turizm.pdf 01.07.2007.
- http:18 http://www.ekonometri.com.tr/kategori.php?link=devam&grup=16&kat_id=33&sayfa_id=393 12.07.2007.
- http:19 <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/home/ab/abturizm.asp> 21.06.2007.
- http:20 http://www.deltur.cec.eu.int/_webpub/documents/FactSheets/ABTurizm.pdf
11072007.
- http:21 http://www.festtravel.com/UserFiles/File/bits_barcelona.pdf 11.07.2007.
- http:22 www.metinberber.ktu.edu.tr/linkler/kuresel.doc, 18.06.2007.
- http:23 <http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=407> 01.07.2007.
- http:24 http://www.arem.gov.tr/proje/ars_rapor/trafik/B1.doc
- http:25 <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der57m5.pdf>, 03.07.2007.
- http:26 <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-06/esg.htm> 16.06.2007.
- http:27 <http://kisi.deu.edu.tr/hakki.uyar/6.pdf> 01.07.2007.
- http:28 <http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=559> 01.07.2007.
- http:29 <http://www.yerelsiyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=5620> 27.06.2007.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yıldırım TOPRAK

Doğum Yeri ve Tarihi : Sivas --20/10/1977

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Afyon Kocatepe Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler : Mesleki Beceri Pekiştirme: AB Ülkelerindeki Uygulamalar
Aracılığıyla Eğitim Kılavuzu Geliştirilmesi” AB Topluluk
Mesleki Eğitim Eylem Programı Hareketlilik Projesi

Çalıştığı Kurumlar : Didim Belediyesi (23.08.2004 - 12.06.2007)
ADÜ Kuyucak MYO (13.06.2007 -)

İletişim

e-posta Adresi : yldrmtoprak@hotmail.com

Tarih :